

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 29 października 2024 r.

Poz. 8568

UCHWAŁA NR VI/39/2024 RADY MIEJSKIEJ W KROBI

z dnia 23 września 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krobia na lata 2024-2027”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 609 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zmianami) po uzyskaniu opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwała się, co następuje.

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krobia na lata 2024-2027”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Krobi.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej w Krobi
(-) Mariusz Duda

Załącznik
do uchwały
Nr VI/39/2024
Rady Miejskiej
w Krobi
z dnia

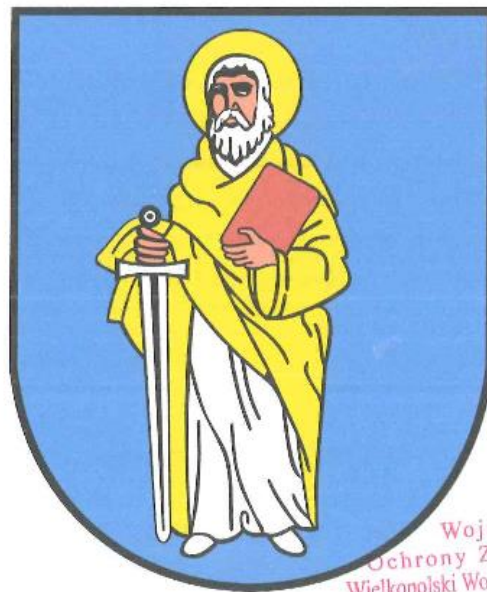
Gminny Program

23.09.2024r.

Opieki nad Zabytkami

Gminy Krobia

na lata 2024-2027

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu
Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
Uzgodniono ze stanowiska konserwatorskiego
Załącznik do pisma/decyzji/postanowienia/pozwolenia
z dnia 13.06.2024 Nr WK.5120.5345.2.2024

Wielkopolski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
[Signature]
mgr Jolanta Gajczyńska

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

SPIS TREŚCI

I. Wstęp	5
1.1. Cel opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	7
1.2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	8
1.2.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków	10
1.2.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....	10
1.2.3. Zadania i kompetencje organów samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	15
2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego	17
2.1. Polityka państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego	17
2.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026	17
2.1.2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).....	19
2.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	20
2.1.4. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	22
2.2. Wojewódzka i powiatowa polityka w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego	24
2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku	24
2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	27
2.2.3. Audyt krajobrazowy jako podstawa polityki krajobrazowej województwa	30
2.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024	33
2.2.5. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Powiatu Gostyńskiego	35
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Krobia	36
3.1. Charakterystyka gminy Krobia	36
3.2. Rys historyczny gminy Krobia.....	38
3.3. Krajobraz kulturowy. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków	41
3.4. Zabytki nieruchome o najważniejszym znaczeniu dla gminy Krobia	44
3.5. Gminna ewidencja zabytków (nieruchomych i archeologicznych)	62

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

3.6. Wykaz zabytków ruchomych na terenie gminy Krobia.....	64
3.7. Zabytki archeologiczne.....	66
3.7.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	67
3.7.2. Zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Analiza przestrzenna, funkcjonalna i chronologiczna. Uwarunkowania fizjograficzne. Zasady ochrony konserwatorskiej.....	68
3.7.3. Wykaz stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej	74
3.8. Zabytki stanowiące własność gminy Krobia	76
3.9. Dziedzictwo niematerialne	78
4. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego.....	81
4.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych i archeologicznych. Zagrożenia dla zabytków	81
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....	90
4.2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	90
4.2.2. Strategia rozwoju gminy Krobia na lata 2023-2033	95
4.2.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	97
4.2.4. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych	104
4.3. Szlaki turystyczne	105
4.4. Chronione wartości przyrodnicze krajobrazu kulturowego	107
5. Założenia programowe.....	107
6. Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami. Określenie sposobów ich realizacji	109
<i>Priorytet I. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.....</i>	<i>109</i>
<i>Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa, jego promocja oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości</i>	<i>113</i>
7. Wdrażanie gminnego programu opieki nad zabytkami. Monitoring działania programu.....	116
7.1. Instrumenty prawne i instytucjonalne	116
7.2. Instrumenty finansowe.....	117

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

7.2.1. Dotacje z budżetu gminy Krobia na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Gminy Krobia	117
7.2.2. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania	118
7.3. Monitoring działania programu	120
Załącznik nr 1: WYKAZ OBIEKTÓW W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW	121

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Na krajobraz kulturowy składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne człowieka. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców. Dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń to zasób rzeczy nieruchomości i ruchomych wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi, uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy). Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zatem dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminnym, właścicielami i użytkownikami zabytków oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta, prowadzona dotychczas oraz rozwijana w kolejnych latach, powinna przynieść lokalnej społeczności wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Program ma określić swego rodzaju stan idealny, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami: wskazywać konieczne do wykonania zadania i sugerować sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale samorządów, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Za zabytek uznaje się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością, stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na wartość

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytki, ślady działalności ludzkiej są niezaprzecanym źródłem informacji o życiu i działaniach człowieka oraz o historycznym rozwoju umiejętności artystycznej i technicznej. Zabytki decydują o tożsamości miejsca. Chcąc zachować łączność pomiędzy przeszłymi i przyszłymi pokoleniami, musimy dążyć do ich zachowania. Złożoność i interdyscyplinarność działań w tej sferze w warunkach gospodarki rynkowej wymaga strategicznego zarządzania zabytkami opartego na długookresowej wizji rozwoju. Narzędziem realizacji strategii opieki nad zabytkami mają być programy opieki nad zabytkami.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków, dbanie o należyty stan zabytków jest coraz powszechniejsze wśród mieszkańców gminy. Rewitalizacja poszczególnych obiektów, jak i całych zespołów zabudowy jest szansą na ich przetrwanie. Tak więc stworzenie programu opieki nad zabytkami jest nie tylko koniecznością przewidzianą ustawą, ale przede wszystkim potrzebą społeczną. Jest również ważnym czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję. Dane miejsce nigdy nie będzie atrakcyjne (dla mieszkańców i turystów), jeżeli jego zabytki będą zaniedbane, niewłaściwie promowane czy eksponowane. To urok zadbanych zabytków, ulicznych zaułków i parków tworzy niepowtarzalny charakter danego miejsca, do którego z chęcią powraca turysta. Kultura i tradycja regionu, jedyne w swoim rodzaju położenie geograficzne oraz zabytki, tworzą niepowtarzalny produkt turystyczny, który może być znaczącym elementem rozwoju.

Główną ideą Programu jest wytyczenie dróg pozwalających osiągnąć odczuwalną i akceptowaną społecznie poprawę w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Niezwykle ważnym jest, aby działania czynione w tych kierunkach były wykonywane przy czynnym i świadomym współdziałaniu społeczności lokalnej. Obowiązkiem Samorządu Gminy Krobia jest z kolei podnoszenie świadomości społecznej w zakresie opieki nad zabytkami oraz efektywne usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki, jak również tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Aktualnie opracowany program opieki nad zabytkami jest kolejnym programem opieki nad zabytkami Gminy Krobia, poprzedni obowiązywał w latach 2020-2023.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

1.1. Cel opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

„Program Opieki nad Zabytkami gminy Krobia na lata 2024 – 2027” został opracowany celem realizacji zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (t.j. Dz. U. 2022 poz. 840 ze zm.). Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy - zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. Zgodnie z art. 87 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy Burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przyjmuje Rada Miejska. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym, a z jego realizacji Burmistrz sporządza co dwa lata sprawozdanie.

Szczegółowe cele programu opieki nad zabytkami zawarte są w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* i należą do nich:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Tworząc Program opieki nad zabytkami w Gminie Krobia założono, że zasoby regionalnego dziedzictwa kulturowego są zasadniczym czynnikiem wpływającym na kształtowanie tożsamości regionalnej. Należy się z tymi zasobami, historią i zabytkami zapoznać, rozróżnić obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujące w Gminnej Ewidencji Zabytków. Zasoby te, odczuwane czasem jako obciążenie, mogą stać się, odpowiednio utrzymane, szansą promocji.

Nadrzędnym celem sformułowania programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

gminy poprzez określenie działań organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencji samorządu, a także włączenie zabytków w rozwój gospodarczy i społeczny oraz zaszczerpienie świadomości potrzeby, zasadności i sposobów ochrony zabytków wśród mieszkańców. Istotnym elementem opieki nad zabytkami jest też uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz planu ogólnego gminy oraz wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na ochronę zabytków. Formułując Program Opieki nad Zabytkami przyjęto zadania należące z mocy ustawy do obowiązków Gminy, między innymi opieki nad zabytkami, do których Gmina Krobia posiada tytuł prawny oraz zarysowano ogólną politykę Gminy w dziedzinie opieki nad zabytkami, nie naruszając przy tym praw właścicieli. Efektami, jakie ma przynieść wykonanie zapisów programu, ma być w związku z tym poprawa stanu zasobów dziedzictwa kulturowego powodująca uatrakcyjnienie regionu na rynku turystycznym, nadanie zabytkom właściwych funkcji oraz podniesienie świadomości walorów dziedzictwa kulturowego.

1.2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

W polskim ustawodawstwie zagadnienia związane z zabytkami i ich ochroną regulują m. in. następujące akty prawne:

Ustawy:

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (tekst jednolity Dz. U. 2024 poz. 609).
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (tekst jednolity Dz. U. 2022 poz. 840 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami* (tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 344 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - *Prawo budowlane* (tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 682 ze zm.).
5. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 977 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 1336).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. 2015 poz. 774 ze zm.).

Rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 02 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (tekst jednolity, Dz. U. 2021 poz. 81).
2. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków ((tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 2425).
3. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014 poz. 110).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304, ze zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).
7. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (tekst jednolity, Dz. U. 2021 poz. 56).
8. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

1.2.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków

Zabytki w Polsce są dobrem wspólnym jako nieodłączny przejaw życia społecznego i kulturalnego obywateli. Art. 82 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.) określa że „Obowiązkiem obywatela polskiego jest (...) troska o dobro wspólne”. Art. 5 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* stanowi, że ochrona zabytków wszelkiego rodzaju, dziedzictwa materialnego i niematerialnego jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. „Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska (...)”. Zgodnie z art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

1.2.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2022 poz. 840 ze zm.) w sposób kompleksowy reguluje kwestie związane z prawną ochroną zabytków. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Ustawa nakłada na organy administracji rządowej i samorządowej obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

Art. 3 - podaje definicje zabytku rozumianego jako nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

W dalszej części art. sformułowane są podstawowe definicje z zakresu opieki nad zabytkami: *Krajobraz kulturowy* – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

Historyczny zespół budowlany - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

Otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań.

Prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań.

Roboty budowlane - budowa, a także prace polegające na przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku.

Badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich.

Badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń.

Badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego.

Zgodnie z art. 6. „ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
- e) materiałami bibliotecznymi;
- f) instrumentami muzycznymi;
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
- b) cmentarzyskami;
- c) kurhanami;
- d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej”.

Ponadto „Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art. 4 - „Ochrona zabytków polega, w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.”

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Art. 5 - „Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

Art. 7 - Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
 - 1a) wpis na listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 18 i art. 19 - zakładają obowiązek uwzględniania m. in. przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, planu ogólnego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, miejscowym planie odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w programach opieki nad zabytkami.

Art. 20 - plany miejscowe podlegają uzgodnieniu przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 21 – przyjmuje, że podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest ewidencja zabytków, prowadzona odpowiednio przez (*art. 22*) generalnego konserwatora zabytków (krajowa ewidencja zabytków), wojewódzkiego konserwatora zabytków (wojewódzka ewidencja zabytków), wójta (burmistrza, prezydenta miasta) (gminna ewidencja zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Art. 32 i 33 – stanowią o zawiadomieniu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz o wstrzymaniu tych robót, oraz o zawiadomieniu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym.

Art. 71 ust. 1 i ust 2 - zakładają sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku przez osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Art. 81 - Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Rozdział 10a Ustawy poświęcony jest administracyjnym karom pieniężnym m. in. za:

- nie powiadomienie o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, zagrożeniu dla zabytku, zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku (*art. 107a*),
- uniemożliwienie lub utrudnienie dostępu do zabytku organowi ochrony zabytków (*art. 107c*),
- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru bądź w jego otoczeniu oraz prowadzenie badań archeologicznych bez pozwolenia WKZ lub niezgodnie z jego warunkami (*art. 107d*),
- nie wykonywanie zaleceń pokontrolnych (*art. 107e*).

Wpływy z kar pieniężnych przekazywane są do Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków (*art. 107i*). Za niszczenie lub uszkodzenie zabytku przewidziane są kary ograniczenia oraz pozbawienia wolności oraz nawiązki na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków (*art. 108*).

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

1.2.3. Zadania i kompetencje organów samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Szczegółowy zakres zadań i kompetencji organów samorządu gminnego w odniesieniu do problematyki ochrony dóbr kultury został uregulowany przede wszystkim w ustawach:

- *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*
Art. 87 stanowi, że:
 - burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami,
 - gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada miejska po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
 - z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się radzie miejskiej.
- *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, w której w art. 7 ust. 1 pkt. 9 zapisano: „Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”
- *Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, w której określa się zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy.
 - Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m. in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4).
 - Ustawa określa, iż plan ogólny gminy powinien uwzględniać znajdujące się na obszarze gminy zabytki objęte formami ochrony, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, lub ujęte w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dobra kultury współczesnej (art. 13b, ust. 3, pkt j). Projekt planu ogólnego podlega uzgodnieniu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do wskaźników i parametrów zabudowy i zagospodarowania terenu, o których mowa w art. 13e, ust. 2 i 3, w zakresie ochrony

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

zabytków i opieki nad zabytkami (art. 13i, ust. 3, pkt. 5b).

- W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obowiązkowe określenie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4). Projekt planu miejscowego wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (art. 17 pkt 6b).
- Art. 51. ust. 1. wskazuje, że w sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:
 - 1) inwestycji celu publicznego oznaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
 - 2) inwestycji celu publicznego oznaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
 - 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt. 2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

- *Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.*

Ustawa reguluje m. in. zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź jednostki samorządu terytorialnego:

- art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących emmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

ła, stwierdzającego, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami odnoszą się także pośrednio zadania obejmujące kwestie: ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Krobia zgodny jest z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się *Program* połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

2.1. Polityka państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego

2.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 84 stanowi, iż: w celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Krajowy program ochrony zabytków na lata 2023 – 2026 został przyjęty przez Radę Ministrów Uchwałą Nr 242 z dnia 08 grudnia 2023 r. (M.P. 2023 poz. 1470).

Jest to główny dokument strategiczny niezbędny do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określający cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Celem programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZPT);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

**2.1.2. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020
(z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR – została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. (*M. P. 2017 poz. 260*). SOR jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2030. Przedstawia nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony.

Kluczowe obszary działań zostały zawarte w trzech celach szczegółowych:

- I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);
- II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
- III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE)

Obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii to: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.

Strategia jest realizowana z wykorzystaniem podejścia projektowego. Dokument wprowadził szeroką gamę inicjatyw, łącznie z ponad 180 projektami strategicznymi i flagowymi, które służą realizacji celów strategicznych. Ustalił również system koordynacji i realizacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki oraz społeczeństwem.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1. Obszar: E-państwo – kierunek interwencji:

Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.
Wyznaczony projekt strategiczny: Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2. Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO),
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

2.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 155 z dnia 27 października 2020 r. (*M. P. 2020 poz. 1060*).

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

Diagnoza dla obszaru 2 ujawniła m.in.:

- zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego.

W Strategii uznano, że pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m. in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmacniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami. Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności.

Cel główny Strategii doprecyzowują trzy cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji.

- Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej;
- Cel szczegółowy 2: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- Cel szczegółowy 3: Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów "Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich". Wytyczono tutaj kierunki działań takie jak:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze,
2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Wypracowana lista projektów strategicznych SRKS obejmuje m. in.

- **Rozwój Turystyki Kulturowej** - projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej oparty na zasobach kulturowych.
- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami** - projekt ma na celu stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, w tym m.in. optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa,
- **Dziedzictwo Buduje Wspólnotę** - utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw. Dzięki synergii uzyskanej w wyniku współdziałania w sieci, możliwe będą wspólne: budowanie dostępności (np. przez system biletowy), promocja w kraju i za granicą, a także realizacja przedsięwzięć edukacyjnych i wystawienniczych,
- **Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej** - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2.1.4. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został Uchwałą nr 239 przez Radę Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (*M.P. 2012 poz. 252*). Jego celem strategicznym

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat – zbiór czynników i procesów zależnych w niewielkim stopniu od działań rządu i innych podmiotów publicznych, które mogą jednak wywierać duży wpływ na sposób prowadzenia polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, wyznaczanie celów i możliwości ich osiągnięcia, w związku z czym powinny być uwzględniane w formułowaniu i prowadzeniu tej polityki. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. Rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. Zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego - przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. Rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. Wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

6. Ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. Dbłość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. Kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. Zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. Prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. Zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. Edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

2.2. Wojewódzka i powiatowa polityka w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego

2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku

Dnia 27 stycznia 2020 r. został uchwalony (Uchwała nr XVI/287/20) przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dokument pn. „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku.” (opublikowana w BIP pod bezpośrednim adresem: <https://wrot.umww.pl/wp-content/uploads/2020/01/Strategia-Wielkopolska-2030.pdf>)

To najważniejszy dla samorządu województwa dokument planistyczny, który stanowi punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie Wielkopolski, w tym dla polityki przestrzennej województwa, przez co ma bezpośredni wpływ także na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego. Jest to swoista mapa drogowa działań Samorządu na najbliższą dekadę. W Strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju województwa i odpowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Został on tak zaprojektowany aby zapewnić społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój. Dzięki niemu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów województwa. Zgodnie z zamysłem opracowanie przyjęło bardziej operacyjną formę. Dzięki temu już na poziomie dokumentu strategicznego wskazuje się na kluczowe działania prorozwojowe istotne dla poprawy jakości życia Wielkopolan. W Strategii mocno akcentuje się aspekt współpracy. Była ona podjęta już na etapie przygotowania dokumentu i będzie kontynuowana na etapie jej wdrażania i monitorowania.

Dokument opisuje stan dzisiejszy i wyzwania rozwoju Wielkopolski. Przyjęto w nim następującą wizję rozwoju województwa: „Wielkopolska w 2030 roku to region przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa”. Misja samorządu regionalnego w zwięzły sposób precyzuje istotę jego działań i podstawowe funkcje do spełnienia na rzecz podnoszenia poziomu życia i zaspokojenia potrzeb mieszkańców i województwa. Kierując się tym przesłaniem, przyjęto następującą misję: „Samorząd Województwa umacnia krajową i europejską pozycję Wielkopolski, rozwija jej potencjał społeczny i gospodarczy, podnosi poziom życia mieszkańców oraz dba o środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych i przyszłych pokoleń w myśl zasad zrównoważonego rozwoju”.

Cele rozwoju województwa wynikają ze zidentyfikowanych wyzwań rozwojowych regionu. Wyróżnione cele strategiczne i cele polityk publicznych prowadzonych w regionie, dla których podstawą jest Strategia Wielkopolska 2030 powinny przyczynić się do osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju Wielkopolski w 2030 roku.

W ramach celu strategicznego 2 – Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu - określony został cel operacyjny 2.3. „Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu”, gdzie kluczowe kierunki interwencji to: kształtowanie i wzmocnianie postaw prospołecznych, równościowych, innowacyjnych, w tym rozwój innowacji społecznych, wzmocnianie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury oraz rozwój przemysłu czasu wolnego. Nakreślono dwa pakiety działań:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBLA NA LATA 2024-2027

1. Dziedzictwo kulturowe Wielkopolski:

Wielkopolskę wyróżnia bogactwo dziedzictwa kulturowego. Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, odbudowy i utrzymania materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu, ale także dla zwiększenia udziału mieszkańców w kulturze, wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa niezbędne jest wsparcie inwestycji w obszarze kultury. Spośród identyfikowanych w tym zakresie potrzeb należy wymienić m.in.:

- Rozwój wielkopolskich instytucji kultury. Celem działań w ramach projektu będzie wsparcie funkcjonowania wielkopolskich instytucji kultury na jak najwyższym poziomie. Przewiduje się szereg inicjatyw związanych z rozwojem m.in. wielkopolskich muzeów, teatrów czy bibliotek,
- Rozwój i promocja produktów turystyki kulturowej w Wielkopolsce ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego. Celem projektu jest zachowanie, ochrona, promowanie i dalszy rozwój znaczącego potencjału turystyki kulturowej Wielkopolski, opartej głównie na szczególnej roli regionu w historii Polski, w tym szlaków turystyki kulturowej, zwłaszcza Szlaku Piastowskiego ze względu na jego rangę i znaczenie historyczne.

2. Wykorzystanie potencjału turystycznego Wielkopolski:

Wielkopolska jest regionem o zróżnicowanym potencjale turystycznym opartym przede wszystkim na jej warunkach naturalnych oraz historycznych. Urozniczone walory regionu pozwalają na rozwój na jego terenie turystyki kulturowej, w tym w oparciu o dziedzictwo kulturowe kołci wąskotorowej, turystyki przyrodniczej, wiejskiej, aktywnej i biznesowej. Najważniejszymi spośród identyfikowanych obszarów wsparcia w tym zakresie są m.in.:

- Wielka Pętla Wielkopolski. Wielka Pętla Wielkopolski jest jednym z najważniejszych szlaków na polskich drogach wodnych o dużej atrakcyjności przyrodniczej oraz walorach rekreacyjno-kulturowych, cieszącym się popularnością wśród turystów. W celu podniesienia konkurencyjności tego produktu na rynku międzynarodowym szlak wymaga znaczących inwestycji – nadal brakuje przystani i marin, niezbędnych urządzeń technicznych, takich jak: sanitariaty, stacje paliw, punkty gastronomiczne, placówki usługowo-naprawcze sprzętu pływającego. Kluczowa jest modernizacja i systematyczna konserwacja śluz na szlaku, utrzymanie drożności szlaku oraz jego kompleksowa promocja.
- Wielkopolska BIKE. Rosnąca popularność roweru jako środka transportu

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

w codziennych dojazdach miejskich oraz turystyki długodystansowej stanowi podstawę do realizacji projektu Wielkopolska BIKLE. Celem projektu jest stworzenie systemu tras rowerowych przebiegających przez województwo wielkopolskie, nawiązujących do istniejących i planowanych asfaltowych tras rowerowych w gminach (sieć lokalna) oraz sąsiednich województwach (włączenie się w sieć transgraniczną). Stworzenie tego systemu poprzedzone zostanie opracowaniem polityki rowerowej dla województwa wielkopolskiego, uwzględniającej także aspekt bezpieczeństwa współuczestniczących w ruchu na trasach rowerowych.

2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania uchwalony został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 25 marca 2019 r. Uchwałą Nr V/70/19 (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego 2019, poz. 4021).

Dokument ten określił cel sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego, zasady kształtowania przestrzeni i zasady jej zagospodarowania oraz kierunki zagospodarowania dla terenów wchodzących w skład administracyjnych granic Wielkopolski. Za podstawowy cel zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego, uznano doprowadzenie do zrównoważonego rozwoju całego terytorium województwa, wpisując w jego treść rozważne zarządzanie obszarem województwa oraz ochronę środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Przy zagadnieniu poświęconym syntezie uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego w rozdziale dotyczącym dziedzictwa kulturowego przedstawiono krótką historię osadnictwa, najcenniejsze obszary i obiekty nieruchome, zabytki archeologiczne, obszary o wysokich wartościach kulturowych, obiekty kultu religijnego, miejsca pamięci narodowej, elementy dziedzictwa niematerialnego i szlaki kulturowe.

Treść planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego zawiera zapisy odnoszące się wprost do elementów dziedzictwa kulturowego zlokalizowanych w obrębie gminy Krobia. Przy omawianiu obszarów i obiektów zabytkowych uznanych za najbardziej wartościowe w skali kraju wymienia się wśród najcenniejszych zabytków urbanistyki miasto Krobię. Spośród bogactwa dziedzictwa niematerialnego wymienia się kultywowanie tradycji biskupiańskich przez zespół folklorystyczny z Domachowa. Obszary cenne kulturowo związane z zabytkami archeologicznymi identyfikuje się w ramach potencjalnie planowanych

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

parków kulturowych – tutaj odniesienia kieruje się do grodziska w Nieparciu jako elementu sieci południowowielkopolskich grodów granicznych.

Przeanalizowano zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego, a pośród nich:

1. Intensywne procesy suburbanizacji w otoczeniu dużych i średnich miast – wyludnianie się centrów, a w konsekwencji ich degradacja przestrzenna i społeczno-gospodarcza,
2. Zainwestowanie przestrzeni na terenach otwartych oraz obszarów atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo,
3. Konflikty przestrzenne wynikające z przebiegu szlaków transportowych – brak obwodnic drogowych,
4. Konflikty przestrzenne wynikające z potrzeb rozwoju naziemnych sieci infrastruktury technicznej,
5. Zagrożenia wynikające z lokowania w sąsiedztwie zabytków obiektów niedostosowanych do skali otoczenia, często stwarzających kolizję widokową,
6. Konflikty wynikające z prowadzonej działalności gospodarczej, rolniczej i wydobywczej oraz wynikające z przeprowadzanych inwestycji budowlanych wymagających prac ziemnych, zagrażające przede wszystkim zabytkom archeologicznym
7. Globalizacja, migracja, zanik przekazu międzypokoleniowego czy nadmierny ruch turystyczny zagrażający zachowaniu dziedzictwa niematerialnego.

Podkreślono konieczność podjęcia działań na rzecz kompleksowej ochrony terenów najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym oraz kształtowania harmonijnego krajobrazu na całym obszarze województwa.

W rozdziale poświęconym celom polityki przestrzennej określono osiem celów, w tym cel 4. odnoszący się do ochrony dziedzictwa kulturowego – „Ochrona potencjału kulturowego i krajobrazu oraz rozwój konkurencyjnych form turystyki i rekreacji”. Dla przyjętych celów polityki przestrzennej określone zostały kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz działania służące osiągnięciu docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej:

1. W zakresie wzmocnienia tożsamości narodowej i regionalnej:

1. Kształtowanie głównego obszaru kulturotwórczego poprzez m. in.: wzmocnienie i wdrażanie działań ochronnych dla obiektów związanych ze Szlakiem Piastowskim,
2. Zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego poprzez m. in.: obejmowanie obiektów wyższymi formami ochrony prawnej, modernizację obiektów zabytkowych i przystosowywanie ich do nowych funkcji, tworzenie skansenów, ochronę przestrzeni miast i wsi poprzez wyznaczenie obszarów o zachowanych wartościach kulturowych, identyfikowanie obszarów zdegradowanych i obejmowanie ich

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

działaniami rewitalizacyjnymi lub planami odnowy miejscowości, tworzenie parków kulturowych, rozwój działalności kulturalnej promującej tradycje, obrzędy, rzemiosło, stroje czy tradycyjną kuchnię.

3. Poprawa jakości przestrzeni kulturowej i krajobrazu poprzez m. in.: wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej dla obiektów wraz z ich otoczeniem, tworzenie stref ochronnych dla obiektów archeologicznych z określeniem zasad inwestowania, określenie parametrów nowej zabudowy w otoczeniu obiektów cennych kulturowo, określenie miejsc lokalizacji i parametrów małej architektury, ogrodzeń, reklam, zachowanie lub odtwarzanie historycznych struktur kompozycji urbanistycznej, w tym m. in. układu komunikacyjnego, przestrzeni publicznych, kompozycji zieleni i linii zabudowy, wprowadzanie ograniczeń dla nowej zabudowy wynikających z konieczności rozplanowania dominant (kościół, ratusz), ukształtowania dachów, osi kompozycyjnych i gęstości zabudowy, zachowanie lub odtwarzanie przebiegów głównych historycznych traktów komunikacyjnych, w obszarach wiejskich wyznaczenie stref ochrony krajobrazu obejmujących specyficzne elementy przestrzeni, zachowanie charakterystycznego rozplanowania jednostek osadniczych, historycznych cech zabudowy regionalnej, historycznej małej architektury, w tym kapliczek i krzyży przydrożnych,
4. Rozwój instytucjonalnej działalności kulturalnej poprzez m. in. podnoszenie jakości usług kulturalnych w istniejących instytucjach kultury, w tym wspieranie nowych inicjatyw promujących dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej, wspieranie lokalnej działalności kulturalnej tworzonej w oparciu o specyficzne, lokalne zasoby dziedzictwa kulturowego m. in. poprzez organizację izb pamięci, muzeów, wytycznie lokalnych szlaków turystyki kulturowej, tworzenie zespołów ludowych i grup kultywujących obrzędy ludowe i tradycyjne umiejętności.

II. W zakresie rozwoju zróżnicowanych form turystyki i rekreacji:

1. Zwiększenie atrakcyjności obszarów wizerunkowych dla rozwoju turystyki poprzez m. in. ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych, podnoszenie jakości ofert turystycznych, poprawę estetyki miast i wsi, promowanie lokalnej kultury i tradycji, rozwój specjalizacji turystyki,
2. Rozwój turystyki kulturowej o znaczeniu ponadregionalnym.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

2.2.3. Audyt krajobrazowy jako podstawa polityki krajobrazowej województwa

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr LI/1000/23 z dnia 27 marca 2023 roku (opublikowany pod adresem: https://bip.umww.pl/279---k_122---k_1---audyt-krajobrazowy-województwa-wielkopolskiego).

Europejska Konwencja Krajobrazowa z 2000 roku (ratyfikowana przez Polskę w 2004 r.) wprowadziła konieczność zintegrowania działań na rzecz ochrony i kształtowania krajobrazu z polityką państwa na wszystkich szczeblach planowania – krajowego, regionalnego i lokalnego. Kompleksowe wdrożenie postanowień Europejskiej Konwencji Krajobrazowej do przepisów polskiego prawa nastąpiło poprzez przyjęcie ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu – tzw. ustawa krajobrazowa. Zapisy ustawy wprowadziły nowe narzędzia ochrony krajobrazu, którymi posługiwać się mają zarówno samorządy szczebla regionalnego jak i lokalnego. Jednym z nich jest audyt krajobrazowy. Audyt krajobrazowy to dokument stanowiący podstawę do podejmowania działań w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu w procesie planowania i zagospodarowania przestrzennego. Wnioski i rekomendacje sformułowane w audycie będą miały swoje odzwierciedlenie w dokumentach planistycznych poziomu regionalnego i lokalnego. Wzmocnią one także ochronę krajobrazu w obszarach objętych formami ochrony przyrody i zabytków tj. w parkach narodowych i krajobrazowych, rezerwach przyrody, obszarach chronionego krajobrazu i parkach kulturowych, a także będą mogły stanowić podstawę do prowadzenia polityki krajobrazowej w województwie.

Audyt krajobrazowy obejmuje następujące etapy:

1. Identyfikacja i klasyfikacja krajobrazów.
2. Charakterystyka zidentyfikowanych krajobrazów.
3. Ocena zidentyfikowanych krajobrazów.
4. Wskazanie krajobrazów priorytetowych.
5. Wskazanie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów chronionych.
6. Sformułowanie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów chronionych.
7. Określenie lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Po delimitacji krajobrazów, czyli podziale przestrzeni województwa na krajobrazy (polegającym na szczegółowej analizie pokrycia i użytkowania terenu w obrębie mezoregionu fizycznogeograficznego, przy uwzględnieniu rzeźby terenu), następuje charakterystyka wyznaczonych krajobrazów polegająca na inwentaryzacji walorów krajobrazowych, która obejmuje: cechy przyrodnicze (m.in.: obszary chronione, typy siedliskowe lasu i drzewostanu, obiekty geologiczne i geomorfologiczne, korytarze ekologiczne oraz elementy liniowe np. zadrzewienia śródpolne, cicki), cechy kulturowe (zabytki oraz obiekty, które nie są uznane za zabytek, ale mające duże znaczenie dla wartości krajobrazu), cechy syntetyczne (cechy, które nie są bezpośrednio mierzalne, ale które mają wpływ na to, że krajobraz postrzegany jest jako tradycyjny). Na podstawie charakterystyki krajobrazów dokonuje się ich oceny poprzez analizę cech analitycznych – przyrodniczych i kulturowych, cech syntetycznych oraz cech unikatowych, którym przypisuje się odpowiedni stan zachowania lub wykształcenia. Na bazie tej oceny typuje się krajobrazy priorytetowe, czyli szczególnie cenne dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne lub estetyczno-widokowe i jako takie wymagające zachowania. Dla każdego krajobrazu priorytetowego oraz dla krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych, formułuje się zagrożenia dla możliwości zachowania ich wartości. Zidentyfikowanie zagrożeń dla poszczególnych krajobrazów jest kluczowym etapem przy sporządzaniu audytu krajobrazowego pozwalającym z jednej strony precyzyjnie formułować zapisy dotyczące ich eliminacji, z drugiej dającym możliwość prowadzenia skutecznych działań ochronnych.

Najważniejszą częścią audytu krajobrazowego to sformułowanie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych. Zapisy tej części audytu krajobrazowego delegowane są do dokumentów planistycznych zarówno szczebla regionalnego jak i lokalnego. Rekomendacje i wnioski będą dotyczyły ochrony i kształtowania wartości przyrodniczych oraz kulturowych (m.in. architektonicznych, urbanistycznych, ruralistycznych, w tym obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną), a także wartości estetyczno-widokowych (osi i punktów widokowych, przedpól ekspozycji) i będą odnosiły się zarówno do poziomu regionalnego jak i lokalnego. W ramach rekomendacji i wniosków zostają określone kierunki i zasady kształtowania zabudowy, zagospodarowania i użytkowania terenów, zostają wskazane obszary, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody lub ochrony zabytków, a także obszary objęte ochroną prawną, które wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony. Dla krajobrazów priorytetowych określone zostały lokalne formy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

architektoniczne zabudowy. Jako lokalną formę architektoniczną należy rozumieć wyjątkowe, w skali regionu, w tym krajobrazu priorytetowego, historyczne i kulturowe cechy zabudowy wykształcone w przestrzeni danego obszaru, wyróżniające się w sposób szczególny na tle innych obiektów. Zidentyfikowanie lokalnych form architektonicznych oraz sformułowanie dla nich zasad i warunków ochrony pozwoli na zachowanie często zagrożonych zniszczeniem wartości kulturowych, w których odczytać można historię osadnictwa i rozwoju poszczególnych miast i wsi. Presja inwestycyjna oraz prowadzona polityka przestrzenna często stanowi zagrożenie dla zachowania już nielicznych obiektów, które mają wpływ na postrzeganie obszaru jako tradycyjnego, swojskiego, z którym utożsamia się lokalna społeczność.

Wytyczne dla ochrony i kształtowania krajobrazów określone w audycie będą podstawą do formułowania zadań polityki krajobrazowej województwa, dotyczących wszystkich krajobrazów w regionie. Audyt krajobrazowy jest zatem niezbędnym narzędziem wspierającym przygotowanie i prowadzenie polityki krajobrazowej w Wielkopolsce. Spójna oraz skuteczna polityka krajobrazowa musi opierać się na szerokiej wiedzy o zasobach i walorach krajobrazowych oraz w dalszej konsekwencji na sprawnym wdrażaniu do polityk sektorowych oraz dokumentów planistycznych wypracowanych zasad ochrony krajobrazu, gospodarowania nim i jego planowania. Rozpoznanie i waloryzacja przestrzeni, także pod kątem zdefiniowania jej potencjału rozwojowego na poziomie regionalnym, daje podstawy do podejmowania decyzji dotyczących wsparcia działań realizowanych na poziomie lokalnym.

Polityka krajobrazowa będzie odgrywać istotną rolę w podejmowaniu działań, które decydować będą o przyszłym obrazie przestrzeni województwa. W perspektywie, od skuteczności tych działań będzie zależało, czy mieszkańcy regionu, jako użytkownicy tej przestrzeni, będą żyli wśród krajobrazów harmonijnych, obfitujących w dobrze zachowane i odpowiednio kształtowane wartości przyrodnicze i kulturowe, gdzie relacje pomiędzy wszystkimi komponentami krajobrazu będą opierać się na szeroko pojętym ładzie przestrzennym.

Na terenie województwa wielkopolskiego, spośród zidentyfikowanych 2486 krajobrazów, wytypowano 120 krajobrazów priorytetowych, co stanowi 4,82% liczby wszystkich krajobrazów, natomiast ich powierzchnia to 4,7% powierzchni województwa wielkopolskiego. 73 spośród krajobrazów priorytetowych leży w obrębie obszarów prawnie chronionych. Ogółem w obrębie obszarów prawnie chronionych (parki kulturowe, parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu) leży 1191 krajobrazów. Dla tych krajobrazów (łącznie jest to 1238 krajobrazów) opracowano

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

rekomendacje i wnioski, które dalej powinny zostać uwzględnione w innych dokumentach. Dla pozostałych krajobrazów (w liczbie 1248), które nie są wskazane jako krajobrazy priorytetowe, a także nie leżą w obrębie form ochrony prawnej, nie sporządza się rekomendacji i wniosków w zakresie ich ochrony i kształtowania.

Na terenie gminy Krobia nie wytypowano krajobrazów priorytetowych. W audycie nie uwzględniono też krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych (przyrodniczo). Nie wyróżniono także walorów estetyczno-widokowych krajobrazu. Przeważający typ krajobrazu na terenie gminy Krobia to krajobraz wiejski, w obrębie wsi – osadniczy, poza miejscowościami – wiejski z mozaiką pól średniej wielkości. W Krobi zidentyfikowano typ krajobrazu miejskiego. Niewielkie przestrzenie obejmują krajobrazy leśne (na pd. od Rogowa oraz za zach. od Ziemiłina i Karca). Na północno-zachodnim skraju gminy wyróżniono krajobraz bagienno-ląkowy.

2.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024 przyjęty został Uchwałą Nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 r. (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2022 r., poz. 58).

Głównym celem *Programu* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dbałość o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń.

Program szeroko charakteryzuje bogate dziedzictwo kulturowe Wielkopolski od czasów przedhistorycznych, poprzez wieki średnie aż do nowożytności. Z nazwy wymienia się w niniejszym Programie tylko najcenniejsze wielkopolskie zabytki. Podkreślono, że w świetle ostatnich badań okazało się, że na terenie Wielkopolski znajduje się najstarszy, bo datowany na rok 1369, kościół drewniany w Polsce - kościół pw. św. Michała Archanioła w Domachowie, który jest jednocześnie charakterystyczną dominantą w krajobrazie wiejskim. Z zabytków archeologicznych z terenu gminy Krobia przywołuje się także grodzisko w Nieparcie jako jednego z szeregu ważnych południowo-wielkopolskich grodów pogranicznych. Analizie poddano poszczególne formy ochrony zabytków, podając ich statystyki. Następnie przedstawiono zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków będące w posiadaniu Województwa Wielkopolskiego bądź Wojewódzkich Samorządowych Jednostek Organizacyjnych. Ocenie poddany został stan zachowania tych obiektów, prace remontowe w nich wykonane i planowane.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBLA NA LATA 2024-2027

Po dokonaniu analizy zasobu określono cele programu oraz sposoby ich realizacji.

W przyjętym dokumencie określono 5 celów szczegółowych, którym przyporządkowano kierunki działań:

Cel szczegółowy 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego.

- 1.1. Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków,
- 1.2. Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych,
- 1.3. Popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- 1.4. Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych oraz dokumentów strategicznych i planistycznych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe,
- 2.2. Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat,
- 2.3. Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej.

Cel szczegółowy 3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa.

- 3.1. Wsparcie zagospodarowania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne,
- 3.2. Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych,
- 3.3. Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla województwa.

Cel szczegółowy 4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

- 4.1. Włączanie zabytków w procesy gospodarcze,
- 4.2. Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 5. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

- 5.1. Udostępnianie obiektów zabytkowych,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

5.2. Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania.

2.2.5. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Powiatu Gostyńskiego

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Powiatu Gostyńskiego został przyjęty Uchwałą Nr XXIX/237/21 Rady Powiatu Gostyńskiego z dnia 24 czerwca 2021 r. (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2021 r., poz. 5443).

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego Programu opieki nad zabytkami jest ukierunkowanie polityki samorządu powiatu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, iniegowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego oraz organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności.

W Programie szeroko scharakteryzowano zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu oraz dokonano oceny stanu dziedzictwa kulturowego.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami. Wyznaczone kierunki i zadania w ramach poniższych priorytetów uwzględniają specyfikę dziejów powiatu i charakter jej dziedzictwa kulturowego:
Priorytet I – Dbałość o zachowanie istniejących walorów zabytkowych,
Priorytet II – Działalność powiatowego urzędu pracy wspierająca zadania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
Priorytet III – Bezpośrednie wsparcie dla obiektów zabytkowych będących pod administracją powiatu.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych. Niektóre z wyznaczonych do wykonania zadań zaplanowano na zasadzie współpracy z gminami powiatu gostyńskiego.

Do najważniejszych planowanych inwestycji powiatu w okresie obowiązywania niniejszego Programu, w stosunku do obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy Krobia, zaliczyć należy:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

W zespole pałacowym (Dom Pomocy Społecznej) w Rogowie:

1. Wymiana stolarki okiennej (do wymiany jest część okien na parterze oraz całość na poziomie I piętra),
2. Remont tarasu,
3. Wymiana tynków wewnętrznych oraz malowanie ścian,
4. Roboty hydrauliczne oraz elektryczne,
5. Wymiana drzwi wewnętrznych na parterze oraz I piętrze (parter – 14szt., piętro – 22szt.).

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Krobia

3.1. Charakterystyka gminy Krobia

Gmina Krobia położona jest w środkowo-zachodniej Polsce. Administracyjnie należy do województwa wielkopolskiego, usytuowana w jego południowo-zachodniej części, na pograniczu Wysoczyzn Leszczyńskiej i Kaliskiej. Posiada status gminy miejsko-wiejskiej, o rolniczym charakterze. Stanowi jedną z siedmiu gmin tworzących powiat gostyński, leżąc w południowej jego części, zajmuje 16 % jego powierzchni. Siedzibą władz samorządowych i zarazem lokalnym ośrodkiem handlowo – usługowym dla mieszkańców gminy jest położone w jej centrum miasto Krobia, będące również głównym ośrodkiem etnograficznego regionu Biskupizna. Miasto to rozlokowane jest przy przebiegającej z południa na północ drodze wojewódzkiej nr 434 Rawicz – Kleszczewo i przecinającej ją ze wschodu na zachód drodze powiatowej nr 4803P relacji: Kobylin – Krobia – Pudliszki – Poniec – Leszno.

Powierzchnia gminy wynosi niespełna 130 km². Użytki rolne zajmują 90% obszaru gminy, stąd jej dominującą funkcją jest rolnictwo, a użytki leśne tylko 3,9% i jest to najniższy wskaźnik lesistości spośród gmin powiatu. Gmina zamieszkiwana jest przez 12 677 osób, co stanowi ok. 17 % ludności powiatu. Strukturę osadniczą tworzą: miasto Krobia, które jest największym ośrodkiem osadnictwa w gminie (ok. 4359 mieszkańców) oraz 22 sołectwa: Bukownica, Chumiętki, Chwałkowo, Ciołkowo, Domachowo, Gogolewo, Grabianowo, Karzec, Kuczyna, Kuczynka, Niepart, Pijanowice, Posadowo, Potarzyca, Przyborowo, Pudliszki, Rogowo, Stara Krobia, Sułkowice, Wymysłowo, Ziemiń, Żychlewo.

Gmina Krobia sąsiaduje:

- od zachodu z gminą Poniec,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- od północy z gminą Gostyń,
- od północnego wschodu z gminą Piaski,
- od wschodu z gminą Pępowo,
- od południa z gminą Miejska Górka, w pow. rawickim.

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg gminnych o długości 74 km i dróg powiatowych o długości ok. 92 km. Przez teren gminy przebiega również ok. 13. km odcinek DW nr 434 relacji Kleszczewo – Kórnik - Śrem - Gostyń – Krobia - Rawicz i linia kolejowa nr 14, dwutorowa w kierunku wschód-zachód o znaczeniu regionalnym, relacji Ostrów Wielkopolski – Krotoszyn – Leszno oraz nieczynna linia Miejska Górka - Krobia - Gostyń – Kościan, z czytelnym w krajobrazie starotoczem, na obszarze gminy częściowo zlikwidowanym pod obwodnicę Krobi.

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski Jerzego Kondrackiego, gmina leży w makroregionie Niziny Południowowielkopolskiej, w obrębie mezoregionów: Wysoczyzna Leszczyńska i w większości na Wysoczyźnie Kaliskiej. Rzeźba terenu jest charakterystyczna dla krajobrazów staroglacjalnych związanych ze zlodowaczeniem środkowopolskim. Pod względem morfometrycznym dominującym typem rzeźby jest teren równiny morenowej. Najwyżej położony punkt w gminie zlokalizowany jest w okolicach Domachowa i ma wysokość nieco ponad 130 m n.p.m. Najniższy położony punkt gminy - około 88 m n.p.m. - znajduje się w dolinie Rowu Polskiego, w okolicach miejscowości Karzec. Na obszarze gminy występują liczne naturalne ciek wodne, z których większość należy do zlewni rzeki Baryczy. Na północnej granicy gminy, przy drodze łączącej Starą Krobię z Sikorzynem swój bieg rozpoczyna rzeka Kania, która należy do zlewni rzeki Obry, lewego dopływu Warty. Na omawianym terenie licznie występują zbiorniki małej retencji. Obszar gminy jest niezbyt zasobny w udokumentowane złoża surowców mineralnych. Zaliczany jest do obszarów perspektywicznych występowania pokładów węgla brunatnego. Udokumentowano tu złoża „Oczkowice” i „Gostyń”. W południowo-zachodniej części gminy, w złożu „Pudliszki”, występują ropy plicocześskie, nadające się do ceramiki budowlanej. Natomiast w dnie doliny Rowu Polskiego, w rejonie Pudliszek, rozpoznano złoża torfu i gytii. Kruszywa naturalne - piasek i żwir - występujące głównie w południowo-zachodniej części gminy, eksploatowane są na niewielką skalę. Gmina Krobia leży w bezpośrednim sąsiedztwie udokumentowanych i eksploatowanych złóż gazu ziemnego, które występują na terenie graniczącej od południa gminy Miejska Górka. Walory krajobrazowe gminy nie są szczególnie atrakcyjne. Charakterystyczna jest niska lesistość z przewagą borów mieszanych,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

kilka parków, łąki i pastwiska poprzecinane dolinkami cieków wodnych oraz dominacja gruntów ornyczych o wysokiej jakości gleb.

3.2. Rys historyczny gminy Krobia

Badania archeologiczne i pozyskane artefakty potwierdzają, iż tereny gminy były miejscem osadnictwa od czasów prehistorycznych, już od środkowej epoki kamienia - mezolitu. Liczne stanowiska archeologiczne potwierdzają ciągłość osadnictwa od pradziejów po późne średniowiecze, kiedy to Krobia już stanowiła ożywione centrum handlowe, mając charakter obronny i stała załogę wojskową. Miasto było otoczone murami i fosą, a wstęp do niego ograniczały cztery bramy: poznańska, kaliska, wrocławska i poniecka. Pierwsza wzmianka o Krobi pojawia się w bulli papieża Innocentego II z 1136 r. W XII w. założono też parafię. Wzniesiono tutaj w 1140 r. jeden z najstarszych obiektów sakralnych w Wielkopolsce, kościół romański p.w. św. Idziego. Kasztelania krobiska powstała ok. poł. XIII wieku, w latach 1258-1284 gród Krobia i kasztelania były własnością książęcą. W 1283 (1284) r. kasztelania przeniesiona została do pobliskiego Karca, jako że książę Przemysł II, by umocnić poparcie w staraniach o tron, przekazał gród Krobię i okolice biskupom poznańskim, z prawem założenia miasta. Data lokacji Krobi nie jest znana, ale jako najbardziej prawdopodobny przyjęto rok 1286. Wcześniej, w roku 1232, książę Władysław Odonicz przekazał biskupowi poznańskiemu we władanie Starą Krobię, a po 1239 r. biskupi uzyskali jeszcze kilka wsi w okolicy. Przejście Krobi pod jurysdykcję kościelną to ważny moment w historii regionu. Dążeniem nowych właścicieli Krobi było utworzenie zwartej i jednolitej rejonu gospodarczego. Naturalnym dążeniem była komasacja ziemi wokół Krobi. Proces komasacji gruntów nie był łatwy i trwał blisko trzy wieki. Położone w pobliżu Krobi wsie stanowiły z reguły własność szlachecką. Biskupi drogą wykupu lub wymiany wchodziłi w posiadanie kolejnych wsi i osad położonych w pobliżu Krobi. W roku 1564 do klucza krobkiego należało już 12 wsi: Chumiętka, Posadowo, Potarzyca, Sułkowice, Stara Krobia, Sikorzyn, Bukownica, Żychlewo, Domachowo, Rębowo, Kościelna Wieś i Grabianowo. Krobia była wtedy siedzibą władz kościelnych i administracyjnych klucza, stanowiła jednocześnie ośrodek kultu religijnego, zaspakajala również w pełni potrzeby materialne jego mieszkańców oraz była głównym ośrodkiem regionu zwanego *Biskupizna*, zajmującego dość urodzajny teren położony między rzekami Kania i Rów Polski na zachodzie, a Dąbrówka i Dąbrocznia na wschodzie. Wsie biskupiańskie korzystały z mniejszych obciążeń feudalnych, co przy dogodnych warunkach glebowych sprzyjało

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

bogaceniu się gospodarstw chłopskich. Wyznacznikiem zamożności i odrębności mieszkańców Biskupizny stał się odświętny strój, którego charakterystyczną cechą jest podobieństwo do ubioru kleru i zakonnic (kobiece nakrycie głowy - kopka - przypomina kornet zakonnic, a męska czarna sukmana zwana „wołoszka” obficie fałdowana z tyłu przypomina sutannę księdza). Dobra klucza krobkiego stanowiły własność biskupstwa poznańskiego aż do roku 1794, kiedy to władze pruskie skonfiskowały dobra biskupie i zamieniły na tzw. ekonomię krobką.

Największy rozwój Krobi nastąpił w wiekach od XIV do XVII. Miasto staje się wtedy ważnym ośrodkiem handlu i rzemiosła, eksporterem wyrobów sukienniczych, powstają liczne cechy rzemieślnicze, pierwsza szkoła parafialna, rozwija się w tym czasie życie umysłowe; ok. 30 krobian studiowało na Uniwersytecie Jagiellońskim, wielu kształciło się w Akademii Lubrańskiego w Poznaniu. Powstają pierwsze murowane domy, wybudowano kościół szpitalny p.w. św. Ducha i kościół parafialny p.w. św. Mikołaja, zamek biskupi. Rozwijają się też okoliczne wsie, których początki sięgają głównie średniowiecza, np. Stara Krobia wspomniana jest w źródłach pisanych w 1232 r., Gogolewo wymieniane jest 1240 r., Karzecz w 1282 r., Domachowo w 1290 r., Chumiętki w 1294 r., Pijanowice i Przyborowo w 1310 r., Sulkowice w 1307 r., Ciofkowo i Kuczyna w 1388 r., Pudliszki w 1394 r., Bukownica w 1398 r., Rogowo w 1408 r., Żychlewo w 1426 r.

W wyniku II rozbioru Polski w 1793 r. tereny gminy znalazły się w granicach Królestwa Prus Południowych i weszły do utworzonego przez Prusaków powiatu krobkiego. W latach 1807 – 1815 należały do Księstwa Warszawskiego. Czasów tych sięgają początki świeckiego szkolnictwa na Biskupiznie, bowiem staraniem Komisji Edukacji Narodowej na terenie ówczesnego powiatu krobkiego utworzono w latach 1808 - 1809 szereg szkół świeckich, m.in. w Domachowie i Krobi. Ponownie, od 1815 r. aż do 1918 r. tereny gminy znalazły się w zaborze pruskim, w granicach Wielkiego Księstwa Poznańskiego. W ciągu pierwszego półwiecza panowania pruskiego zaszło szereg zmian w życiu społeczności wiejskiej, bowiem w latach 1826-1842 w powiecie krobkim uwłaszczono chłopów. W 1888 roku Krobia utraciła status powiatu. Przez cały okres swego panowania zaborca prowadził akcję kolonizacyjną. Konfiskowane majątki świeckie i duchowne zasiedlano kolonistami niemieckimi. Nasilający się konflikt między ludnością polską a niemiecką, zarówno na polu ekonomicznym, religijnym, jak i narodowościowym, przyczynił się do powstania szeregu organizacji i towarzystw polskich o charakterze ekonomiczno-kulturalnym. Ich celem była ochrona interesów polskiej ludności oraz jej odrębności narodowej. W roku 1869 powstało w Krobi Towarzystwo Przemysłowców, w 1873 r. założono Bank Ludowy i czytelnię publiczną,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

w 1900 r. powołano spółdzielnię „Rolnik”. Mieszkańcy gminy aktywnie uczestniczyli w największym zrywie niepodległościowym na terenie zaborów, w Powstaniu Wielkopolskim 1918/1919 r., w wyniku którego omawiane tereny włączono do odrodzonego państwa polskiego. II wojna światowa zaznaczyła swój początek publiczną egzekucją na krobskim rynku 15 obywateli Krobi i okolic, wywłaszczeniami i wysiedleniami, konfiskatą mienia, wywózkami do obozów koncentracyjnych, organizacją przez okupanta obozów pracy. W styczniu 1945 r. omawiane tereny zostały wyzwolone i rozpoczął się nowy etap przemian społeczno-gospodarczych w realiach 2 poł. XX i początku XXI w. Obecnie podejmowane działania podnoszą atrakcyjność miasta dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Mieszkańcy gminy zajmują się głównie rolnictwem, przetwórstwem rolno-spożywczym, a także handlem i drobnymi usługami. Wśród jednostek przemysłowych największą jest przetwórnia owoców i warzyw „Pudliszki”, powstała w 1920 r. w Pudliszkach.

O przeszłości i dawnych wydarzeniach historycznych tych ziem świadczą też miejsca pamięci i pomniki, które wpisane są nie tylko w świadomość lokalnej społeczności, ale także w krajobraz kulturowy. Należą do nich m. in. pomniki ku czci powstańców wielkopolskich w Krobi i Nieparcie oraz tablica memoratywna na budynku Ratusza. Upamiętniono również przy jego wschodniej ścianie miejsce rozstrzelania mieszkańców Krobi i okolic w dniu 21.10.1939 r., a na krobskim cmentarzu znajduje się pomnik na zbiorowej mogile rozstrzelanych. Natomiast pamięć o „Ofiarach nieludzkiej ziemi” - internowanych przez Armię Czerwoną na tereny b. Związku Radzieckiego jeńcach wojennych, którzy zostali rozstrzelani w tamtejszych obozach, utrwala Pomnik Katyński na cmentarzu w Pudliszkach. Świadectwem dawnej wielokulturowości Krobi jest pomnik - tablica pamięci na miejscu, gdzie kiedyś funkcjonował cmentarz społeczności żydowskiej. Dziedzictwo kulturowe gminy upowszechnia Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi, które wśród wielu zadań ma także te, które promują kulturę i tradycje biskupiańskie oraz działające na terenie Krobi Muzeum Stolarstwa i Biskupizny, które mieści się w budynku przetrwałej w niezmienionej formie fabryki mebli z 1922 r. Oprócz dawnego wyposażenia i narzędzi stolarni, w muzeum znajduje się również Izba Biskupiańska poświęcona lokalnemu folklorowi. Biskupiański Gościńiec w Domachowie nie tylko kultywuje i promuje biskupiański folklor w cyklicznych imprezach, ale prowadzi lekcje regionalne, warsztaty tematyczne, przygotowuje tradycyjne potrawy kulinarne z przewodnika kulinarnego „Biskupizna ze smakiem”.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie Krobia do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne –

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

pielęgnowana gwara, obrzędy, muzyka ludowa - są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych więzi społecznych.

3.3. Krajobraz kulturowy. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Wartościami krajobrazu kulturowego są jego cechy fizjonomiczne, będące wynikiem wykorzystania warunków naturalnych do stworzenia wartości kulturowych oraz niematerialna wiedza o społeczeństwie, które go stworzyło. W granicach krajobrazu kulturowego mogą znajdować się wszystkie kategorie zabytków, pomników lub stref, dla których stosuje się ustawowe formy ochrony zabytków.

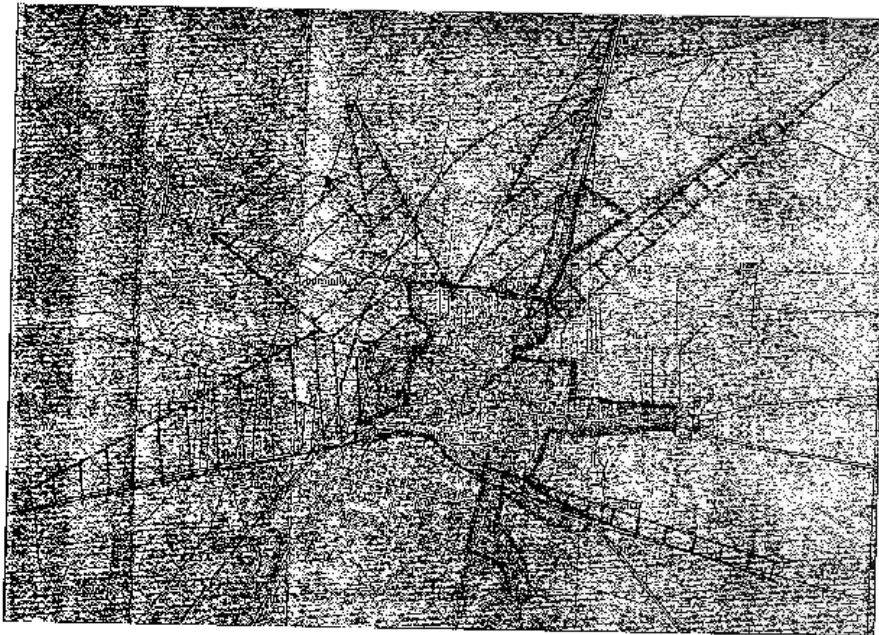
Na terenie gminy Krobia do rejestru zabytków wpisano jeden obszar. Wpis dotyczy historycznej przestrzeni zurbanizowanej - **Zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta Krobia** (nr rej. 1208/A, decyzja WKZ w Lesznie z dnia 10.06.1991 r.).

Granice zespołu objętego ochroną przebiegają następująco:

- od południa ulicą Miejsko-Górecką i Odrodzenia,
- w kierunku zachodnim ulicą Św. Ducha i Powstańców Wielkopolskich,
- wzdłuż terenu kościoła par. p.w. św. Mikołaja do ulicy Mickiewicza,
- od ulicy Mickiewicza w kierunku zachodnim do polnej drogi zamykającej teren przedmieścia zwanego Kościeliskiem,
- w kierunku północnym ulicą Poznańską obejmując teren cmentarza,
- w kierunku południowym ulicą Poznańską i Św. Idziego,
- w kierunku wschodnim ulicą Kasztelańską wzdłuż fosy,
- w kierunku południowym wzdłuż granicy dawnego ogrodu biskupiego,
- ulicą Szkolną do ulicy Kobylińskiej, ulicą Wały i Jutrosińską.

Ochroną konserwatorską objęto również osie widokowe: z szosy Krobia – Domachowo z dominantą kościoła parafialnego, z szosy Krobia – Gostyń w kierunku Krobi z dominantą wież kościoła parafialnego oraz św. Idziego, z polnej drogi w kierunku Żytowiecka z dominantą wieży kościoła parafialnego, ogrodu kościelnego oraz XIX-wiecznej zabudowy Kościeliska, z drogi Krobia – Chumiętki z ekspozycją j. w. oraz z drogi Krobia – Pudliszki z dominantą wieży kościoła parafialnego oraz zachodniej zabudowy miasta Krobi, korytarz widokowy z ulicy Jutrosińskiej w kierunku kościoła św. Ducha.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

*Granice obszaru wpisanego do rejestru zabytków
(z uwzględnieniem zewnętrznej, obrzeżnej zabudowy ulic granicznych) – zaznaczone kolorem czerwonym;
obszar objęty ochroną widokową – zaznaczone kolorem zielonym*

Miasto Krobia stanowi interesujący zespół urbanistyczny o cennych walorach historycznych i architektonicznych. Złożone z dwóch organizmów oddzielonych rzeką Strugą: z rozwiniętego z podgrodzia XIII-wiecznego miasta i wcześniejszej osady targowej zwanej Kościeliskiem. W XV wieku w północnej części miasta, po obu stronach drogi wylotowej wzniesiono: od wschodu, na wyspie, (w miejscu dawnego grodu) zamek biskupi, po przeciwległej stronie, od zachodu, kościół parafialny p.w. św. Mikołaja. W południowej części, przy wylocie, poza obrębem dawnego miasta kościół p.w. św. Ducha (dawny kościół szpitalny). W części północnej rozwinięte przedmieście (o wcześniejszej niż XIII-wieczna proveniencji) zwane Kościeliskiem z cmentarzem i romańskim kościołem (obecnie kaplicą cmentarną) św. Idziego. W części południowej miasta drugie przedmieście zwane Adamowo. U schyłku średniowiecza miasto otrzymało linię sztucznych umocnień w postaci wałów ziemnych i fos, których pozostałością są skarpy, sztuczne zbiorniki wodne oraz nieznaczące wzniesienia w części pd., wsch. i zach. miasta.

Ośrodkiem rozplanowania jest czworoboczny rynek z niezwykle rzadkim w Wielkopolsce układem turbinowym – uliczkami wybiegającymi z narożników i osiami

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

komunikacyjnymi krzyżującymi się na jego środku. Na rynku pseudoromański ratusz z ok. poł. XIX w. Obecna zabudowa głównie XIX-wieczna, 1 i 2 kondygnacyjna, zwarta, kałenicowa.

W granicach objętych ochroną konserwatorską znajdują się następujące zespoły: układ przestrzenny, połokacyjny, zespół kościelno-ementarny (z kościołem św. Ducha), zespół kościelno-ementarny (z kościołem parafialnym), obszar dawnej osady targowej wraz z zespołem kościelno-ementarnym (z kościołem św. Idziego), zwanej Kościeliskiem oraz teren wyspy zamkowej.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: ulic, placów, podziałów gruntów, architektury sakralnej i mieszkalnej oraz wyraźna czytelność ich genezy widzianej w szerokim kontekście rozwoju gospodarczo-społecznego Wielkopolski w czasie reformy państwa w średniowieczu, a także w kontekście dalszych przekształceń w wiekach późniejszych, szczególnie w XVIII i XIX wieku, stawia ten historyczny ośrodek miejski w grupie cennych zespołów współtworzących dziedzictwo kulturowe kraju.

Oprócz wymienionych wyżej obszarów znajdujących się pod ochroną konserwatorską, na terenie gminy odnotować należy szereg wpisów zespołów przestrzennych, które również noszą znamiona wpisów obszarowych. Należą do nich wpisy do rejestru zabytków zespołów rezydencjonalnych, niekiedy też z folwarcznymi: w Chwałkowie, Gogolewie, Nieparcie, Pijanowicach, Połarzycy, Pudliskach, Rogowie. Podobny charakter mają wpisy zespołów sakralnych: w Chwałkowie czy Nieparcie.

Na terenie gminy nie istnieją parki kulturowe i nie planuje się ich utworzenia.

Zasady ochrony konserwatorskiej w stosunku do ochrony krajobrazu kulturowego opierają się m.in. na następujących zasadach: utrzymania historycznej kompozycji krajobrazu z ograniczeniem zakresu dopuszczalnych przekształceń oraz dostosowaniem elementów nowych do kompozycji istniejącej, utrzymania istniejącej tradycyjnej, charakterystycznej zabudowy oraz elementów zagospodarowania terenu o wartościach kulturowych, zachowania istniejących i odtwarzanie charakteru zniekształconych wnętrz krajobrazowych i urbanistycznych, zachowania osi kompozycyjnych i powiązań widokowych pomiędzy częściami składowymi krajobrazu, utrzymania lub uczynienia historycznego układu komunikacyjnego, zachowania zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę zespołu ze szczególną ochroną istniejących, historycznych dominant wysokościowych, zachowania historycznej kompozycji układów zieleni wraz z koniecznością uzupełniania ubytków i kontrolą dosadzeń.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

W przypadku wpisów obszarowych do rejestru zabytków zakłada ona ochronę konserwatorską niemal w stopniu całkowitym, gdyż każdy projekt budowlany musi zyskać akceptację konserwatorską. Ochrona ta dotyczy nawet budynków współczesnych usytuowanych na wskazanym terenie. Dlatego też w przestrzeń nie są wprowadzane szkodliwe przekształcenia, a ukształtowana historycznie harmonia architektoniczna i urbanistyczna nie jest zaburzana niekontrolowanymi zmianami kubatur, proporcji i kolorystyki budynków. Na wszelkie roboty remontowe i modernizacyjne (w tym też termomodernizacyjne) w obszarze zabytkowym musi zostać wydane pozwolenie konserwatorskie.

Odnosząc do inwestycji związanych z nową zabudową pośród obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków zaleca się m. in.: konieczność dostosowania nowej zabudowy do kompozycji przestrzennej, w zakresie usytuowania, skali i bryły, kompozycji stylistycznej fasad, geometrii dachów, wysokości gzymsów i kalenic oraz nawiązania form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej, utrzymanie istniejących podziałów nieruchomości, zachowanie proporcji wysokościowych, dotyczących szczególnie lokalizacji dominant wysokościowych mających wpływ na wygląd całego zespołu budowlanego oraz jego fragmentów, ze szczególnym uwzględnieniem osi widokowych na obiekty podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wyróżniające się charakterystycznymi cechami godnymi wyeksponowania.

3.4. Zabytki nieruchome o najważniejszym znaczeniu dla gminy Krobia

W myśl art. 6 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Pod względem bogactwa dóbr kultury Gmina Krobia należy do stosunkowo zasobnych. Jest to gmina typowo rolnicza i to widoczne jest także w strukturze obiektów zabytkowych na jej terenie. Praktycznie nie ma tu obiektów stanowiących zabytki związane z terenami zurbanizowanymi, większość jest dowodem doskonałej kondycji majątkości wiejskich, po których zachowały się liczne i różnorodne pozostałości materialne. Obecne są tu także liczne zabytki sakralne.

Poza jednym wpisem obszarowym, który obejmuje zespół budowlany i założenie

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

urbanistyczne miasta Krobia, indywidualnie do rejestru wpisano łącznie 39 pozycji, zarówno samodzielnych jak i w ramach zespołów (dworsko/pałacowo—folwarcznych i sakralnych), w tym:

- Obiekty użyteczności publicznej: ratusz – 1
- Obiekty sakralne: kościoły – 6; kaplice – 1
- Cmentarze – 2; grobowce - 1
- Pałace i dwory – 6
- Rządceówki - 1
- Parki – 7
- Budynki folwarczne: spichlerze – 5; obory – 2; stajnie – 1; ogólnie zabudowania folwarczne - 1
- Wiatraki – 1
- Ruiny (zamków/dworów) - 2
- Inne: ogrodzenia i bramy – 1; aleje – 1.

Poniżej zamieszczono wykaz, a dalej krótko scharakteryzowano wszystkie zabytki znajdujące się na terenie gminy Krobia, wpisane do rejestru zabytków, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną i naukową (wg. miejscowości w kolejności alfabetycznej).

CHWAŁKOWO**1. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY:**

a. kościół, mur., 1854 r., cz. zniszcz. 1939-1945, odbud. i rozbud. 1947 r.,

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

b. grobowiec rodziny Bojanowskich, ob. kaplica cmentarna, mur., 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

c. cmentarz przykościelny, poł. XIX w.,

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

d. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., I. 30 XX w.

Rejestr zabytków: 1220/A z dn. 6 sierpnia 1991r.

2. ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

a. pałac, mur., 1910 r.,

Rejestr zabytków: 1540/A z dn. 3 lipca 1974r.

b. park, ok. poł. XIX w., XX w.,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Rejestr zabytków: 1540/A z dn. 3 lipca 1974 r.

c. park przy rządówce, 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków: 1571/A z dn. 10 listopada 1992r.

d. spichlerz, mur., ok. poł. XIX w.,

Rejestr zabytków: 1226/A z dn. 30 sierpnia 1991r.

e. obora, mur., 1872 r.

Rejestr zabytków: 1226/A z dn. 30 sierpnia 1991r.

CIOŁKOWO

3. SPICHLERZ FOLWARCZNY, mur., 1890 r.

Rejestr zabytków: 1347/A z dn. 23 grudnia 1992 r.

DOMACHOWO

4. KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA, drew., 1568 r. odbudowany
1775 r., rozbud. 1930 r.

Rejestr zabytków: 238/A z dn. 7 marca 1931r.

5. WIA'IRAK KOŹLAK, drew., 1747 r.

Rejestr zabytków: 970/A z dn. 26 maja 1983 r.

GOGLEWO

6. ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

a. pałac, mur., 1820 r., rozbud. k. XIX w.

Rejestr zabytków: 1386/A z dn. 23 lutego 1973 r.

b. park, l. 30 XIX w., przekształcony 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 141/Kl. IV-73/63/56 z dn. 3 maja 1956 r.

c. spichlerz, mur., 1818 r.

Rejestr zabytków: 561/A z dn. 5 maja 1956 r.

KROBIA

7. ZESPÓŁ BUDOWLANY I ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE, 2 poł. XIII w. – XIX w.

Rejestr zabytków: 1208/A z dn. 10 czerwca 1991r.

8. KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. MIKOŁAJA, mur., 1438-1479, 1757 – 1763 r.

Rejestr zabytków: AK – 15 z dn. 12 stycznia 1956 r.

9. KOŚCIÓŁ PAR. P. W. ŚW. IDZIEGO, OB. KAPLICA CMENTARNA, mur.,
poł. XII w./1140 r.

Rejestr zabytków: 315 z dn. 7 marca 1931r.

10. KOŚCIÓŁ SZPITALNY, OB. FILIALNY P. W. ŚW. DUCHA, szach.- mur., 1745 r.

Rejestr zabytków: 595 z dn. 29 stycznia 1957 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

11. RATUSZ, mur., ok. 1845 r.

Rejestr zabytków: 242 z dn. 16 września 1968 r.

12. RUINY ZAMKU BISKUPIEGO

Rejestr zabytków: 196 z dn. 22 sierpnia 1968 r.

NIEPART

13. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA:

a. kościół, mur., 1904-1907 r.,

Rejestr zabytków: 973/Włkp/A z dn. 2 grudnia 2015 r.

b. cmentarz przykościelny, XVI w.

Rejestr zabytków: 973/Włkp/A z dn. 2 grudnia 2015 r.

14. KAPLICA CMENTARNA, drew., 2 poł. XVIII w.

Rejestr zabytków: 591/A z dn. 25 stycznia 1957 r.

15. RUINY DWORU OBRONNEGO NA WYSPIE, mur., XIV-XV w.

Rejestr zabytków: 593/A z dn. 25 stycznia 1957 r.

16. ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

a. rządówka, mur., ok. 1850 r.

Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

b. stajnia, mur., 3 ćw. XIX w.

Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

c. obora, mur., 1863 r.

Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

d. spichlerz, mur., 1870 r.

Rejestr zabytków: 1227/A z dn. 25 sierpnia 1991 r.

PIJANOWICE

17. ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

a. pałac, mur., ok. 1900 r., rozbud. ok. 1914 r.

Rejestr zabytków: 1410/A z dn. 22 kwietnia 1993 r.

b. spichlerz, mur., 1900 r.

Rejestr zabytków: 1388/A z dn. 9 lutego 1993 r.

c. park, I poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1410/A z dn. 22 kwietnia 1993 r.

POTARZYCA

18. ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

a. dwór, mur., pocz. XX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

b. park, I poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

c. zabudowania folwarczne, mur., k. XIX w.

Rejestr zabytków: 1350/A z dn. 4 stycznia 1993 r.

PUDLISZKI**19. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY:**

a. pałac, mur., ok. 1823 r., przebud. 1894, po 1957 r.

Rejestr zabytków: 877/Wlkp/A z dn. 20 stycznia 1957 r.

b. park wraz z otoczeniem, I poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 877/Wlkp/A z dn. 2 stycznia 2013 r.

20. ALEJA LIPOWA, 1924 r.

Rejestr zabytków: 819/Wlkp/A z dn. 21 października 2010 r.

ROGOWO**21. ZESPÓŁ PAŁACOWO – PARKOWY:**

a. pałac, mur., pocz. XX w.,

Rejestr zabytków: 1244/A z dn. 26 maja 1994 r.

b. park, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków: 1244/A z dn. 26 maja 1994 r.

ZIEMLIN**22. SPICHIŁERZ FOLWARCZNY, mur., 1892 r.**

Rejestr zabytków: 1353/A z dn. 9 stycznia 1993 r.

CHWAŁKOWO

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. TRÓJCY. Pierwotny kościół był drewniany, wzniesiony w l. 1616-1625, którego fundatorem był kasztelan krzywiński Wacław Włostowski. W 1850 roku kościół rozebrano, a 15 maja 1854 r. nastąpiło poświęcenie nowego, murowanego kościoła. Podczas II wojny światowej jego wnętrze uległo całkowitemu zniszczeniu. W roku 1947 został odbudowany po wojennych zniszczeniach. Kościół jednonawowy, murowany z cegły, nieotynkowany, dach kryty dachówką karpiówką i blachą (wieża, zakrystia). Założony na planie wydłużonego prostokąta z kwadratową trójkondygnacyjną wieżą od wschodu, korpus nawy z prostokątnym, węższym i niższym prezbiterium wydzielonym półkolistą tęczą. Po bokach prezbiterium od południa prostokątna zakrystia, od północy sala katechetyczna. Od wschodu nawy chór muzyczny wsparty na

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

masywnych filarach z prostokątną kruchitą w części podwieżowej. Bryła zwarta, w nawie nakryta dwuspadowym dachem. Wieża nakryta czterospadowym dachem. Stan zachowania dobry.

CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY założony na planie litery T z zachowanymi reliktnami nagrobków z 1 poł. XX w. oraz fragmentem starodrzewu dębowego w części zachodniej, ogrodzony parkanem z bramą. **KAPLICA GROBOWA**, w części wschodniej cmentarza, wzniesiona w 2 poł. XIX wieku dla zmarłych członków rodziny Bojanowskich, którzy byli właścicielami majątku w Chwałkowie od 1840 r. W latach 70. XX w. kaplica została przebudowana na kaplicę cmentarną. Zachowana w dobrym stanie.

Zespół rezydencjonalny złożony z pałacu i parku zajmuje północną część założenia, oddzielony od podwórza gospodarczego drogą do Gogolewa.

PAŁAC został wzniesiony przez rodzinę Neugebauerów w 1910 r., z częścią wschodnią dobudowaną po 1987 roku. Murowany, dwukondygnacyjny. Fasadę akcentuje szeroka, czterososiowa wystawka na wysokości drugiej kondygnacji zwieńczona ozdobnym szczytem. Wejście poprzedzone czterokolumnowym portykiem z dodatkowymi filarami po bokach, dźwigającym balkon na całej szerokości portyku. Wzniesiony na planie prostokąta, o dwutraktowym układzie wewnątrz z sienią i dużym hallem, z reprezentacyjną klatką schodową. Nakryty wysokim dachem dwuspadowym. Błewanie tynkowane, ozdobione bogato detalem sięgającym do rozmaitych stylów. Od strony elewacji parkowej okazały taras z zejściem do parku. Po roku 1945 zespół rezydencjonalny przeszedł na własność Skarbu Państwa. Wielokrotnie remontowany, utrzymany w dobrym stanie, zaadaptowany na Dom Pomocy Społecznej.

Obecnie obiekt jest własnością prywatną - odzyskany przez spadkobierców, a dzierżawiony przez powiat gostyński.

PARK o powierzchni ok. 10 ha założony w stylu krajobrazowym ok. poł. XIX w. W końcu XIX w. park poszerzono o obszar wzdłuż drogi do Potarzyicy i urozmaicono trzema stawami. Główny wjazd znajdował się naprzeciwko kościoła. Zachowane zostało ogrodzenie murowane na kamiennej podmurówce. Druga brama nieco skromniejsza, znajduje się w murze południowym naprzeciwko wjazdu na podwórze. Park utrzymany w dobrym stanie.

Na południe od parku, po drugiej stronie drogi do Gogolewa, usytuowany jest zespół folwarczny, składający się z podwórza gospodarczego na planie pięcioboku i kolonii domów pracowników folwarcznych. Podwórze podzielone zostało wewnętrzną drogą oraz wzniesionymi pośrodku budynkami na dwa wnętrza. Pośrodku podwórza, na osi założenia wznosi się spichlerz połączony z oborą.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

SPICHLERZ zbudowany ok. połowy XIX wieku. Budynek na planie prostokąta. Murowany z kamienia i fragmentami z cegły, dwukondygnacyjny z poddaszem, podpiwniczony, dach dwuspadowy kryty dachówką. Elewacje opracowane w kamieniu, z tynkowanym detałem architektonicznym, podzielone parami biforyjnych półkolistych okien, ujętych we wspólną opaskę. Między kondygnacjami proste poziome pasy, a przez całą wysokość ścian prowadzone szerokie pilastry. Szczyty zakończone ceglanyymi sterczynami. Stan zachowania dostateczny. Aktualnie nieużytkowany, jego stan się pogarsza.

OBORA zbudowana w 1872 r. Murowana z cegły, na kamiennym cokole, jednokondygnacyjna z poddaszem. Wzniesiona na planie prostokąta. Elewacje tynkowane, ozdobione lizenami; otwory okienne zamknięte prosto, w partii poddasza odcinkowo i półkoliście. Stan zachowania dostateczny. Obiekt użytkowany. Budynki folwarczne są własnością prywatną.

PARK PRZY RZĄDCÓWCE, z 2 poł. XIX w., o pow. ok. 1,5 ha, kształt nieregularny, układ komunikacyjny zatarty, starodrzew przetrzebiony, liczne samosiewy, w jego centrum budynek dawnej rządcówki (w ewidencji), jednokondygnacyjnej, z użytkowym poddaszem, nakrytej dachem dwuspadowym z wystawką od strony podwórza. Park przy rządcówce znajduje się w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa. Wymaga rewaloryzacji.

CIOŁKOWO

Założenie dworskie usytuowane jest w zachodniej części wsi i składa się z części rezydencjonalnej i folwarcznej. Zespół rezydencjonalny położony w północno-wschodniej części założenia składa się z dworu i parku, pochodzących z lat 30. XX w. (ujęte w ewidencji zabytków). Zespół folwarczny położony na zachód i na południe od rezydencji, składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarku. Główna część podwórza folwarcznego zabudowana wolnostojącymi obiektami. W północnej pierzei znajduje się obora oraz dawna stajnia, dalej spichlerz.

SPICHLERZ zbudowany w 1890 r., murowany z cegły na kamiennej podmurówce, tynkowany, dwukondygnacyjny, z użytkowym poddaszem, nakryty dachem dwuspadowym, w postaci którego wystawki, kryty dachówką. Wzniesiony na planie prostokąta. Elewacje tynkowane, z ceglany detalem architektonicznym w postaci lizen, gzymsów kordonowych, podokienników i ościeży okien. Szczyty elewacji bocznych zwieńczone formą gzymsu schodkowego. Stan zachowania dostateczny. Własność prywatna.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

DOMACHOWO

KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOŁA. Drewniany, został zbudowany w 1568 r. staraniem poznańskiego biskupa Adama Konarskiego, gruntownie przebudowany w 1775 r. Wybudowano wówczas nową zakrytą, wzmocniono ściany od wewnątrz konstrukcją szkieletową, którą zasłonięto deskami. W 1930 r. kościół został ponownie gruntownie odnowiony i powiększony według projektu Lucjana Michałowskiego. Przedłużono wówczas nawę w kierunku zachodnim, wzniesiono wieżę oraz dostawiono nawę boczną z kaplicą, na miejscu poprzedniej. Kościół oszalowany, dwunawowy, na podmurówce z cegły, orientowany. Stara nawa i prezbiterium nakryte są stromym dwuspadowym dachem, z kalenicami na tej samej wysokości połączonymi w jeden ciąg, z sygnaturką przy zachodnim wierzchołku dachu nawy. Przy prezbiterium znajdują się dwie niższe przybudówki. Przy dobudowanej części nawy, od zachodu znajduje się wieża wyższa od nawy, zwieńczona cebulastym hełmem i latarnią, ujęta w dwa niskie aneksy. Wieża zwieńczona jest gontowym dachem namiotowym. W latach 1968 - 69 przeprowadzono remont wnętrza, zdjęto tynki i odnowiono kościół wg projektu Teodora Szukały. Remontowany w latach 1998 – 2000, w latach 2018-2019 remont elementów konstrukcyjnych i fumigacja kościoła. Odkryto wówczas podwójną konstrukcję dębową w ścianach prezbiterium z polichromią naścienną. Badania dendrochronologiczne wykazały, iż użyte drewno dębowe do budowy ścian zrębowych kościoła i wieży dachowej pochodzi z 1369 r., co zmieniałoby datę budowy kościoła o 200 lat wstecz i czyniłoby go najstarszym polskim kościołem drewnianym. Stan zachowania dobry.

WIATRAK KOŻŁAK. Zbudowany w 1747 roku. Obecnie z wiatraka pozostał jedynie fragment podstawy kozła, nieczytelny w terenie. Własność prywatna.

GOGOLEWO

Założenie pałacowe w Gogolewie usytuowane zostało w południowej i wschodniej części wsi, wzdłuż drogi do Niepartu i Skoraszewic. Po północnej stronie drogi znajduje się zabudowa wiejska skupiona wzdłuż rozchodzących się promieniście dróg, które łączą położone naprzeciw założenie pałacowe. W skład założenia wchodzi zespół rezydencjonalny i folwarczny. Zespół rezydencjonalny zajmuje środkową część założenia i składa się z pałacu, oficyny i parku. Pałac usytuowany został we wschodniej części parku, a po jego południowej stronie oficyna.

PAŁAC zbudowany ok. 1820 roku, prawdopodobnie z okazji ślubu Marcelego Czarnieckiego z Florentyną Chłapowską. Zaprojektowany najprawdopodobniej przez samego

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

właściciela. Być może do jego budowy wykorzystano fragmenty wcześniejszego XVIII-wiecznego dworu. Rozbudowany pod koniec XIX wieku o boczne skrzydła, gruntownie restaurowany w 1924 roku, ze zmianą artykulacji elewacji. Pałac fasadą jest zwrócony na wschód, murowany, korpus główny dwukondygnacyjny, boczne skrzydła jednokondygnacyjne, z odcinkowo sklepionym piwnicami. Elewacje tynkowane, pokryte pasowym boniowaniem, opięte pilastrami, z dekoracyjnymi obramieniami okiennymi. Utrzymany w bardzo dobrym stanie.

PARK o powierzchni 9,56 ha, założony w stylu krajobrazowym w latach trzydziestych XIX w. przez żonę Marcellego Czarnckiego, Florentynę, najprawdopodobniej na miejscu wcześniej wzmiankowanego w 1785 r. ogrodu włoskiego. Następnie park przekształcony przez żonę Zygmunta Czarnckiego, Marię z Giżyckich. W 1924 roku wykonano nowy kanał wodny otaczający pałac, z mostami i okazałą bramą wjazdową. Dawne wjazdy do parku prowadziły od strony wschodniej i zachodniej, gdzie są zachowane bramy. Wschodnia brama z ok. 1820 roku w postaci dwóch słupów zwieńczonych wazonami z szyszkami, pomiędzy którymi wrota. Brama zachodnia o formie dwóch neobarokowych budynków nakrytych uskokowymi hełmami, z półkoliście zamkniętymi bocznymi przelotami. Od strony północnej wjazd bramą z 1924 roku, murowaną, z półkolistym przejazdem pośrodku. W zwieńczeniu bramy fronton ujęty po bokach w niskie postumenty, na których znajdują się kule. Od tej bramy do pałacu prowadzi aleja kasztanowa. Przed frontem znajduje się kolisty klomb z zegarem słonecznym z XIX w. Park na bieżąco pielęgnowany.

Zespół folwarczny składa się z dwóch podwórz gospodarczych oraz z zespołu domów pracowników folwarcznych. Pierwsze podwórze jest usytuowane po wschodniej stronie pałacu i parku, a na północ od niego znajdują się dawne ogrody. Drugie podwórze zostało założone na południowy zachód od parku, od którego dodatkowo oddziela je rozległa łąka.

BROWAR, obecnie spichlerz, wzniesiony w 1818 roku, przebudowany i odnowiony w 1881 r. Remontowany w 1966 r. Murowany z cegły, na podmurówce kamienno-ceglanej, parterowy, z półpiętrem, podpiwniczony, nakryty dachem naczółkowym. Elewacje tynkowane, boniowane, ozdobione lizenami i pływami. Otwory zamknięte prosto, w części półpięttra niektóre półkoliste. Obecnie budynek nieużytkowany. Stan dostateczny, lecz szybko się pogarsza (uszkodzone pokrycie dachu powoduje dalszą degradację konstrukcji drewnianej budynku).

Zespół pałacowo-folwarczny użytkowany jest przez Stadninę Koni Pępowa.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

KROBIA

Parafia w Krobi istnieje już od XI w., najpierw przy kościele św. Idziego z XII w., a od połowy XIV w. przy kościele św. Mikołaja. Miasto i parafia należały do biskupów poznańskich do 1794 r. Kościół usytuowany jest na obszarze historycznego centrum miasta. Na południe i zachód od kościoła rozciąga się park. W nim, na zachód od kościoła położony jest murowany z cegły pałac arcybiskupi z 1898 r., obecnie wikariat. Na teren kościoła prowadzi, usytuowana na jego osi, murowana z cegły brama, z arkadowym większym i wyższym przejściem w części środkowej i dwoma mniejszymi bramkami, która wraz z murem otaczającym kościół pochodzi z k. XIX wieku.

KOŚCIÓŁ P. W. ŚW. MIKOŁAJA wzniesiony w latach 1438-1479 przez biskupa Andrzeja z Bnina. Brak źródeł informujących o fundatorze kościoła. Pierwsza wzmianka o restauracji kościoła, datowana jest na rok 1641. W 1659 r. runęła wieża. Ks. Mateusz Ogromicz odbudował wieżę, przenosząc ją jednocześnie na stronę wschodnią. W czasie wielkiego pożaru miasta w 1757 roku znaczna część kościoła została zniszczona. Kościół odbudował w stylu barokowym biskup Teodor Czartoryski. Budowę ukończono w 1763 r. Na początku XIX w. dobudowano boczne nawy. Kościół został gruntownie odnowiony w latach 1952-1954., m.in. we wnętrzach wykonano polichromie i sztukaterie autorstwa Józefa i Lucji Ożminów. W 1968 roku runęła wieża, która jednak nie naruszyła kościoła. Odbudowano ją w latach 1981-1985 wg projektu Aleksandra Holasa.

Kościół późnobarokowy, murowany, tynkowany, trójnawowy, pięcioprzęsłowy, nakryty sklepieniem żaglastym. Od zachodu nieco węższe, dwuprzęsłowe prezbiterium nakryte sklepieniem kolebkowym z lunetami. Na przedłużeniu bocznej nawy północnej kwadratowa zakrystia i skarbiec. Od południa pomieszczenie gospodarcze. Do korpusu dostawiona od wschodu trójkondygnacyjna wieża o zaokrąglonych narożach, nakryta hełmem z latarnią. Do wnętrza kościoła prowadzi arkadowy otwór drzwiowy z trójkatnym naczółkiem. Nawy boczne niższe od nawy głównej. Kościół nakryty dachem dwuspadowym nad nawą główną i prezbiterium oraz pulpitywami nad nawami bocznymi. Kościół wielokrotnie remontowany, utrzymany w dobrym stanie (osuszono mury, odnowiono tynki, założono nowe pokrycie z dachówki).

KOŚCIÓŁ SZPITALNY P.W. ŚW. DUCHA, pierwotny zbudowano prawdopodobnie na początku XV wieku, tuż za murami miasta, przy bramie wrocławskiej, ze składek obywateli klucza krobskiego. Był to kościół drewniany. Obecny wzniesiono w 1745 r. W 1778 r. podczas wizytacji parafii szpitalnej sporządzonej przez ks. Rokossowskiego oceniono stan techniczny kościoła jako bardzo zły. W l. 1825-1829 społeczeństwo Krobi

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBLA NA LATA 2024-2027

restaurowało kościół, dokumentując to listem umieszczonym w blaszanej puszcze gałki krzyża wieży kościoła. W roku 1832 dostawiono do kościoła kaplicę p.w. św. Barbary. W roku 1878 mur pruski od strony północnej zastąpiono murem ceglany. W 1925 r. przeprowadzono remont kapitalny obiektu. Kościół jednonawowy z węższym i niższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie i wieżą od zachodu, w której przyziemiu znajduje się kruchta. Przy prezbiterium od północy zlokalizowana jest zakrystia, a przy nawie kaplica zamknięta wielobocznie. Dwukondygnacyjna wieża nakryta jest nowszym hełmem z kopułą. Styl późnobarokowy. Kościół użytkowany okazjonalnie. Stan zachowania dostateczny.

KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. IDZIEGO, obecnie kaplica cmentarna, wzniesiony w 1140 r.; niektóre źródła wskazują datę wnieścia kościoła na czas między 1102 a 1108 rokiem, a wybity na jednym z kamieni rok 1140 oznacza datę poświęcenia kościoła, przypisywany fundacji Władysława Hermana, łączony również z Piotrem Włostowicem. W 1440 roku kościół odnowiony przez bpa poznańskiego Andrzeja z Bnina. Restaurowany i remontowany, m. in. w 1605 roku wyposażenie wnętrza, portal, szczyt elewacji zachodniej, w 1802 roku naprawa murów i nowy strop, w 1929 remont elewacji i stropów. Kościół w stylu romańskim, orientowany, salowy. Mury z ciosanego kamienia polnego, na narożach i przy portalach posiada okładziny piaskowcowe. Posadowiony na planie prostokąta zamkniętego od wschodu półkolistą apsydą. Apsyda ceglana z domieszką kamieni polnych. Elewacja zachodnia i apsyda otynkowane. Elewacja zachodnia z portalem z początku XVII wieku, zwieńczona barokowym szczytem. Bryła jednokondygnacyjna przykryta dachem dwuspadowym z dachówki ceramicznej. Stan zachowania obiektu dość dobry, widoczne ubytki tynku apsydy.

RATUSZ, wzniesiony około 1845 r. w miejscu wcześniejszego, wzmiankowanego w 1793 r. Usytuowany w centrum prostokątnego rynku, zwrócony frontem w kierunku zachodnim. Murowany, otynkowany, posadowiony na planie prostokąta. Bryła zwarta, dwukondygnacyjna, podpiwniczona, nakryta dachem czterosпадowym z czworoboczną wieżą na osi dachu zwieńczoną krenelażem i poligonalnymi narożnymi wieżyczkami. Od frontu płytki dwukondygnacyjny ryzalit, w przyziemiu znajdują się dwubiegowe schody z tarasem prowadzące do budynku. Od wschodu ryzalit dwukondygnacyjny mieszczący klatkę schodową. Ryzality zwieńczone attyką. Elewacje pierwszej kondygnacji boniowane, otwory okienne drugiej kondygnacji zamknięte łukiem pełnym. Obiekt wielokrotnie remontowany, utrzymany w dobrym stanie, jest siedzibą władz samorządowych.

RUINY ZAMKU BISKUPIEGO. Zamek biskupi wymieniany w źródłach od 1440 roku, znajdował się na wyspie otoczonej fosą. Według Jana Długosza zamek zbudował biskup

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Andrzej Bniński. Do schyłku XVIII w. pozostawał w rękach biskupów poznańskich. Po konfiskacie dóbr kościelnych popadł w ruinę i w połowie XIX w. został rozebrany, a pod koniec XIX w. wzniesiono tu budynek szkolny, być może z wykorzystaniem zamkowych fundamentów. W części południowo-wschodniej wyspy widoczne były do niedawna ceglano - kamienne mury. Materialnie obiekt nie istnieje. Obecnie w tym miejscu, w budynku dawnej szkoły, mieszczą się pomieszczenia administracji samorządowej.

NIEPART

KOŚCIÓŁ P.W. ŚWIĘTYCH APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA wraz z cmentarzem przykościelnym, usytuowany jest w centralnej części wsi przy drodze prowadzącej do Gogolewa. Pierwszy kościół, być może drewniany, fundowany był prawdopodobnie w 1240 r. przez Pawła Grzymałę, ówczesnego biskupa poznańskiego. Ok. 1500 r. zastąpiono go kościołem murowanym z fundacji Rosnowskich. Po pożarze w 1904 r., staraniem parafian oraz hr. Wiktora Czarnieckiego z Gogolewa, który pokrył 2/3 kosztów budowy, w latach 1904-1907 wzniesiono kościół obecny. Kościół konsekrowano 19 maja 1908 r. Teren wokół kościoła prawdopodobnie już od średniowiecza użytkowany był jako cmentarz. Kościół neogotycki, orientowany, murowany, wzniesiony na planie krzyża łacińskiego, jednonawowy z jednoosiowym transeptem oraz trójbocznie zamkniętym, nieco węższym i niższym od nawy, prezbiterium, do którego symetrycznie przylegają trójbocznie zamknięte niższe przybudówki - od północy łoża patronacka hrabiów Czarnieckich wraz z ich kryptą grobową, a od południa zakrystia. Przy zachodniej ścianie północnego skrzydła transeptu, w narożniku znajduje się nisza trójbocznie zamknięta dobudówka, niegdyś pełniąca rolę kostnicy. Od strony zachodniej do nawy przylega pięciokondygnacyjna wieża, wzniesiona na planie kwadratu, której szczyt wieńczy neogotycka attyka z pinaklami w narożach. Po jej północnej stronie, w narożu znajduje się półkolistą wieżyczka mieszcząca kręte schody wiodące na chór. Nawa i transept nakryte są stromymi dachami dwuspadowymi, prezbiterium posiada dach wielospadowy o tej samej wysokości co nawa, a niższe przybudówki własne dachy wielospadowe. Dachy pokryte są dachówką typu mnich-mniszka. Ostrosłupowy hełm wieży oraz sygnaturkę na skrzyżowaniu transeptu z nawą pokryto blachą cynkową. Elewacje z bogatą ceglana i ceramiczną dekoracją. Stan zachowania dobry.

CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY. Pierwszy cmentarz w Nieparcie funkcjonował przy kościele prawdopodobnie już od czasów średniowiecznych. W 1821 r. przeniesiono szczątki na teren nowego cmentarza, usytuowanego przy drodze do Gostkowa, na gruncie подарowanym parafii przez hr. Czarnieckiego. Z uwagi na jego zapełnienie, od 1865 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

zmarłych ponownie chowano na terenie przykościelnym. Ostateczne zamknięcie cmentarza nastąpiło w 1901 r., lecz jeszcze w 1914 r. przy południowej elewacji kościoła pochowano miejscowego proboszcza ks. Marcina Szudarka, budowniczego obecnej świątyni. Obok jego nagrobka znajduje się nagrobek wystawiony dla zmarłego w 1880 r. ks. Antoniego Michalskiego. W północno-wschodniej części terenu zachowały się dwa kamienne, częściowo uszkodzone nagrobki pochodzące z 1901 i 1903 r. Teren cmentarza przykościelnego pierwotnie ogrodzony był ażurowym murem ceglany z neobarokowymi bramami i furtami, z którego obecnie pozostała jedynie kamienna podmurówka wykorzystana wtórnie w ogrodzeniu współczesnym. Na terenie cmentarza rosną okazałe drzewa liściaste: lipy i dęby. We wschodniej części terenu znajduje się figura Matki Boskiej wzorowana na Madonnie Sykstyńskiej, w części południowej figura św. Jana Nepomucena, a w części północnej współczesna figura Michała Archanioła. Wokół kościoła droga procesyjna brukowana współczesną kostką betonową.

KAPLICA CMENI ARNA, na obecnym cmentarzu grzebalnym, wzniesiona została w 2 poł. XVIII w., barokowa, wieloboczna, drewniana na podmurówce z cegły ceramicznej, kryta kopulastym dachem z blachy. Do 1821 r. znajdowała się w Szurkowie, gmina Poniec. W tymże roku przeniesiono ją do Niepartu. Około 1930 r. kaplicę gruntownie odnowiono. Obecnie deski w przyziemiu zabytkami, silnie zawilgocone.

Założenie dworskie jest usytuowane we wschodniej części wsi, tuż przy drodze do Gogołewa. Składa się z zespołu rezydencjonalnego i części folwarcznej. Zespół rezydencjonalny zajmuje południową część założenia, a tworzą go ruiny zamku, rządcówka i park.

RUINY DWORU OBRONNEGO, gotyckiego z ok. 1400 r. położone są na sztucznej wysepce otoczonej fosą, z groblą od strony północnej. Dwór składał się z jednoraktowego budynku mieszkalnego przy zachodnim brzegu wyspy oraz z kwadratowego dziedzińca. Jeszcze w 1751 r. budynek był wzmiankowany jako dwupiętrowy i niezamieszkały. Obecnie zachowany jest jedynie fragment przyziemia złożonego z trzech równoległych, sklepionych kolebkowo pomieszczeń. Obiekt niezabezpieczony przed dalszą dewastacją.

RZĄDCÓWKA zbudowana ok. poł. XIX w., usytuowana na północ od wyspy, na granicy podwórza gospodarczego i parku. Budynek murowany z cegły, podpiwniczony, parterowy z użytkowym poddaszem, nakryty dachem naczółkowym. Wzniesiony na planie prostokąta, o dwutraktowym układzie wewnątrz. Elewacje tynkowane, północne i południowe częściowo pokryte boniowaniem, zaznaczonym linearnie w tynku. Budynek obecnie na wydzielonej, ogrodzonej działce, stan dobry.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

PARK o powierzchni 1,5 ha, założony w dolinie strumienia Dąbrocznia. Zachowany szczątkowo, zaniedbany drzewostan, część zachodnia i południowa parku zaadaptowana na sad i ogród.

Zespół folwarczny usytuowany na północ od części rezydencjonalnej, powstał na miejscu dawnego podzameczka oraz starego folwarku, znanego z inwentarza z połowy XVIII wieku. Podwórze gospodarcze zostało ukształtowane na rzucie pięcioboku. Główny wjazd znajduje się pośrodku pierzei północnej, a prowadząca od niego droga dochodzi do wyspy parku. W północnej części podwórza znajduje się staw otoczony kasztanowcami i żywopłotem. Zachowane fragmentarycznie murowane z cegły ogrodzenie dziedzica, z bramami wjazdowymi w formie czterobocznych ceglanych słupów. Wszystkie ściany podwórza zostały zabudowane, prócz południowej części pierzei, gdzie jest pozostawione otwarcie na park i dwór.

STAJNIA, zbudowana w 3 ćw. XIX wieku, murowana. Budynek jednokondygnacyjny z poddaszem nakryty dachem dwuspadowym. Elewacje pierwszej kondygnacji o bogatej dekoracji architektonicznej. Otwory okienne zamknięte odcinkowo i ujęte dwuuskokowymi przyporami. Pośrodku elewacji trzy ślepe arkady. Obiekt użytkowany.

OBORA zbudowana w 1863 roku, murowana z cegły i kamienia, jednokondygnacyjna z wysokim użytkowym poddaszem. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Budynek na planie wydłużonego prostokąta. Elewacje podzielone gzymsem kordonowym, otwory zamknięte odcinkowo. Pośrodku elewacji podłużnych poziome ryzality z trzema ślepyimi arkadami. Obiekt użytkowany jako stajnia.

SPICHLERZ wzniesiony w 1870 r., murowany z cegły, na kamiennej podmurówce, dwukondygnacyjny. Dach czterospadowy kryty papą. Elewacja frontowa - zachodnia oraz wschodnia uroznaiczone pośrodku poziomymi trzyosiowymi ryzalitami, zwieńczonymi trójkątnymi szczytami. Obiekt użytkowany okazjonalnie.

Zespół dworsko-folwarczny użytkowany jest przez Stadninę Koni Pępowo. Stan obiektów dobry. Na oborze i spichlerzu wymieniono pokrycia dachowe. Dach na budynku stajni wymaga remontu.

PIJANOWICE

Założenie pałacowo-folwarczne usytuowane jest w południowej części wsi, po południowo-wschodniej stronie drogi Żytowiecko-Sikorzyn. Składa się z części rezydencjonalnej oraz zespołu folwarcznego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

PALAC zbudowany ok. 1900 r. przez ówczesnego właściciela majątku Waltera Conde. Około 1914 r. został rozbudowany od strony północnej oraz wzbogacony o portyk z podjazdem przed głównym wejściem. Pałac wzniesiony na planie odwróconej litery „L”, z okrągłą wieżą w narożniku. Murowany z cegły, częściowo otynkowany, na podmurówce z kamienia. Północna część w swojej północnej elewacji posiada dwuosiowy ryzalit zwieńczony trójkątną wystawką. Południowa bryła dworu składa się z niższego korpusu nakrytego dachem dwuspadowym i prostopadłej, wyższej części od południa, z poddaszem, nakrytej dachem dwuspadowym. W południowej elewacji tej wysokiej części znajduje się wąski jednoosiowy ryzalit, zwieńczony trójkątnym daszkiem. W elewacji ogrodowej bryła korpusu jest poszerzona i zrównana szerokością z wyższą częścią, tworząc coś w rodzaju suterenu z balkonem, natomiast jej dach łączy się z dwuspadowym dachem korpusu. Wspomniany korpus, czyli główna – trójosiowa, parterowa część ma od frontu wejście pośrodku, nad którym wznosi się dwuosiowa wystawka zwieńczona trójkątnie. Po bokach tej wystawki znajdują się dwie facjaty z naczółkowymi daszkami. Wejście osłonięte jest wysuniętym daszkiem, dźwiganym od frontu przez dwie pary filarów po bokach, pod którym przechodzi także podjazd do budynku. W elewacjach dworu zastosowano motyw muru pruskiego, wykonany z cegły w otynkowanych płaszczyznach. Podobnie wykonano obramienia okien. Dach wyższej części południowej wysunięty w postaci okapu, wsparty na kroksztynach. Obiekt zachowany w dostatecznym stanie. Od lat nieużytkowany.

PARK o powierzchni 2,46 ha pochodzi z I poł. XIX wieku. W jego centrum znajduje się staw. Wschodnia partia parku starsza, z zachowanym częściowo starym drzewostanem złożonym głównie dębu z szypułkowego, lipy drobnolistnej i jesionu wyniosłego. Stan zachowania dostateczny.

SPICHLERZ, zbudowany ok. 1900 r., murowany z cegły, nietynkowany, dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Budynek wzniesiony na planie prostokąta. Elewacje symetryczne, trzyosiowe, podzielone lizenami i gzymsami kordonowymi. Stan dobry. W 2023 r. wykonano najpilniejsze prace konserwatorsko-budowlane (orynowanie, nowe okiennice).

Zespół pałacowo-folwarczny znajduje się w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa, w stosunku do spichlerza wraz z całym podwórzem folwarcznym finalizowany jest wykup w ręce prywatne.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

POTARZYCA

Założenie dworskie zostało usytuowane w południowo-wschodniej części wsi, po południowej stronie drogi z Krobia do Kobyłina. Składa się z części rezydencjonalnej i folwarcznej. Zespół rezydencjonalny złożony z dworu i parku zajmuje północno-wschodnią część założenia.

DWÓR zbudowany po roku 1900, z fasadą zwróconą na zachód, murowany, jednokondygnacyjny z użytkowym poddaszem, wysoko podpiwniczony, nakryty dachem dwuspadowym. Wzniesiony na planie prostokąta. W połaci dachu nad wejściem szeroka wystawka. Otwory okienne zamknięte łukiem odcinkowym. Utrzymany w dostatecznym stanie (nowe pokrycie dachu, okna i drzwi).

PARK w stanie szczątkowym, ze znacznie przetrzebionym drzewostanem, całkowicie zatartym układem komunikacyjnym i kompozycyjnym wymaga prac rewaloryzacyjnych i wprowadzenia nowych nasadzeń drzew i krzewów.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Dziedziniec usytuowany na zachód i południe od parku, na rzucie litery „L”, nigdy podzielony na dwa wnętrza. Dawne budynki folwarczne zostały gruntownie przebudowane w okresie międzywojennym, częściowo zaś na miejscu starych obiektów wzniesiono nowe. W pierzei zachodniej obecnie trzy połączone budynki – obory, dawnej stajni i chlewu, pochodzące z k. XIX w. Wszystkie murowane z cegły, jednokondygnacyjne, nakryte dwuspadowymi dachami, o elewacjach tynkowanych, z zamkniętymi odcinkowo otworami. Zachowane w dostatecznym stanie. Częściowo użytkowane, nie zawsze w charakterze pierwotnej funkcji, dziś - magazynowo-gospodarczej. Zespół dworsko-folwarczny znajduje się w rękach prywatnych. Dwór odzyskali spadkobiercy dawnych właścicieli, budynki gospodarcze przy podwórzu folwarcznym wykupiono z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Domy pracowników folwarcznych są własnością prywatną. Po przeprowadzonych remontach znacznie przebudowane.

PUDLISZKI

Zespół pałacowo-parkowy położony w północnej części wsi, tworzą pałac i park pałacowy wraz z otoczeniem.

PAŁAC został zbudowany ok. 1823 r., po przejęciu dóbr przez Józefa Lubieńskiego. Klasycystyczny, przebudowany w 3 ćw. XIX wieku. Wnętrza przekształcone w końcu XIX w. i po 1945 roku, elewacje po roku 1957. Budynek fasadą zwrócony na południowy wschód, murowany, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty czterospadowym dachem pokrytym

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

dachówką. Na osi elewacji frontowej i tylnej pozorne, trójosiowe ryzality rozczłonkowane pilastrami, zwieńczone trójkątnymi frontonami. Elewacje budynku tynkowane, pierwotnie boniowane i opięte pilastrami w wielkim porządku, obecnie gładkie.

Obiekt od lat nieużytkowany, niszczeje. Wraz z częścią parku jest własnością prywatną.

PARK KRAJOBRAZOWY o powierzchni 4,52 ha, z I poł. XIX w. z późniejszymi uzupełnieniami. Zespół zieleni o nieregularnym układzie, ze stawem z wyspą (pozostałość fosy) porośniętą drzewami liściastymi oraz górką widokową w zachodniej części parku. Park częściowo ograniczony współczesnymi ogrodzeniami z płyt betonowych i siatki. Od północy park graniczy z współczesnym stadionem z rzędem topoli. Zachowany drzewostan stanowi częściowo nasadzenia XX-wieczne. Przeważają klony, lipy, jesiony i kasztanowce. Ze starodrzewu pomnikowe okazy wiązów polnych, platanów klonolistnych i buków. Na wschód od pałacu, przy południowo-wschodniej granicy parku usytuowany jest pomnik Adama Mickiewicza z 1856 r. Na terenie wschodniej części parku stoją współczesne budynki: straży pożarnej, przedszkola z przyległym domem mieszkalnym. Fragment przestrzeni parkowej (przy wschodniej granicy parku) jest zdeformowany na skutek zmiany sposobu użytkowania, obecnie w przeważającej części pozbawiony jest zabytkowej zieleni i zabudowany współczesnymi budynkami z drogami dojazdowymi; tylko otoczenie domu zagospodarowane jako zieleń. Ten zabudowany teren z drogami dojazdowymi - oznaczony jako „otoczenie”, z trzech stron otoczony jest wysoką zielenią parkową. Współwłasność gminy i osób prywatnych. Gmina przeprowadziła rewaloryzację zieleni, renowację boisk, alejek parkowych, założyła oświetlenie, wyposażyła w infrastrukturę rekreacyjną.

ALEJA LIPOWA z 1924 r. - w południowej części wsi, usytuowana wzdłuż drogi gminnej nr 754604P (ul. Stanisława Henrycha), dojazdowej do zakładu produkcyjnego, wyłączona z ruchu. Tworzy szpaler z czterech rzędów drzew.

ROGOWO

PAŁAC zbudowany na pocz. XX w., na miejscu starszego dworu, widocznego na mapie z końca XIX wieku. Forma pałacu i elementy zdobnicze sięgają do późnego baroku, klasycyzmu i secesji. Budynek zwrócony fasadą na zachód, murowany z cegły, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty dachem czterospadowym z belwederem na środku kalenicy. Wzniesiony na planie prostokąta. W 14-osiowej fasadzie akcentem dominującym jest taras, a nad nim szeroki balkon wsparty na dwóch trójbocznych alkierzach. Alkierze te przechodzą ku górze w dwa nieznaczne ryzality, zwieńczone trójkątnymi frontonami. W elewacji ogrodowej znajduje się szeroki taras/podjazd, na który prowadzi

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

wyście osłonięte trójkątnym daszkiem wspartym na czterech kolumnach. W elewacjach szczytowych znajdują się: parterowa przybudówka, a z drugiej strony pałacu oszklona, półokrągła weranda dźwigająca balkon, ujęta wąskimi parterowymi przybudówkami nakrytymi trójkątnymi daszkami. Obiekt przystosowany na potrzeby Domu Pomocy Społecznej. Utrzymany w dobrym stanie.

PARK KRAJOBRAZOWY, o powierzchni 3,9 ha, pochodzący z XIX w., układ kompozycyjny zniekształcony przez wprowadzenie współczesnej zabudowy na potrzeby pensjonariuszy DPS-u. Park na bieżąco pielęgnowany.

Zespół pałacowy jest własnością Starostwa Powiatowego, użytkowany przez Dom Pomocy Społecznej.

ZIEMIŁIN

Zespół folwarczny usytuowany jest w północnej części wsi, przy skrzyżowaniu dróg do Pudliszek, Sarbinowa i Kuczyny. Podwórze na planie prostokąta o dłuższej osi północ-południe, z wjazdami w pierzei południowej. Po stronie południowej podwórza zachowany nieduży budynek mieszkalny z 2 poł. XIX w., przebudowany po 1945 r. W pierzei wschodniej znajduje się obora z 4 ów. XIX w., murowana z cegły i kamienia, dalej stajnia. Ścianę północną zamyka nowa obora. W pierzei zachodniej usytuowana obora połączona od południa ze spichlerzem.

SPICHLERZ zbudowany w 1892 r., murowany z cegły, nietynkowany, trójkondygnacyjny, posadowiony na podmurówce z kamienia polnego, nakryty dachem dwuspadowym. Zbudowany na planie prostokąta. Elewacje ceglane bez dekoracji, z zamkniętymi odcinkowo otworami, frontowa trójosiowa, na osi symetrii podkreślonej w partii dachu trójkątnym zadaszaniem.

Zachowany w stanie dostatecznym. Własność prywatna.

Zasady ochrony konserwatorskiej odnośnie obiektów wpisanych do rejestru:

Wpis do rejestru zabytków jest podstawową formą ochrony zabytków. Zabytki wpisane do rejestru korzystają z pełnego zakresu ochrony określonego w przepisach ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ów wpis tworzy po stronie właściciela lub posiadacza zabytku określone prawa i obowiązki, jednocześnie kształtując po stronie organów administracji konserwatorskiej uprawnienia do stosowania środków władczej ingerencji wobec chronionego zabytku. Najpoważniejszą konsekwencją wpisania zabytku do rejestru jest konieczność uzgodnień i uzyskiwania pozwoleń konserwatorskich na prowadzenie

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

różnego rodzaju działań przy zabytku (wszystkich prac budowlanych, konserwatorskich, renowacyjnych i rewaloryzacyjnych przy obiektach oraz na terenach wpisanych do rejestru zabytków, a także prac porządkowo-sanacyjnych i wycinki drzew na terenach zabytkowych parków). Uzależnienie możliwości ich realizacji od zgody WKZ uzasadnione jest przede wszystkim zapobieganiem dokonywania ingerencji w substancję zabytku, które w efekcie mogłyby doprowadzić do uszczuplenia, a nawet utraty wartości zabytkowych. Niezwykle istotnym narzędziem przysługującym administracji konserwatorskiej względem zabytków rejestrowych jest uprawnienie do stosowania środków nadzoru konserwatorskiego, czyli kontroli przestrzegania i stosowania przepisów ustawy, a w przypadku ich naruszenia – do podejmowania odpowiednich działań mających na celu usunięcie naruszeń i zabezpieczenie wartości zabytku.

W ochronie zabytków rejestrowych stawia się na autentyzm jako wartość nadrzędną. Ochronie podlega zarówno ich forma jak i substancja. Największą wartość mają obiekty w jak najmniejszym stopniu przekształcone, poddawane przede wszystkim zabiegom konserwacji jako nadrzędnym środkom zachowawczym. W otoczeniu zabytku obowiązuje zakaz lokalizacji wszelkich inwestycji mogących przyczynić się do pogorszenia wyglądu obiektów i zespołów budowlanych, a także osi widokowych na te obiekty i zespoły oraz których funkcja nie jest dostosowana do charakteru zabytkowego otoczenia.

3.5. Gminna ewidencja zabytków (nieruchomych i archeologicznych)

Przedmiotem ochrony zabytków i opieki nad nimi (zgodnie z art. 3 i 6 ustawy o ochronie zabytków) jest każdy zabytek (czyli element dziedzictwa i krajobrazu kulturowego) posiadający określone cechy, niezależnie od tego czy ustanowiono dla niego formę ochrony.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru oraz obiekty zabytkowe o wartości lokalnej stanowią gminną ewidencję zabytków. Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Burmistrz prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W ewidencji powinny być ujęte: zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także zabytki wyznaczone przez burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Aktem prawnym, który reguluje zasady prowadzenia ewidencji zabytków przez poszczególne organy jest Rozporządzenie

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku (t.j. Dz. U. 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rozporządzenie określa szczegółowo jak powinna wyglądać karta ewidencyjna i adresowa zabytku, zasady, na podstawie których obiekt zostaje wpisany bądź wykreślony z ewidencji oraz sposób gromadzenia zbioru dokumentów dla obiektów objętych ewidencją, a także zasady powiadamiania właścicieli obiektów zabytkowych o podejmowanych czynnościach dotyczących ewidencji.

Obiekty ujęte w ewidencji (nie objęte indywidualnym wpisem do rejestru zabytków) mogą podlegać ochronie poprzez: obszarowy wpis do rejestru zabytków, utworzenie parku kulturowego oraz poprzez ustalenia dotyczące ochrony zapisane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna ewidencja zabytków gminy Krobia została założona w 2009 r. W 2014 r. została ona zaktualizowana i jednocześnie została wykonana gminna ewidencja zabytków archeologicznych. GEZ (nieruchomych i archeologicznych) została przyjęta Zarządzeniem Nr 33/2015 Burmistrza Krobi z dnia 8 czerwca 2015 r. Ewidencja ta została umieszczona na stronie internetowej Gminy Krobia.

Gminna ewidencja zabytków podlega aktualizacji według potrzeb. Wszelkiego rodzaju włączanie nowych obiektów do gminnej ewidencji zabytków lub też wyłączenie obiektów uprzednio ujętych w gminnej ewidencji zabytków jest zawsze prowadzone w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Aktualnie zewidencjonowany zasób zabytkowy gminy Krobia tworzą zabytki z różnorodnych kategorii: zespół zabudowy (zespół urbanistyczny), ratusz, dworce kolejowe, szkoły i przedszkola, poczta, kościoły, cmentarze (wielowyznaniowe, przykościelne i wolnostojące), kaplice cmentarne, grobowiec, plebanie i wikariat, kapliczki, zespoły rezydencjonalne, dwory i pałace, oficyny, parki i ogrody, obiekty małej architektury (ogrodzenia, bramy itp.), układy przestrzenne folwarków, budynki gospodarcze i inwentarskie, zagrody chłopskie, domy mieszkalne (z dawnego miasta oraz na wsiach – chłopskie i folwarczne), wiatrak. W Gminnej ewidencji zabytków znajduje się obecnie 313 stanowisk archeologicznych oraz 292 karty adresowe zabytków nieruchomości. Ich szczegółowy wykaz przedstawiony został w załączniku nr 1.

Wszelkie działania prowadzone przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków powinny mieć na celu zachowanie ich wartości architektonicznych i historycznych lub naukowych i nie mogą wpłynąć na ich utratę. Według zasad ochrony konserwatorskiej, dla

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

budynków ujętych w gminnej ewidencji zabytków (z pominięciem obiektów wpisanych do rejestru zabytków, które wymagają postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi) zaleca się m. in.:

1. Zachowanie bryły budynku i kształtu dachu,
2. W przypadku budynków z elewacjami ceglаныmi lub z dekoracją architektoniczną, nie stosowanie zewnętrznego ocieplenia ścian,
3. Odnosnie do wyglądu elewacji (szczególnie fasad) zaleca się zachować lub odtworzyć na podstawie zachowanych elementów bądź ikonografii układ elewacji, kształt okien, a także detale architektoniczne,
4. Nie używanie blachy dachówkopodobnej lub gontu papowego jako pokrycia dachu, a stosowanie tradycyjnych materiałów,
5. Nie instalowanie reklam wielkoformatowych w sposób zakłócający wygląd budynku.

W przypadku, gdy obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków znajduje się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, wszelkie prace budowlane, mające wpływ na zmianę jego wyglądu zewnętrznego należy uzgodnić z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3 ustawy *Prawo budowlane*).

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, niekiedy opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne, choć dziś często o nieczytelnej topografii. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

3.6. Wykaz zabytków ruchomych na terenie gminy Krobia

W Gminie Krobia zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków to wystrój i wyposażenie zabytków sakralnych oraz pałacu w Gogolewie:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

KROBIA

- Wyposażenie i wystrój kościoła p.w. św. Mikołaja wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr 35/B decyzją z dnia 17.10.1970 r. (37 pozycji). W skład wyposażenia wchodzi m.in. późnobarokowy ołtarz boczny z 4 ów. XVIII w., rokokowa ambona i chrzcielnica, rokokowe ławki i konfesjonały, portrety trumienne, naczynia liturgiczne.
- Elementy wyposażenia kościoła p.w. św. Ducha wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr 108/B decyzją z dnia 21.09.1971 r. (7 pozycji), m.in. ołtarz główny z XVII-XVIII w. z obrazami i rzeźbami, barokowy ołtarz w kaplicy św. Barbary, krucyfiks, lichtarze.
- Obiekty ruchome wchodzące w skład kościoła p.w. św. Idziego wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr 142/B decyzją z dnia 26.11.1971 r. (6 pozycji). W skład wyposażenia wchodzi m.in. rokokowy ołtarz główny z 4 ów. XVIII w., klasycystyczna ambona, lichtarze.

CHWAŁKOWO

- Elementy wyposażenia kościoła p.w. Świętej Trójcy wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr 484/Wlkp/B decyzją z dnia 26.11.1971 r. (5 pozycji), m.in. barokowy portret trumienny Zofii Wiktorii Zarembiny, klasycystyczna komoda, rzeźby ustawione we wnękach fasady kościoła.

DOMACIOWO

- Do rejestru zabytków wpisane zostało wyposażenie i wystrój kościoła p.w. św. Michała Archanioła:
 - pod nr rejestru 287/Wlkp/B decyzją z dnia 28.02.1969 r. rzeźba „Pieta” z ołtarza głównego;
 - pod nr rejestru 287/Wlkp/B decyzją z dnia 16.10.1970 r. (27 pozycji), m.in. rokokowy ołtarz główny, ołtarze boczne, ambona i chrzcielnica z XVIII w., konfesjonały, obrazy, rzeźby, relikwiarze, lichtarze, meble w zakrystii;
 - pod nr rejestru 287/Wlkp/B decyzją z dnia 08.02.2013 r. (29 pozycji), m.in. klasycystyczny prospekt organowy wraz z instrumentem z 1883 r., kropielnica z XIX w., feretrony, obrazy, naczynia liturgiczne, neobarokowe witraże w prezbiterium;
 - pod nr rejestru 514/Wlkp/B decyzją z dnia 14.12.2018 r. polichromia figuralno-ornamentalna na zrębie i elementach konstrukcyjnych kościoła.

NIEPART

- Elementy wyposażenia i wystroju kościoła p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr 486/Wlkp/B decyzją z dnia 25.03.1971 r. (6 pozycji),

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

m.in. płyta reliefowa Madonna z Dzieciątkiem, nagrobek Eleonory Czarneckiej, naczynia liturgiczne.

GOGOLEWO

- Wystrój i wyposażenie pałacu wpisane zostało do rejestru zabytków:
 - pod nr 477/Wlkp/B z dnia 20.03.1996 r.,
 - pod nr 476/Wlkp/B z dnia 22.07.1996 r.,
 - pod nr 478/Wlkp/B z dnia 10.12.1998 r.

W skład wyposażenia wchodzi m.in. meble, zegary, żyrandole, piece, schody z balustradą, polichromia.

3.7. Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Stanowisko archeologiczne podlega ochronie jako zabytek (bez względu na jego stan zachowania) od momentu wpisu do rejestru zabytków lub ujawnienia w ewidencji stanowisk archeologicznych - Archeologicznym Zdjęciu Polski (AZP).

Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), omentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przodków, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić, mądrze i oszczędnie wykorzystywać i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców - archeologów, którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią pozytywne wrażenia z kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni, którzy z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

3.7.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Krobia do rejestru zabytków wpisano 10 stanowisk archeologicznych (6 grodzisk, 1 osada obronna, 1 ruiny dworu, 2 cmentarzyska).

- Karzec, st. 1, AZP 66-27/3
Grodzisko pierścieniowate z okresu wczesnego średniowiecza (X-XII w.).
Wpisane do rejestru orzeczeniem konserwatorskim z dnia 19.01.1934 r. pod nr AK.I.11a/33/34 poz. 12, a następnie wpisane do rejestru zabytków województwa poznańskiego pod nr rej. 289/A decyzją WKZ w Poznaniu z dnia 15.10.1968 i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 281/Wlkp/C dnia 23.04.2008 r.
- Krobia, st. 1, AZP 66-28/1
Grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza (XIII w.).
Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Poznaniu z dnia 15.10.1968 r. pod nr rejestru 290/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 282/Wlkp/C dnia 23.04.2008 r.
- Niepart, st. 1, AZP 67-28/23
Grodzisko pierścieniowate z okresu wczesnego średniowiecza.
Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Lesznie z dnia 06.03.1992 r. pod nr rejestru 1248/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 284/Wlkp/C dnia 07.05.2008 r.
- Niepart, st. 7, AZP 67-28/30
Ruiny dworu obronnego z XIV-XV w.
Wpisane do rejestru pod nr 152/593 orzeczeniem konserwatorskim K1.IV-73/43/57 z dnia 25.01.1957 r.
- Potarzyca, st. 1, AZP 66-28/10
Grodzisko z okresu średniowiecza.
Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Poznaniu z dnia 02.12.1968 r. pod nr rejestru 433/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 285/Wlkp/C dnia 19.10.2011 r.
- Pudliszki, st. 1, AZP 66-27/11
Grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza.
Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Poznaniu z dnia 15.10.1968 r. pod nr rejestru 288/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

nr rejestru 286/Wlkp/C dnia 23.04.2008 r.

- Pudliszki, st. 3, AZP 66-27/13
Cmentarzysko ludności kultury pomorskiej.
Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Poznaniu z dnia 08.12.1969 r. pod nr rejestru 798/A.
- Pudliszki, st. 5, AZP 66-27/10
Osada obronna z II okresu epoki brązu.
Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Poznaniu z dnia 03.10.1973 r. pod nr rejestru 1487/A.
- Stara Krobia, st. 1, AZP 65-28/128
Cmentarzysko ludności kultury łużyckiej.
Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Poznaniu z dnia 25.06.1969 r. pod nr rejestru 652/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 283/Wlkp/C dnia 23.04.2008 r.
- Wymysłowo, st. 2, AZP 65-28/115
Grodzisko stożkowane z okresu wczesnego średniowiecza/średniowiecza.
Wpisane do rejestru orzeczeniem konserwatorskim z dnia 09.05.1935 r. pod nr 11a/33/35 poz. 33 i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 287/Wlkp/C dnia 23.04.2008 r.

3.7.2. Zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Analiza przestrzenna, funkcjonalna i chronologiczna. Uwarunkowania fizjograficzne. Zasady ochrony konserwatorskiej

Obszar gminy Krobia został rozpoznany archeologicznie w ramach ogólnopolskiego programu badawczo-konserwatorskiego Archeologiczne Zdjęcie Polski. Jest to podstawowa metoda ewidencjonowania stanowisk archeologicznych. Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną powierzchni terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest zbiorem otwartym i ciągle uzupełnianym w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Zarejestrowane zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Krobia to 313 stanowisk archeologicznych (dane wg. GFZ). W obrębie tych stanowisk występuje 8 grodzisk i zamków/dworów/osad obronnych, 32 cmentarzyska (kurhanowe i płaskie), 263 punkty osadnicze (obozowiska, osady, ślady osadnictwa) oraz 10 o innych funkcjach. 10 stanowisk archeologicznych, czyli nieco ponad 3%, zostało wpisanych do rejestru zabytków.

Na osadnictwo, zarówno dziś jak i w pradziejach, ogromny wpływ mają warunki środowiskowe. Geograficznie gmina Krobia wchodzi w skład Wysoczyzny Kaliskiej, jej części zwanej Wysoczyzną Koźmińską i Pradoliny Żerkowsko-Rydzyńskiej. Wysoczyzna Koźmińska jest płaska i monotonna. Jedynym jej urozmaiceniem jest pradolina rozcinająca ją poprzecznie, w części północno-zachodniej i zachodniej. Pradolina powyżej Pudliszek rozwidła się w kierunku Ponicea i Rydzyny oraz Rawicza. Deniwelacje w części wysoczyznowej wahają się w granicach 20 m, natomiast w rejonie pradoliny osiągają 30 m. Powierzchnia terenu wznosi się łagodnie w kierunku północno-wschodnim, obniżając się w kierunku południowo-zachodnim i południowym. Najwyżej położony punkt na terenie gminy ma rzędną 130 m n. p. m. i znajduje się w części północno-wschodniej (okolice Domachowa), natomiast najniższy położony ma rzędną 88 m n. p. m. i znajduje się w południowo-zachodniej jej części (okolice miejscowości Karzec).

Gminę Krobia charakteryzuje ubóstwo wód powierzchniowych. Największym ciekim wodnym tego obszaru jest rzeka Kania, przechodząca ku południowi w Rów Polski. Płynie ona w kierunku południowy-zachód – północny-wschód, wykorzystując obniżenie Pradoliny Żerkowsko-Rydzyńskiej. Krawędź pradoliny porozcinana jest licznymi, niekiedy głębokimi dolinami potoków, biorących swój początek na obszarze wysoczyznowym. Rzeka Kania należy do zlewni rzeki Obry. Natomiast w części południowo-wschodniej przepływa rzeka Dąbroczna, należąca do zlewni rzeki Orli.

Pokrywą glebową tworzą gleby gliniaste i bielice (teren równinny) oraz gleby bagienne i piaszczyste (doliny). Dobre warunki glebowe i hydrograficzne sprawiły, iż na przestrzeni dziejów obszar dzisiejszej gminy Krobia cechowało intensywne osadnictwo. W materiałach archeologicznych reprezentowany jest niemal cały przekrój chronologiczny pradziejów - od środkowej i młodszej epoki kamienia, poprzez epokę brązu (stanowiska archeologiczne związane z ludnością kultury łużyckiej), okres wpływów rzymskich (osadnictwo związane z kulturą przeworską), wczesne i późne średniowiecze aż po czasy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

nowożytnie. Osadnictwo pradziejowe związane jest głównie z ciekami wodnymi i grupuje się przede wszystkim na krawędziach dolin rzecznych, wzdłuż cieków wodnych. Osadnictwo wczesnośredniowieczne i średniowieczne rozwija się również na wysoczyznach oraz wokół obecnych miejscowości wyznaczając tym samym ich metrykę.

Najwięcej stanowisk zarejestrowano w Pudliszkach, Starej Krobi i Zychlewie (po 24 stanowiska), w Krobi (22 stanowiska), w Domachowie (21 stanowisk), w Chwałkowie i Chumiętkach (po 19 stanowisk), w Bukownicy, Kareu i Sułkowicach (po 16 stanowisk), w Gogolewie (15 stanowisk), w Grabianowie i Ziemlinie (po 14 stanowisk), w Nieparcie (13 stanowisk). Ponadto po kilka stanowisk archeologicznych zarejestrowano we wsiach: Ciołkowo, Kuczyna, Posadowo, Potarzyca, Przyborowo, Rogowo i Wymysłowo.

Początki kształtowania się osadnictwa grup ludzkich na terenie dzisiejszej gminy Krobia sięgają prawdopodobnie środkowej epoki kamienia – mezolitu. Na ten okres datuje się szereg zmian klimatycznych związanych z początkiem holocenu, generalnie obserwuje się ocieplenie klimatu. Dominującą formą gospodarki było myślistwo. Polowano na zwierzęcy i łowiono ryby w obrębie określonego terytorium, uzupełniając jadłospis zbieractwem roślin dziko rosnących. Ogólnie rzecz biorąc, wszystkie te społeczności prowadziły podobny, półkoczowniczy tryb życia. Tereny rzeczne wraz z rozległymi rozlewiskami i zróżnicowanymi typami lasów stwarzały dogodne warunki dla tego typu gospodarki. Pomiędzy połaciami leśnymi rozpościerały się piaszczyste wydmy, które ze względu na suche podłoże i bliskość wody były najdogodniejszym miejscem dla czasowych obozowisk, zakładanych przez ówczesną ludność. Na omawianym terenie odkryto typowe dla okresu mezolitu, drobne narzędzia wykonane z krzemienia (tzw. mikrolity). Ślady bytności ludzi prowadzących łowiecko - zbieraczy tryb życia odkryto na terenie miejscowości Pudliszki, Wymysłowo i Rogowo.

W młodszej epoce kamienia – neolicie osadnictwo stabilizuje się. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca, dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt, została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie zmiany jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp. Większe skupiska ludzkie z okresu neolitu na terenie dzisiejszej gminy Krobia wiążą się z kulturą pucharów lejkowatych. Ówczesna ludność zamieszkiwała niewielkie osady, położone na łagodnych stokach wydmywnych wzniesień. Stanowiska archeologiczne związane z ludnością kultury pucharów lejkowatych zewidencjonowano w Pudliszkach, Wymysłowie i Starej Krobi. Sporadyczne są tutaj

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

natomiast ślady obecności ludności neolitycznej kultury amfor kulistych, zarejestrowano je w miejscowościach Pudliszki i Wymysłowo.

Dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny wiąże się z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu). Docierał on na nasze tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. Z II okresu epoki brązu pochodzi osada obronna w Pudliszkach. Powstała ona około 1500 r. p.n.e. Był to duży owalny obiekt o wymiarach 80x120 m. Obok „grodu” stwierdzono ślady dużego cmentarzyska, zawierającego w grobach płaskich i kurhanowych pochówki ciała palne. Natomiast w Starej Krobi odkryto obszerną ziemiankę, która miała średnicę około 3,5 m i posiadała ściany wykonane w konstrukcji plecionkowej. W jej sąsiedztwie odkryto jamy gospodarcze.

Szczególny wzrost osadnictwa widoczny jest natomiast w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać na ziemiach polskich kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur pól popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy. Najstarszym śladem wykrystalizowania się kultury łużyckiej w okolicach Krobi są dwa ciała palne groby z Wymysłowa. Za zaplecze cmentarne osadnictwa kultury łużyckiej z okresu schyłkowego brązu należy uznać cmentarzyska odnalezione na terenie Karca, Gogolewa, Starej Krobi, Pudliszek i Ciołkowa. Natomiast z działalnością gospodarzą, obok typowych śladów stałych osad, należy wiązać znaleziska takie jak: ciężarki do sieci (Gogolewo), brązowe haczyki do wędki (Wymysłowo). Osadnictwo łużyckie skupiało się głównie w dolinach rzek Rowu Polskiego i Kani.

Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytnim wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Z tym samym kręgiem blisko związane jest też żelazne wędziło z charakterystycznymi, typowymi dla ludów stepowych, kręgulcami odkryte w Wymysłowie. Ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską. Cmentarzysko ludności kultury pomorskiej składające się z 14 grobów odkryto w miejscowości Pudliszki. Na ślady cmentarzysk natrafiono również w Wymysłowie i Starej Krobi.

Na początku wieku IV p.n.e. wykształciła się tzw. kultura przeworska. Egzystowała od młodszego okresu przedrzymskiego, przez cały okres rzymski aż do ok. V w. n. e. Na obszarze naszej gminy notujemy kilkadziesiąt stanowisk osadniczych kultury przeworskiej, np. osada w Pudliszkach. Z kulturą tą związane jest też między innymi cmentarzysko

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

położone między wsiami Wymysłowo i Stara Krobia, na którym odnaleziono 367 grobów. Obiekt ten funkcjonował nieprzerwanie od połowy II w. n.e. do IV w. n.e. Stwierdzono tutaj obecność importów rzymskich, np. całe naczynie typu terra sigillata z dekoracją reliefową.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów ziem polskich przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie z załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływy Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego na ziemiach polskich.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka. Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państwa polskiego. Powstały wówczas grody – siedziby przedstawicieli władzy, ośrodki gospodarcze i załóżki przyszłych miast. Widoczne są fazy powstawania grodów: okres plemienny, kiedy grody skupiają się w Wielkopolsce zachodniej i południowo-zachodniej; następnie w czasie bezpośrednio poprzedzającym okres formowania państwa, grody powstają w środkowej i północno-wschodniej Wielkopolsce; następnie sieć grodów rozrasta się w miarę poszerzania się terytorium państwa piastowskiego. Z przełomu VIII i IX w. n. e. pochodzą obiekty obronne w Pudliszkach i Nieparcie. Natomiast z XI w. pochodzą obiekty obronne z Potarzycy i Karca. Szczególne walory krajobrazowe mają potężne wały pierścieniowatego grodu w Karcu, dochodzące jeszcze dziś miejscami do 5-6 m wysokości, z dobrze zachowaną okalającą fosą. Obiekt ten wiązany jest z kasztelanią, która została przeniesiona tutaj z Krobi za czasów kasztelana Stefana, syna dawnego kasztelana krzywińskiego Szczedrzyka, który jeszcze w 1284 r. tytułowany jest kasztelanem „z Krobi” (nie ma jednak pewności czy obecną „wyspę zamkową” w Krobi można utożsamiać z grodem kasztelańskim), a już w 1293 r. „z Karca”. Wokół obiektów obronnych skupiało się najczęściej osadnictwo otwarte. Podstawą zajęć i utrzymania ludności były wówczas rolnictwo i hodowla (być może z X wieku pochodzi znaleziona w Karcu radlica łopatkowa). Osadnictwo otwarte wykształca się również niezależnie od grodów (Ziemiń, Ciołkowo, Stara Krobia, Gogolewo). Osadnictwo otwarte funkcjonowało w postaci stałych, długotrwałych, rozległych osad jak i osadnictwa jedno- lub kilkudworowego czy wręcz sezonowego, którego obecność rozpoznaje się dziś w postaci bardzo licznych śladów tego

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

osadnictwa. Od XIII wieku notujemy wreszcie pierwsze osady wzmiankowane w źródłach pisanych: Niepart (1271 r.), Gogolewo (1240 r.), Krobia (1232 r.), Domachowo (1290 r.).

Na obszarze dzisiejszej gminy Krobia osady datowane na czasy średniowiecza i okres nowożytny stanowią liczną grupę stanowisk. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytne występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę. Szczególnie bujny rozwój osadnictwa i powstawania wsi nastąpił od XV – XVI w.

Stanowiska archeologiczne są kategorią zabytków szczególnie narażoną na zniszczenie, głównie ze względu na ich nieuświadomienie, poprzez brak oczywistych, obserwowalnych znamion (zaleganie pod ziemią). Niszczeniu mogą ulegać przypadkowo, podczas prac rolnych czy przy jakichkolwiek czynnościach naruszających strukturę gleby. Stąd najlepiej zachowane zabytki archeologiczne to te, które znajdują się w lasach, czy na nieużytkach.

Do najważniejszych zadań związanych z ochroną zabytków archeologicznych należy: przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych i nawastrzeń kulturowych, poprzez uwzględnianie przy wydawaniu pozwoleń na budowę, sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego, studiów i strategii, opinii i decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz edukacja mieszkańców gminy na temat wartości znalezisk archeologicznych i potrzeby ich zachowania.

Zasady ochrony konserwatorskiej dziedzictwa archeologicznego:

Ochrona dziedzictwa archeologicznego powinna być prowadzona zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, według której obecny poziom cywilizacyjny umożliwia wykorzystanie potencjału kulturowego, ekonomicznego i społecznego dziedzictwa archeologicznego bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na jego poznanie i obcowanie z autentycznymi, nienaruszonymi zabytkami przeszłości. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza to w jak najszerszym stopniu ochronę in situ, czyli w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym.

W przypadku stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej (grodzisk, kurhanów), przeznaczonych do trwałego zachowania, zasady ochrony konserwatorskiej to: utrzymanie istniejącego układu topograficznego stanowiska archeologicznego w niezmienionej formie, zakaz wszelkiej działalności inwestycyjnej: budowlanej, inżynierskiej i innej związanej z pracami ziemnymi, dopuszczalne są jedynie przedsięwzięcia o charakterze rewaloryzacyjnym, porządkowym czy zabezpieczającym, które powinny

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

uzyskać akceptację Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i być prowadzone pod jego ścisłym nadzorem oraz badania archeologiczne w ramach programów naukowych. W przypadku planowania podjęcia jakiegokolwiek działalności wynikającej ze sposobu użytkowania terenu, należy uzyskać szczegółowe wytyczne od WKZ, który określi możliwości i warunki jej prowadzenia.

W odniesieniu do stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje generalnie zakaz prowadzenia wszelkich prac ziemnych naruszających strukturę gruntu, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

W stosunku do stref ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, których zasięg na mapach, co należy zaznaczyć, jest hipotetyczny, ustalony według aktualnej wiedzy, zasadą jest zachowanie substancji zabytkowej stanowiska archeologicznego w możliwie maksymalnym zakresie, opiniowanie i uzgadnianie z WKZ wszelkich zamierzeń inwestycyjnych w obrębie stanowisk i w ich otoczeniu. W obszarze stanowisk wymagane jest prowadzenie badań archeologicznych przy realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, których zakres i rodzaj określa konserwator zabytków, a na ich przeprowadzenie należy uzyskać pozwolenie WKZ.

Substancja nawarstwień kulturowych zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz w obrębie zabytków architektury, cmentarzy i zabytkowej zieleni, może być także zagrożona poprzez naruszanie struktury gruntu przy wszelkich zamierzeniach budowlanych. W zależności od opinii właściwej służby ochrony zabytków, projekty te winny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych, po uzyskaniu pozwolenia WKZ na te prace.

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń.

3.7.3. Wykaz stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- Karzec, st. I, AZP 66-27/3 – grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza (X-XII w.)
- małowicznie położone pośród łąk, widoczne w krajobrazie, dobrze zachowane.
- Krobia, st. I, AZP 66-28/1 – grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza (XIII w.)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- usytuowane na „wyspie kasztelańskiej”, zagospodarowane.
- Niepart, st. 1, AZP 67-28/23 – grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza
 - położone pośród łąk, widoczne w krajobrazie jako kępa drzew, dobrze zachowane.
- Niepart, st. 7, AZP 67-28/38 – ruiny zamku/dworu obronnego XIV-XV w.
 - położone na wyspie w parku podworskim, zaniedbana ruina.
- Potarzyca, st. 1, AZP 66-28/10 – grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza/średniowiecza
 - silnie zniwelowane, nieużytek
- Pudliszki, st. 1, AZP 66-27/11 – grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza
 - położone pośród łąk, na skraju lasu, silnie zarośnięte
- Pudliszki, st. 5, AZP 66-27/10 – osada obronna z II okresu epoki brązu
 - nieużytek
- Wymysłowo, st. 2, AZP 65-28/115 – grodzisko stożkowate z okresu wczesnego średniowiecza/średniowiecza
 - dobrze zachowane, widoczne w krajobrazie, silnie zarośnięte, nieużytek

Obiekty figurujące w ewidencji zabytków:

- Karzec, st. 6, AZP 66-27/38 – kurhan
- Karzec, st. 9, AZP 66-27/9 – kurhan
- Pudliszki, st. 6, AZP 66-27/29 – kurhan
- Pudliszki, st. 7, AZP 66-27/16 – grodzisko stożkowate datowane na okres średniowiecza
- Pudliszki, st. 11, ob. AZP 66-27/15 – kurhan
- Pudliszki, st. 12, ob. AZP 66-27/19 – kurhan
- Pudliszki, st. 13, ob. AZP 66-27/20 – kurhan
- Pudliszki, st. 14, ob. AZP 66-27/21 – kurhan
- Ziemiń, st. 3, AZP 66-27/22 – kurhan
- Ziemiń, st. 4, AZP 66-27/23 – kurhan
- Ziemiń, st. 5, AZP 66-27/24 – kurhan
- Ziemiń, st. 6, AZP 66-27/25 – kurhan
- Ziemiń, st. 7, AZP 66-27/27 – kurhan
- Ziemiń, st. 8, AZP 66-27/28 – kurhan
- Ziemiń, st. 13, AZP 66-28/7 – kurhan

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- Ziemiń, st. 14, AZP 66-28/8 – kurhan
- Ziemiń, st. 20, AZP 66-28/9 – kurhan

Kurhany położone są pośród pól, większość stanowi nieużytki, rozpoznawalne w krajobrazie jako nieznaczne wyniesienia, kępy. Lecz część ulega, bądź uległa już niwelacji poprzez prowadzoną na nich orkę. Grodzisko stożkowate w Pudliskach położone jest w parku podworskim.

3.8. Zabytki stanowiące własność gminy Krobia

Gmina Krobia jest właścicielem następujących zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru:

- ratusza,
- części parku pałacowego w Pudliskach,
- alei lipowej w Pudliskach,
- działki nr 64/2 w Wymysłowie, na której zlokalizowana jest połowa grodziska stożkowatego z okresu średniowiecza - stanowisko Wymysłowo 2 (druga połowa jest własnością osób fizycznych),
- działki nr 1166/2 w Krobi („wyspa kasztelańska”), na której mieści się grodzisko wczesnośredniowieczne (stanowisko Krobia 1).

Trzeba jednak podkreślić, że pod „opieką” gminy znajduje się znaczny teren miasta Krobia w obrębie obszarowego wpisu do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego – ciągi komunikacyjne, place, skwery, parki, czyli ogólnodostępna przestrzeń wpływająca nie tylko na funkcjonalność, ale i na estetykę miejscowości.

W latach 2019-2023 obszar centrum miasta został poddany kompleksowej rewitalizacji. Projekt pn. „Rewitalizacja społeczno-przestrzenna zdegradowanego obszaru Krobia Centrum” w założeniach miał pozwolić uzyskać zwiększenie komfortu użytkowania infrastruktury publicznej na rewitalizowanym obszarze, dostosować infrastrukturę publiczną do potrzeb osób niepełnosprawnych, a także uporządkować przestrzeń w aspekcie urbanistycznym oraz zyskać lepszy efekt wizualny i poprawić funkcjonalność budynków. W ramach projektu zrealizowano zadania:

- Przebudowa ciągu komunikacyjnego ulic Szkolnej, Ogród Ludowy, Prof. Józefa Zwierzyckiego oraz Pl. Tadeusza Kościuszki (w ramach zadania „Bezpieczna droga do szkoły, pracy, na zakupy i do miejsc sportowo-rekreacyjnych”),

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- Budowa Centrum Bibliotecznego-Kulturalnego KROB_KULIF,
- Budowa ciągu pieszo-rowerowego w ramach zadania „Wzdłuż Rowu Krobskiego – ciąg pieszo-rowerowy nie tylko dla aktywnych”,
- Przebudowa grobli na Wyspie Kasztelańskiej,
- Przebudowa Rynku w ramach zadania „Rynek w Krobi miejscem przyjaznym mieszkańcom i przedsiębiorcom”. Wymieniono nawierzchnie, zmodernizowano infrastrukturę podziemną, wprowadzono nowe nasadzenia drzew i krzewów, ograniczono ruch komunikacyjny, przebudowano oświetlenie oraz wprowadzono nowe elementy małej architektury.
- Renowacja Wyspy Kasztelańskiej oraz przebudowa znajdującego się na niej budynku w ramach zadania „Wyspa Kasztelańska – centrum kulturalne i społeczne”. Zmodernizowano budynek administracyjny wraz z renowacją elewacji, zagospodarowano otoczenie i fosy: urządzono tereny zielone, wprowadzono kaskadę wodną, wybudowano schody, tarasy, pomosty, ustawiono ławki i leżaki, wyeksponowano elementy historycznych murów.

Wzorcowo przeprowadzona rewitalizacja została doceniona. W XIII edycji konkursu „Najlepiej zagospodarowana przestrzeń publiczna w Wielkopolsce”, organizowanego przez Oddział Towarzystwa Urbanistów Polskich w Poznaniu, Gmina Krobia, za realizację projektu: „Rewitalizacja Wyspy Kasztelańskiej w Krobi – genius loci”, zdobyła I nagrodę.

W najbliższych latach planowana jest modernizacja budynku ratusza, m. in. jego termomodernizacja, dostosowanie obiektu do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami - likwidacja barier architektonicznych, poprawa funkcjonalności pomieszczeń budynku, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej oraz kompleksowa poprawa estetyki budynku (remont elewacji).

Stała dbałość o wspólną przestrzeń jest ważnym aspektem działalności gminy. Zadbane otoczenie jest istotne zarówno dla mieszkańców miejscowości i gminy, ale także dla przejeżdżających i turystów. Stąd gmina, obok dbałości o przestrzeń i obiekty „rejestrowe”, dba także o substancję zabytkową obiektów nieruchomych będących w jej władaniu, a figurujących w ewidencji zabytków. M. in. w 2023 r. zmodernizowano budynek dawnej szkoły (ob. wielofunkcyjny) na Wyspie Kasztelańskiej w Krobi, czy budynek dawnej gazowni, przy ul. Powstańców Wlkp. 103 A. W ramach działań rewitalizacyjnych, w 2021 r. został on przebudowany, wyremontowany i wyposażony, działa tu Krobskie Centrum Usług Społecznych.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Powyższe, zrealizowane projekty rewitalizacyjne, zostały określone w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Krobia na lata 2015-2022. Aktualnie opracowywany jest następny Gminny Program Rewitalizacji, w którym wskazane zostaną przedsięwzięcia do realizacji na kolejne lata.

Z uwagi na fakt, iż zdecydowana większość obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru oraz figurujących w ewidencji nie stanowi własności gminy, Gmina Krobia nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać także na sposób ich użytkowania. Jedyną formą bezpośredniego udziału w opiece nad zabytkami z terenu gminy Krobia nie będącymi własnością gminną jest udzielanie dotacji celowej na prace konserwatorskie. W ostatnich latach dotację w kwocie 22 000,00 zł (na podstawie Uchwały nr XXXIII/260/2021 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29.04.2021 r.) przyznano Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Michała Archanioła w Domachowic na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku ruchomym, tj. rzeźbie „Pieta” z ołtarza głównego kościoła parafialnego w Domachowic, wpisanej do rejestru zabytków decyzją z dnia 28.02.1969 r. – nr rejestru 287/Wlkp/B.

3.9. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem i historią. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Obejmuje ono: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Role władz samorządowych jest podejmowanie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, badanie, dokumentację, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, pielęgnowanie wszelkich zastanych przejawów tego dziedzictwa, jak również rewitalizację jego różnych aspektów oraz tworzenie warunków do budowania nowych form tożsamości kulturowej. Służą temu m. in. wydarzenia kulturalne odbywające się w gminie. Bardzo ważnym elementem ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w społeczeństwie jest prowadzenie na szeroko zakrojonej skali

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

działań związanych z przekazywaniem tego dziedzictwa i edukowaniem przede wszystkim młodego pokolenia w zakresie tej tematyki. Dziedzictwo kulturowe akumuluje i przechowuje wielorakie wartości: intelektualne, moralne, społeczne, religijne czy estetyczne. Wartości własnego dziedzictwa są nam najbliższe i najcenniejsze, kształtują nas i wpływają na nasze decyzje. Oprócz obfitującej w wydarzenia historii i wpisujących się w historię regionu świadectw kultury materialnej (rozwój urbanistyczny, ruralistyczny, architektura, budownictwo, rzemiosło), na krajobraz kulturowy składają się również i wartości niematerialne, stanowiące trwałe dziedzictwo kulturowe regionu, które powinno być kultywowane i zachowane dla następnych pokoleń.

Dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia świadomości, ciągłości i tożsamości. Zdarzenia, historie z nimi związane, legendy, ożywiają mury, pola, lasy i są bardzo ważnym elementem walorów turystycznych. Bywa, że odpowiednio wypromowane stają się zasobami turystycznymi: Niematerialne w swoim charakterze dziedzictwo w ofercie turystycznej najczęściej przedstawiane jest jako imprezy folklorystyczne. Wiele z imprez folklorystycznych obecnych w kalendarium nawiązuje do kalendarium obrzędów chrześcijańskich. Uroczyste msze, procesje, misteria stanowią często bardzo widowiskowy element krajobrazu kulturowego przyciągający ruch turystyczny. Ważnym składnikiem dziedzictwa niematerialnego jest życie codzienne mieszkańców wsi, które także dla potrzeb turystyki znajduje swój wyraz jako walor.

Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy Krobia prowadzi Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi (od 1 lipca 2024 r. jako Biblioteka i Centrum Kultury, Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi). Podstawowym jego celem jest prowadzenie wielokierunkowej działalności polegającej na rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb kulturalnych, czytelniczych, sportowych i rekreacyjnych mieszkańców. Zadania w zakresie upowszechniania i ochrony dóbr kultury realizuje w szczególności poprzez: organizowanie wystaw artystycznych i wernisaży, spektakli, koncertów, festiwali, przeglądów, konkursów, seansów filmowych, imprez artystycznych, imprez patriotycznych, rozrywkowych; prowadzenie zajęć i warsztatów oraz kół zainteresowań; organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania przez sztukę; rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb i zainteresowań kulturalnych mieszkańców w tym prowadzenie i tworzenie warunków do rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, kół, sekcji, zespołów i klubów zainteresowań oraz innych organizacji i stowarzyszeń, których celem jest integracja społeczna i kulturalna środowiska;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kultury ze szczególnym uwzględnieniem własnego regionu i miejscowości, a także inicjowanie i prowadzenie działalności wydawniczej w tym zakresie; współdziałania z instytucjami i organizacjami w celu lepszego zaspokajania potrzeb kulturalnych mieszkańców; promocja dorobku kulturalnego Gminy i lokalnych twórców kultury, w tym tworzenie warunków dla zachowania i podtrzymywania folkloru.

W Gościńcu Biskupiańskim w Domachowie odbywają się warsztaty: koronkarskie, haftarskie, tradycyjnych tańców biskupiańskich, rzeźbiarskie, malarskie, kulinarne. Ich celem jest propagowanie kultury biskupiańskiej (przekazywanie następnym pokoleniom wzorów i motywów folklorystycznych, zamiłowanie do pieczenia i gotowania, gromadzenie wiedzy o oryginalnych, regionalnych produktach żywnościowych wytwarzanych tradycyjnymi metodami w gospodarstwach i przez lokalnych rzemieślników - biskupiańska kiełbasa, chleb biskupiański, miody i inne produkty pszczele, wytwarzanie elementów użytkowych. Podejmowane są tam działania służące pielęgnowaniu i promowaniu nie tylko folkloru biskupiańskiego, ale także wiejskiego życia i pracy. Prowadzone są także lekcje regionalne, podczas których dzieci i młodzież poznają Biskupiznę, ucząc się elementów tradycyjnych tańców (wiwata, przodka), poznają instrumenty ludowe.

Lokalnemu folklorowi poświęcona jest również Izba Biskupiańska w Muzeum Stolarstwa i Biskupizny w Krobi, które mieści się w budynku fabryki mebli z 1922 r. Przetrwała ona w niezmienionej formie do czasów obecnych, a maszyny i narzędzia wykorzystane do wyposażenia stolarni sięgają swą historią połowy XIX wieku. Organizowane tutaj są również wszelkiego rodzaju warsztaty rękodzielnicze i ceramiczno-archeologiczne. Prowadząca Muzeum Stolarstwa i Biskupizny w Krobi, Fundacja Ziemi Krobkiej im. Prof. Rajmunda Teofila Hałasa, corocznie uzyskuje dotacje z budżetu Gminy Krobia w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe. W roku 2020 była to kwota 6 570,00 zł, w latach 2021-2023 – po 8 000,00 zł rocznie.

Dziedzictwo kulturowe pielęgnują także miejscowe koła gospodyń wiejskich – głównie kulinaria oraz zespoły folklorystyczne: Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i Okolic, Dzieciący Zespół Biskupiański przy Przedszkolu Samorządowym „Pod Świerkami” w Krobi, Dzieciący Zespół Biskupiański przy Szkole Podstawowej w Krobi czy Zespół Młodzi Biskupianie ze Starej Krobi, a szkolny zespół teatralny „Na lali” wystawia spektakle w biskupiańskiej gwarze. Imprezy te nie tylko dostarczają rozrywki, ale również odukują, promują i propagują tradycje. W wielu domach są pielęgnowane tradycje

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

święteczne, religijne i eksponowane z tym pamiątki, kultywowane stare zwyczaje, domowe przetwarzanie żywności, używa się tradycyjnych sprzętów i rozmawia gwara. Lokalni wytwórcy produkują artystyczne wyroby, które prezentują podczas organizowanych jarmarków świątecznych czy podczas Festiwalu Tradycji i Folkloru związanego z promowaniem tradycji kulturowych Biskupizny.

Tradycje kulturowe Biskupizny w 2016 r. wpisane zostały na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego (aktualnie na Krajowej liście umieszczono 49 zjawisk z najróżniejszych regionów Polski). Biskupizna to mikroregion folklorystyczny obejmujący 13 wsi wokół Krobi (11 w gminie Krobia, 1 w gminie Gostyń – Sikorzyn oraz 1 wieś w gminie Piaski – Rębowo). Obszar ten od XIII do XVIII wieku stanowił własność biskupów poznańskich, co dało początek nazwie regionu. W biskupianach, w odróżnieniu od chłopów z dóbr szlacheckich, zaczęło wykształcać się pewne poczucie odrębności i kształtować się zaczął charakterystyczny biskupiański folklor, który zachował się do dnia dzisiejszego i przejawia się poprzez zachowane tradycyjne tańce, muzykę (m. in. sztuka gry na dudach), zwyczaje i obrzędy oraz najbardziej charakterystyczny element - stroje ludowe. Kultywowane są tutaj obrzędy związane z Biskupiańskim Rokiem Obrzędowym - Katarzynki, Podkoziółki, Wielkanoc, Dożynki, odpust św. Michała Archaniola, czy Wesele Biskupiańskie. Tradycyjne potrawy biskupiańskie promuje utworzony Biskupiański Szlak Kulinaryny oraz regionalna publikacja pt. „Biskupizna ze smakiem”, która powstała przy udziale mieszkańców i jest zbiorem przepisów pokazujących dorobek kulinarny gminy. Obecnie piękny strój biskupiański, który jest wyróżnikiem folkloru biskupiańskiego, można spotkać na ulicy głównie przy okazji świąt kościelnych – procesje w Boże Ciało, odpust św. Walentego czy św. Mikołaja oraz przy uświetnianiu różnego typu imprez państwowych.

4. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego

4.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych i archeologicznych. Zagrożenia dla zabytków

<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Własność</i>	<i>Stan zachowania</i>
Chwałkowo	Kościół par. p.w. Świętej Trójcy	Kościelna	Dobry
Chwałkowo	Grobowiec Rodziny Bojanowskich	Kościelna	Dobry -

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Miejscowość	Obiekt	Własność	Stan zachowania
Chwałkowo	Cmentarz przykościelny	Kościelna	Dobry
Chwałkowo	Ogrodzenie z bramą	Kościelna	Dobry
Chwałkowo	Pałac	Prywatna, dzierz. Powiat Gostyński	Dobry
Chwałkowo	Park	Prywatna, dzierz. Powiat Gostyński	Dobry -
Chwałkowo	Park przy rządówce	Państwowa	Zły
Chwałkowo	Spichlerz	Prywatna	Dostateczny
Chwałkowo	Obora	Prywatna	Dostateczny
Ciołkowo	Spichlerz folwarczny	Państwowa	Dostateczny
Domachowo	Kościół p.w. Św. Michała Archanioła	Kościelna	Dobry
Domachowo	Wiatrak koźlak	Prywatna	Bardzo zły
Gogolewo	Pałac	Państwowa	Bardzo dobry
Gogolewo	Park pałacowy	Państwowa	Dobry +
Gogolewo	Spichlerz	Państwowa	Dostateczny
Krobia	Kościół p.w. Św. Mikołaja	Kościelna	Dobry
Krobia	Kościół p.w. Św. Idziego, ob. kaplica cm.	Kościelna	Dostateczny +
Krobia	Kościół p.w. Św. Ducha	Kościelna	Dostateczny +
Krobia	Ratusz	Gminna	Dobry
Niepart	Kościół p.w. Św. Apostołów Piotra i Pawła	Kościelna	Dobry
Niepart	Cmentarz przykościelny	Kościelna	Dobry
Niepart	Kaplica cmentarna	Kościelna	Dostateczny
Niepart	Ruiny dworu obronnego na wyspie	Państwowa	Zły
Niepart	Rządówka	Prywatna	Dobry
Niepart	Stajnia	Państwowa	Dobry -
Niepart	Obora	Państwowa	Dobry
Niepart	Spichlerz	Państwowa	Dobry
Pijanowice	Pałac	Państwowa	Dostateczny
Pijanowice	Park	Państwowa	Dostateczny
Pijanowice	Spichlerz	Państwowa	Dobry
Potarzyca	Dwór	Prywatna	Dostateczny
Potarzyca	Park	Prywatna	Zły
Potarzyca	Zabudowania folwarczne	Prywatna	Dostateczny
Pudliszki	Pałac	Prywatna	Zły
Pudliszki	Park wraz z otoczeniem	Prywatna/Gminna	Dostateczny
Pudliszki	Aleja lipowa	Gminna	Dobry
Rogowo	Pałac	Powiat Gostyński	Dobry +

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Miejscowość	Obiekt	Własność	Stan zachowania
Rogowo	Park	Powiat Gostyński	Dobry
Ziemlin	Spichlerz folwarczny	Prywatna	Dostateczny

Stan zachowania zabytków nieruchomości (stan na marzec 2024 r.)

Z zabytków wpisanych do rejestru, stan zachowania substancji zabytkowej 5 % obiektów określić można jako więcej niż dobry czy nawet bardzo dobry, stan połowy z nich, czyli 51 % obiektów – jako dobry, stan 31 % obiektów – jako dostateczny lub dostateczny plus, stan 8 % obiektów – określić można jako zły, a 2 obiekty (2%) są w stanie bardzo złym - w stanie szczytkowym. Tak więc ogólny obraz stanu zachowania zabytków nieruchomości nie przedstawia się najgorzej. Kondycja techniczna ponad połowy krobskich zabytków jest zadowalająca. Wprawdzie tylko nieliczne nie wymagają prac remontowych, ale znaczna część obiektów zachowana jest w stanie co najmniej dobrym (Gogolewo, Rogowo), co niewątpliwie jest zasługą ich właścicieli. Budynki te wymagają jedynie bieżących prac remontowych i bieżącej konserwacji. Na drugim biegunie jest jednak grupa obiektów, w większości nieużytkowanych, w bardzo złym stanie, szczególnie obiektów gospodarczych folwarcznych (Chwałkowo, Pijanowice, Potarzyca).

Szczególne informacje dotyczące stanu zachowania oraz poczynionych ostatnio prac konserwatorskich przytoczono w punkcie 3.4. niniejszego Programu przy prezentacji poszczególnych obiektów wpisanych do rejestru.

- Urbanistyka i ruralistyka. Budynki użyteczności publicznej.

Stan zachowania substancji zabytkowej (nie utożsamianej ze stanem technicznym) dawnego układu urbanistycznego jako zespołu jest nie najlepszy. Analizując rejestr zabytków zauważa się, że na obszarze miasta Krobia objętego ochroną konserwatorską, przy zachowanym czytelnym układzie przestrzennym, kształtowanym przez wieki, nie ma indywidualnych wpisów obiektów mieszkalnych. Są za to obiekty użyteczności publicznej – ratusz czy kościoły. Wniosek z tego taki, że najcenniejszy jest tutaj historyczny układ, a zabudowa, wielokrotnie wymieniana, nie zawsze posiada najwyższe wartości artystyczne, nie umniejszając ich wartościom historycznym czy naukowym. Dodatkowo zmianie, w ramach zabudowy, ulegają też jej poszczególne elementy, takie jak stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycia dachowe. Największym problemem miast położonych przy historycznych szlakach są przebiegające przez te ośrodki trasy komunikacyjne o dużym nasileniu ruchu, powodujące znaczne zniszczenia obiektów zabytkowych. Problem ten udało się rozwiązać w przypadku Krobi poprzez budowę obwodnicy w ciągu DW 434 po

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

zachodniej stronie miasta. Kolejnym problemem jest wprowadzanie do historycznych miast nowoczesnej zabudowy, także wielkokubaturowej. Proces ten należy szczególnie kontrolować, obiekty dysharmonijne modernizować lub likwidować. Nowa zabudowa w obrębie historycznych zespołów powinna być dostosowana do architektury zabytkowej, aby nie dopuścić do zniekształcania lub zatarcia relacji przestrzennych w wyniku zastąpienia nowymi elementami (również reklamami). Relacje urbanistyczne zakłócają się również w wyniku zmiany proporcji, związanej przeważnie z przerostem formy elementów nowo projektowanych. Zagrożeniem jest też intensywna eksploatacja w warunkach braku konserwacji prowadzącej do technicznego zużycia oraz nieodpowiednia wymiana materiałów (na dostępne i tanie). Niedopuszczalna powinna także być zmiana wielkości działki przynależnej, wprowadzanie bądź likwidowanie zabudowy gospodarczej, ogrodzeń, zieleni użytkowej i ozdobnej, itp. Krobia, być może ze względu na skalę i rangę ośrodka, szczęśliwie ustrzegły się tych działań, ale obecnie należy stale podejmować jak najszersze zakrojone działania w celu kontynuacji rewitalizacji tej miejscowości, której celem jest ożywienie gospodarcze i społeczne, poprawa funkcjonalności, estetyki, wygody użytkowania i jakości życia w rewitalizowanym zespole. Proces rewitalizacji to przedsięwzięcie wieloletnie polegające na porządkowaniu „starej tkanki” urbanistycznej, remontach i adaptacji budynków, pracach konserwatorskich, przebudowie infrastruktury, regeneracji placów, małej architektury, restauracji terenów zielonych, poprawie funkcjonalności ruchu kołowego. Program taki opracowała również gmina Krobia - Lokalny Program Rewitalizacji gminy Krobia na lata 2015-2022, którego ustalenia, wizja i cele sukcesywnie były realizowane.

Gmina Krobia oprócz 32 cząstkowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (w prawie wszystkich zapisano działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego) nie posiada ogólnego planu będącego prawem miejscowym. Co jednak trzeba podkreślić, miejscowe plany zagospodarowania dotyczące miasta Krobi pokrywają całą jego przestrzeń. Stąd zminimalizowane są obawy o daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Przy ulicach, na skwerach, w parkach wiejskich istnieje ryzyko dewastowania lub obumierania zieleni. Potrzebna jest stała pielęgnacja i uzupełnianie ubytków. Działania te prowadzone są na bieżąco.

- Architektura sakralna. Cmentarze.

Stan zachowania kościołów jest dobry. Wszystkie w miarę dostępnych środków są poddawane pracom konserwatorskim. Wszystkie obiekty są użytkowane w pierwotnym

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

przeznaczeniu sakralnym. Choć kościół p.w. Św. Ducha w Krobi użytkowany jest sporadycznie, a kościół p.w. Św. Idziego pełni rolę kaplicy cmentarnej. Również otoczenia kościołów są zadbane, na bieżąco pielęgnowane. Zadawalający stan kościołów wynika przede wszystkim z faktu ciągłego użytkowania oraz w miarę regularnych prac konserwatorsko-budowlanych. Pomimo ustawicznie czynionych starań obiekty kościelne stale wymagają drobnych napraw.

W ewidencji konserwatorskiej znajduje się 11 cmentarzy, 2 katolickie przykościelne wpisano do rejestru zabytków. Stan zachowania cmentarzy katolickich nie budzi zastrzeżeń, problemem może być tylko dokonywana ze względów bezpieczeństwa eliminacja starego zadrzewienia. Cmentarze w zespołach zabytkowych także są w dobrym stanie. Trzy dawne cmentarze ewangelickie, nieużytkowane, są jednak zaniedbane. Na jedynym w gminie dawnym cmentarzu żydowskim w Krobi nie zachowały się żadne fragmenty nagrobków, został on jednak upamiętniony tablicą.

- Zespoły rezydencjonalno-parkowe. Zabudowania folwarczne.

Na terenie gminy znajduje się 6 pałaców i dworów oraz 1 rządówka wpisane do rejestru zabytków. Ich stan techniczny jest różny, wynikający z przeznaczenia obiektu a także formy własności.

Dobrze użytkowanymi obiektami rezydencjonalnymi są: pałace w Chwałkowie i Rogowie, które są zarządzane przez Powiat Gostyński, a w których mieszczą się Domy Pomocy Społecznej oraz pałac w Gogołewie, który jest własnością Skarbu Państwa, użytkowany przez Stadnię Koni Pępowo.

Natomiast w zdecydowanie gorszym stanie jest będący własnością Skarbu Państwa, nieużytkowany, pałac w Pijanowicach oraz odzyskany przez spadkobierców dawnych właścicieli dwór w Potarzycy, który zamieszkują lokatorzy. A w szczególnie katastrofalnym stanie jest nieużytkowany od lat, będący własnością prywatną, pałac w Pudliskach.

Stan parków na terenie gminy jest również zróżnicowany. Przy dobrze użytkowanych obiektach rezydencjonalnych także parki są dobrze utrzymane i pielęgnowane (Chwałkowo, Rogowo, Gogołewo). W miarę potrzeb prowadzone są tam prace sanitarne i porządkowe. Zalecane jest prowadzenie dalszych prac porządkowych i pielęgnacyjnych na ich terenie, przy większych ingerencjach po uzgodnieniu z WKZ zakresu prac, aby nie dopuścić do ich degradacji. Natomiast najgorzej wyglądają parki tam, gdzie rezydencje są w złym stanie: np. zaniedbana część parku w Pudliskach bezpośrednio przy pałacu, park w Potarzycy w szczątkowym stanie, czy silnie zarośnięty park przy rządówce w Chwałkowie.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

W zabytkowych parkach przyczyną degradacji wartości mogą być zmiany kompozycyjne, np. nowe rozplanowanie ciągów komunikacyjnych lub niedostosowane do charakteru parku elementy małej architektury, a także nowe, wykonane z nieodpowiednich materiałów nawierzchnie dróg i alejek.

Problemy związane z utrzymaniem budynków folwarcznych wynikają głównie ze złego stanu ich zachowania, braku środków na remonty, niedostosowaniem do nowych technologii produkcji, a także trudności ze znalezieniem właściwego nowego sposobu ich użytkowania. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów. W celu prawidłowej ochrony zespołów folwarcznych należałoby pomyśleć o przystosowaniu ich do nowych funkcji, zachowując dawną kompozycję podwórza oraz charakter zabudowy. Problemem są również sprawy własnościowe, gdy obiektami zarządzają najemcy, często nie zależy im na ogromnych nakładach inwestycyjnych w nie swój majątek. Ogólnie obiekty folwarczne na terenie gminy nie są w najlepszym stanie. Niektóre są nieużytkowane (spichlerze w Chwałkowie czy Gogolewie, budynki folwarczne w Potarzycy). I głównie one potrzebują pilnych prac remontowych, przede wszystkim w obrębie dachów. Widać, że sukcesywnie próbuje się jednak ratować niszczące zabytki, np. na kilku budynkach folwarcznych (Niepart) wymieniono pokrycia dachowe.

- Budownictwo przemysłowe, gospodarcze i inne.

Zabytkowych budynków przemysłowych nie ma wiele w gminie. Wiatrak w Domachowie, przy drodze do Sułkowiec, to jedyny taki obiekt. Potencjalnie bardzo malowniczy element krajobrazu, zachowany jest dziś w stanie szczątkowym.

Istotnym zagrożeniem dla elementów dziedzictwa materialnego jakimi są ogólnie obiekty nieruchome są katastrofy naturalne, np. pożary, powodzie, wichury, które zwłaszcza w sytuacji złego zabezpieczenia zabytku mogą doprowadzić do fizycznej destrukcji obiektu. Dużym zagrożeniem, mogącym ostatecznie spowodować całkowite zniszczenie zabytku, jest notoryczne zaniedbywanie bieżących napraw i zaniechanie koniecznych remontów, zwłaszcza obiektów znajdujących się w złym stanie technicznym. Powolne, ale długotrwałe pogarszanie się stanu technicznego zabytku prowadzi w nieunikniony sposób do destrukcji substancji zabytkowej i trwałej utraty części lub całości wartości bazowych. Przyczyną utraty wartości zabytków bywają też niefachowo prowadzone prace remontowe, adaptacyjne lub rewitalizacyjne. Czasami zabytkowe budynki, choć widać, że poddane zostały pracom

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

remontowym, są zadbane i w dobrym stanie technicznym, jednak w trakcie prac uległy znacznym przekształceniom negatywnie wpływającym na autentyczność obiektu i posiadane wartości. Zmiany te dotyczyć mogą wielu różnorodnych aspektów, np. zubożenie wystroju architektonicznego, zmiany formy i materiału stolarki okiennej i drzwiowej, zmiany pokrycia dachu, zmiany faktury i kolorystyki tynków elewacji. Ingerencje mogą dotyczyć również bryły budynku, np. poprzez zmianę formy dachu, rozbudowy, nadbudowy itp.

- Zabytki ruchome.

Zabytki ruchome, stanowiące m. in. wyposażenie czy wystój budynków narażone są na liczne niebezpieczeństwa powodujące utratę ich wartości. Niektóre zagrożenia dla zabytku są niezależne od człowieka i trudno je przewidzieć. Są to katastrofy naturalne takie, jak pożar czy powódź, które potrafią doszczętnie zniszczyć zabytek ruchomy. Jednak część zagrożeń dla dziedzictwa pochodzi od człowieka, niekiedy nawet od zarządzającego lub posiadacza zabytku. Są to m. in.

- niefachowo prowadzone prace konserwatorskie, przez osoby nie posiadające odpowiednich kwalifikacji: wykształcenia bądź praktyki. Niefachowa konserwacja może doprowadzić do głęboko wnikających w strukturę obiektu zmian, trudno odwracalnych lub wręcz nieodwracalnych. Wówczas przywrócenie oryginalnego wyglądu nigdy nie będzie w pełni możliwe, a wartości artystyczne zabytku również znacząco zmaleją,
- zaniedbanie obiektu przez brak sprawowania nad nim opieki, zaniechanie wykonania koniecznych zabezpieczeń i konserwacji,
- niewłaściwe użytkowanie czy przechowywanie w niesprzyjających warunkach,
- kradzieże,
- obiekty małej architektury takie, jak pomniki, figury przydrożne, fontanny, nagrobki cmentarne, niejednokrotnie spotykają akty wandalizmu.

Sposobami walki z zagrożeniami są m. in.: profilaktyka przeciwpożarowa, zabezpieczenia antywłamaniowe, zapewnienie odpowiednich warunków przechowywania, edukacja właścicieli i społeczności lokalnych, reagowanie na zniszczenia, stosowanie zaleceń konserwatorskich.

- Zabytki archeologiczne.

Stanowiska archeologiczne są kategorią zabytków szczególnie narażoną na zniszczenie, głównie ze względu na ich nieświadomość, poprzez brak oczywistych, obserwowalnych znamion (zaleganie pod ziemią). Niszczeniu mogą ulegać przypadkowo,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

przy jakichkolwiek czynnościach naruszających strukturę gleby. Stąd najlepiej zachowane zabytki archeologiczne to te, które położone są na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych, gdzie ingerencja człowieka w substancję zabytkową stanowiska jest najmniejsza. Stan zachowania nawarstwień kulturowych w obrębie stanowisk najczęściej jest trudny do określenia. Ustala się go przy okazji badań rozpoznawczych (powierzchniowych i sondażowych), planowych badań naukowych czy badań ratowniczych przy realizacji inwestycji. W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania - podlegają ochronie i opiece.

Stan zachowania stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków:

Miejscowość, nr stan.	Obszar AZP	Obiekt	Stan zachowania
Karzec, st. 1	66-27/3	grodzisko	dobrze zachowane, widoczne w krajobrazie, wymaga oznakowania.
Krobia, st. 1	66-28/1	grodzisko	usytuowane na „wyspie kasztelańskiej”, zagospodarowane
Niepart, st. 1	67-28/23	grodzisko	dobrze zachowane, widoczne w krajobrazie jako kępa drzew, wymaga oznakowania.
Niepart, st. 7	67-28/38	ruiny zamku/ dworu obronnego	położone na wyspie w parku podworskim, zaniedbana ruina
Potarzyca, st. 1	66-28/10	grodzisko	silnie zniwelowane, praktycznie nieczytelne w krajobrazie
Pudliszki, st. 1	66-27/11	grodzisko	dobrze zachowane, silnie zarosnięte dzierzawami, wymaga oznakowania.
Pudliszki, st. 3	66-27/13	cmentarzysko	częściowo zniszczone. Częściowo przebadane wykopaliskowo, a wyniki opublikowane.
Pudliszki, st. 5	66-27/10	osada	substancja zabytkowa zachowana w dobrym stanie. Stanowisko częściowo przebadane wykopaliskowo.
Stara Krobia, st. 1	65-28/128	cmentarzysko	substancja zabytkowa zachowana w dobrym stanie. Częściowo przebadane wykopaliskowo, a wyniki opublikowane.
Wymysłowo, st. 2	65-28/115	grodzisko	dobrze zachowane, silnie zarosnięte krzewami, wymaga oznakowania.

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań powierzchniowych AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Odkryte na terenie gminy Krobia stanowiska położone są w większości na terenach rolniczych (ornych). Te o własnej formie krajobrazowej stanowią nieużytki. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Orka powoduje destrukcję warstw i obiektów kulturowych, lecz w chwili obecnej zniszczenia te osiągnęły zapewne poziom, który nie powinien ulec zdecydowanemu

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

pogorszeniu, choć użycie coraz nowocześniejszego ciężkiego sprzętu może tę destrukcję przyspieszyć.

Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom i grodziskom czy grobom wojennym. Nielegalne poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków są uznawane za przestępstwa.

W ostatnich latach obserwuje się ogromny przyrost gruntów zagospodarowywanych pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne oraz przemysłowe, zlokalizowane głównie na obrzeżach dotychczasowej zabudowy. Na większości tych terenów zarejestrowano stanowiska archeologiczne, które przy realizacji tych inwestycji są narażone na zniszczenie.

Przebudowa układów urbanistycznych i ruralistycznych, jak również założeń pałacowo-parkowych, prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym przy pracach ziemnych powinny być jednocześnie prowadzone badania archeologiczne. Wyniki tych badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na danym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Zabytkowy układ urbanistyczny miasta Krobia jest wpisany do rejestru zabytków, nakazuje to również szczególną ochronę nawarstwień kulturowych w jego obrębie.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego może być też rozwój turystyki, zwłaszcza nad rzekami, zbiornikami wodnymi oraz w obszarach leśnych. Tereny te obecnie atrakcyjne pod względem rekreacyjnym, często były również zasiedlone przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej, umożliwiał zakładanie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

A zatem podstawowym zagrożeniem dla - zarówno znanych jak i nierozpoznanych - stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych (zarówno szerokopłaszczyznowych jak i wąskoprzestrzennych). Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje gminne:

- Budowa stadionu przy ul. Sportowej w Krobi,
- Przebudowa kanalizacji deszczowej odwadniającej Rynek zlokalizowanej w pasie drogi gminnej ul. Poznańskiej w Krobi,
- Budowa ścieżki pieszko-rowerowej przy ul. Poznańskiej w Krobi,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- Budowa i przebudowa ulic Odrodzenia, Różewicza, Wiosennej, Łącznikowej i Ogrodowej w Krobi,
- Budowa pumtracku przy ul. Targowej w Krobi.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego prace ziemne w strefie ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia badań archeologicznych, na które inwestor winien uzyskać pozwolenie konserwatora zabytków.

Obok wymienianych wyżej zagrożeń dotyczących poszczególnych kategorii zabytków, zagrożeniem dla dziedzictwa kulturowego jako całości jest również brak wiedzy, związany m. in. z niedostatecznie rozwiniętą edukacją na rzecz dziedzictwa, skutkujący niedostatecznym zaangażowaniem społecznym w opiekę nad zabytkami.

Najważniejszym jednak elementem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władające. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet projektów rewitalizacyjnych.

O walorach zabytkowych gminy Krobia decyduje urbanistyka, architektura sakralna, architektura rezydencjonalna zespołów pałacowo-parkowych, a także sfera niematerialnego dziedzictwa. Utrzymana w znacznej części w dobrym stanie zabytkowa substancja może dodatkowo wpływać na wzbogacenie oferty turystycznej. Dlatego przy prowadzeniu działań promocyjnych, zwraca się uwagę na właściwe wykorzystanie istniejących zasobów zabytkowych na cele użytkowe, zgodnie z zasadami ochrony i opieki nad zabytkami.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

4.2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Podstawowym dokumentem kreującym politykę przestrzenną gminy, który wpływa na

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

jakosć przestrzeni społeczno-gospodarczej oraz na środowisko przyrodniczo – kulturowe, jest *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Krobia* (zatwierdzone Uchwałą Nr LX/506/2023 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 18 maja 2023 r.). Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest aktem planowania ogólnego. Do 24 września 2023 r. był to jedyny obligatoryjny dokument planistyczny opracowywany dla całej gminy w jej granicach administracyjnych. Wskutek wprowadzonych zmian legislacyjnych do ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym studia takie tracą ważność wraz z uchwaleniem planu ogólnego, który należy uchwalić najpóźniej do końca 2025 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

Rozdz. 3 „Środowisko kulturowe” poświęcony został w całości ochronie dziedzictwa kulturowego. Przedstawiono rys historyczny terenu gminy Krobia; wczesne osadnictwo, historię kształtowania się miasta, jego układ przestrzenny, stosunki gospodarczo – społeczne; omówiono istniejący stan wiedzy o dziedzictwie archeologicznym z terenu gminy, wymieniono zewidencjonowane stanowiska archeologiczne, zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji zabytków. Wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa A

- Krobia
 - układ urbanistyczny i zespół budowlany miasta.
- Chwałkowo
 - zespół pałacowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy,
 - c) bramy parkowe.
- Domachowo
 - zespół kościelno-cmentarny:
 - a) kościół,
 - b) cmentarz przykościelny,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- wiatrak koźlak.
- Gogolewo
 - zespół pałacowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy,
 - c) oficyna,
 - d) ogrodzenie z bramami,
 - e) mostek,
 - f) dwa podwórza gospodarcze.
- Niepart
 - obszar ruin zamku obronnego,
 - oficyna,
 - podwórze gospodarcze,
 - zespół kościelny:
 - a) kościół,
 - b) plebania,
 - c) cmentarz przykościelny,
 - kaplica cmentarna na cmentarzu parafialnym.
- Pijanowice
 - zespół pałacowo-parkowy:
 - a) pałac,
 - b) park,
 - c) dom ogrodnika,
 - d) spichlerz.
- Potarzycza
 - dwór z reliktem parku i folwark.
- Pudliszki
 - zespół pałacowo-parkowy:
 - a) pałac,
 - b) park krajobrazowy.
- Rogowo
 - zespół pałacowo-parkowy.

Strefa B

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- Chumiętki
 - relikty parku krajobrazowego
 - Chwałkowo
 - zachodnia część wsi,
 - północna część wsi,
 - zabudowa Włostowa.
 - Ciołkowo
 - dwór z reliktem parku.
 - Domachowo
 - układ przestrzenny wsi.
 - Gogolewo
 - układ przestrzenny wsi.
 - Niepart
 - część zabytkowa wsi.
 - Przyborowo
 - dwór z reliktem parku,
 - zabudowania pofolwarczne:
 - a) kolonia mieszkalna,
 - b) podwórze gospodarcze.
 - Pudliszki
 - zabudowania pofolwarczne:
 - a) budynki mieszkalne i podwórze gospodarcze (część wschodnia wsi,
 - b) część północna wsi z mieszkalnymi budynkami folwarcznymi.
 - Stara Krobia
 - układ przestrzenny wsi.
 - Sułkowice
 - układ przestrzenny wsi (owalnicowy).
 - Żychlewo
 - układ przestrzenny wsi.
- Strefa K (ochrony krajobrazu)**
- Gogolewo
 - strefa ochrony krajobrazu związanego z zespołem pałacowo-parkowym.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- Niepart
- strefa ochrony krajobrazu.

Strefa E (ochrony ekspozycji i osi widokowych)

- Krobia
- strefy ekspozycji na panoramę miasta i osie widokowe.
- Niepart
- strefy ekspozycji na kościół od strony południowej, zachodniej i północnej, oś widokowa od strony drogi z Gogolewa.

Uwarunkowania rozwoju:

1. Występowanie unikalnych w rejonie wartości kulturowych, m. in. chroniony prawem zabytkowy układ urbanistyczny Krobia, liczne założenia parkowo-dworskie i folwarczne (Chwałkowo, Gogolewo, Pudliszki, Potarzyca, Pijanowice, Rogowo) oraz zespoły kościelno – cmentarne (Krobia, Chwałkowo, Domachowo, Niepart).
2. Duża liczba stanowisk archeologicznych, w tym wpisanych do rejestru zabytków, które stwarzają ograniczenia w rozwoju zabudowy.
3. Znaczna liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków, powoduje ograniczenia w przebudowie, rozbudowie, modernizacji oraz zmianie ich funkcji.
4. Występowanie atrakcyjnych pod względem architektoniczno-turystycznym jednostek o założeniach parkowo – pałacowych: Chwałkowo, Gogolewo, Pudliszki, Potarzyca, Pijanowice, Rogowo (kształtujących jednocześnie ład przestrzenny na terenach poszczególnych jednostek osadniczych).
5. Zły stan techniczny zabudowy o walorach zabytkowych lub historycznych (zniszczone, zaniedbane parki, pałace, dwory, folwarki, stare cmentarze).
6. Wymogi ochrony konserwatorskiej ograniczają rozwój zabudowy – występowanie na terenie gminy stref ochrony konserwatorskiej (strefa: A, B, K i E) stwarza pewne ograniczenia w przekształcaniu oraz rozbudowie układów osadniczych, a także w kształtowaniu nowej zabudowy.

Kierunki rozwoju

1. Utrzymać istniejące strefy ochrony konserwatorskiej; nie przewiduje się wyznaczania nowych stref ochrony konserwatorskiej.
2. Dążyć do zachowania wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania atrakcyjnego wizerunku miasta i wsi poprzez: ochronę istniejących obiektów kulturowych, wyeksponowanie i uporządkowanie historycznej struktury miasta oraz

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do tradycyjnej architektury.

3. Wyznacza się strefę „W” ochrony archeologicznej zgodnie z rysunkiem „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Krobia”, w której działalność inwestycyjna wymaga uzyskania uzgodnienia konserwatora zabytków, który określi warunki konserwatorskie dopuszczające do realizacji inwestycji – zgodnie z przepisami odrębnymi.
4. Ustalenia dotyczące zasad użytkowania i zagospodarowania terenu na obszarach wpisanych do rejestru zabytków oraz w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków oraz przewidzianych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków należy dostosować do zasad ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W szczególności ustalenia te nie mogą prowadzić do uszkodzenia bądź zniszczenia zabytków, lecz powinny zapewnić im użytkowanie i zagospodarowanie zapewniające zachowanie wartości zabytkowych. Działania w obiektach objętych ewidencją wojewódzką nie mogą prowadzić do ich zniszczenia bądź uszkodzenia.

4.2.2. Strategia rozwoju gminy Krobia na lata 2023-2033

Zgodnie z Uchwałą Nr LIII/444/2022 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 listopada 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii Rozwoju Gminy Krobia na lata 2023 – 2033, opracowano projekt strategii, który przeszedł już etap konsultacji społecznych i czeka na przyjęcie przez Radę Miejską w Krobi w drodze uchwały (zgodnie z harmonogramem I-III kwartał 2024 r.).

Celem strategii jest wyznaczenie długofalowych kierunków społeczno-gospodarczego rozwoju gminy i sposobów ich realizacji, których skutkiem ma być zapewnienie jak najlepszych warunków życia mieszkańcom oraz poprawa stanu środowiska naturalnego. Poprzez zaprezentowanie wizji rozwoju gminy, strategia ta ma dodatkowo ułatwić pozyskiwanie środków finansowych na realizację różnorodnych zadań ujętych w programie.

Po rozpoznaniu sytuacji w gminie w odniesieniu do jej położenia geograficznego, sytuacji demograficzno-społecznej, infrastruktury technicznej, potencjału gospodarczego i rynku pracy oraz środowiska naturalnego, kultury i oświaty, a także zdrowia, bezpieczeństwa i finansów samorządowych, sformułowano misję gminy: „Tworzenie warunków do trwałego, zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju z mieszkańcami, poprzez mieszkańców i dla mieszkańców, w poszanowaniu tradycji, przy wykorzystaniu posiadanego potencjału i innowacyjnych rozwiązań”. Wizja nadaje kierunek strategii

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

i stanowi podstawę do właściwego określenia oczekiwań oraz potrzeb społeczności lokalnej. Jest pomysłem na przyszłość. Mając powyższe na uwadze, wizja dla gminy Krobia została ujęta w następujący sposób: „Gmina Krobia – gmina przyjazna mieszkańcom i przedsiębiorcom, z rozwijającą się infrastrukturą techniczną i społeczną, stwarzającą bezpieczne warunki do życia, wypoczynku i inwestowania, w poszanowaniu środowiska naturalnego oraz wielowiekowej tradycji”.

Przeprowadzona diagnoza otoczenia strategicznego gminy, jej potencjału oraz analiza SWOT pozwoliły na ustalenie celów strategicznych i operacyjnych, a także działań, zmierzających do realizacji misji Gminy Krobia. Wszystkie przedsięwzięcia mają doprowadzić do zrównoważonego rozwoju regionu i społeczności lokalnej. W osiągnięciu tego założenia ma pomóc realizacja założonych celów. Dziedzictwo kulturowe i zabytki potraktowane zostały jako element 2 celów strategicznych:

- I. „Funkcjonalna i atrakcyjna przestrzeń do życia mieszkańców”. Wśród celów operacyjnych są: rewitalizacja i dbałość o zasoby materialnego dziedzictwa kulturowego.
- II. „Wysoki poziom rozwoju gospodarczego przy dbałości o środowisko”. Wśród celów operacyjnych jest: rozszerzenie działań dotyczących turystyki, niematerialnego dziedzictwa kulturowego i spędzania czasu wolnego, w tym poprzez aktywność fizyczną.

Do osiągnięcia tych celów, w kategorii środowiska kulturowego, przyjęto następujące kierunki działań:

- należy utrzymać istniejące strefy ochrony konserwatorskiej, jednak nie przewiduje się wyznaczenia nowych stref ochrony konserwatorskiej;
- należy dążyć do zachowania wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania atrakcyjnego wizerunku miasta i wsi poprzez: ochronę istniejących obiektów kulturowych, wyeksponowanie i uporządkowanie historycznej struktury miasta oraz kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do tradycyjnej architektury;
- ustalenia dotyczące zasad użytkowania i zagospodarowania terenu na obszarach wpisanych do rejestru zabytków oraz w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków oraz przewidzianych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków należy dostosować do zasad ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W szczególności ustalenia te nie mogą prowadzić do uszkodzenia bądź zniszczenia zabytków, lecz powinny zapewnić im użytkowanie i zagospodarowanie zapewniające zachowanie wartości zabytkowych. Działania

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

w obiektach objętych ewidencją wojewódzką nie mogą prowadzić do ich zniszczenia bądź uszkodzenia;

- należy dążyć do dalszego pielęgnowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, poszukiwać różnych form instytucjonalnego, a także nieformalnego wsparcia inicjatyw kulturowych, wypracować markę tradycji Biskupizny oraz dążyć do stworzenia produktu turystycznego. Bardzo ważnym elementem tych działań będzie skuteczna płaszczyzna współpracy depozytariuszy dziedzictwa, sicciovanie działań, poszukiwanie synergii, wzajemne wzmacnianie potencjału oddziaływania.

4.2.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustalania ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stanowią prawo lokalne i jedną z ustawowych form ochrony zabytków. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem planistycznym wykonywanym na podstawie ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a tym samym uwzględnia przyjęte w nim ogólne zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zawiera dodatkowe szczegółowe wnioski konserwatorskie. Ustalania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego odnośnie do dziedzictwa kulturowego dotyczą, poza oczywistymi kwestiami związanymi z obiektami i obszarami, również wszystkich aspektów zagospodarowania przestrzennego mogących mieć wpływ na kondycję środowiska kulturowego. Formułowane są one w trybie nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń.

Gmina Krobia nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej gminy. Obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy, które zawierają zapisy uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego.

Aktualnie na terenie gminy obowiązują 32 plany miejscowe (obejmują 16% powierzchni gminy). 30 z nich zawiera odniesienia do zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Zapisy w planach dotyczące ochrony zabytków w większości odnoszą się do ścisłej strefy ochrony konserwatorskiej - założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia oraz do ochrony dziedzictwa archeologicznego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Lp.	MPZP	Nr Uchwały	Ochrona zabytków w planie
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów: miasto Krobia - część wschodnia oraz pojedyncze działki w miejscowościach: Bukownica, Domachowo, Kuczyna, Potarzyca, Stara Krobia, Sulkowice, Zychlewo	Uchwała Nr VIII/53/2003 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 26 maja 2003 r.	Zasady ochrony konserwatorskiej: 1. Wyznacza się dla obszaru objętego planem strefę ochrony archeologicznej „W”, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków na etapie projektowania inwestycji warunków dopuszczenia do realizacji inwestycji. Koszty prac archeologicznych ponosi inwestor. 2. Wyznacza się zgodnie z rysunkiem strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” i „B” oraz osie widokowe, dla których ustala się obowiązek: a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków, b) uzyskania decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków na częściowe skreślenie obiektu z rejestru zabytków w przypadku rozbiórki obiektów stanowiących istotny element zabudowy miasta. 3. Wyznacza się tereny stanowisk archeologicznych zgodnie z rysunkiem planu, dla których ustala się obowiązek: a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków, b) powiadomienia Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac ziemnych na terenie stanowisk archeologicznych i w ich otoczeniu z 7-dniowym wyprzedzeniem, c) sfinansowania ratowniczych badań archeologicznych przez inwestora. 4. Dla nieruchomości, na których znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków ustala się obowiązek uzgodnienia podziału nieruchomości na działki gruntu z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków. 5. Ustala się obowiązek dla terenu usług oznaczonych symbolem ZU uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków.
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr ewid. 372, 373, 374, 375, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389/1, 389/2, 389/3, 389/4, 390/1, 391/1, 392, 469 przy ulicy Polnej w Krobi	Uchwała Nr XIV/91/2003 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 15 grudnia 2003 r.	Zasady ochrony konserwatorskiej: 1. Wyznacza się dla obszaru objętego planem strefę ochrony archeologicznej „W”, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków na etapie projektowania inwestycji warunków dopuszczenia do realizacji inwestycji. Koszty prac archeologicznych ponosi inwestor. 2. Wyznacza się tereny stanowisk archeologicznych zgodnie z rysunkiem planu, dla których ustala się obowiązek: a) uzgodnienia wszelkich działań projektowych, remontowych, budowlanych oraz prac ziemnych z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków, b) powiadomienia Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac ziemnych na terenie stanowisk archeologicznych i w ich otoczeniu z 7-dniowym wyprzedzeniem, c) sfinansowania ratowniczych badań archeologicznych przez inwestora. 3. Dla nieruchomości, na których znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków ustala się obowiązek uzgodnienia podziału nieruchomości na działki gruntu z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu Krobia Zachód – Centrum	Uchwała Nr XLVI/319/2006 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 6 lipca 2006 r.	W § 25 wprowadzono zapis: Ustala się ochronę zabytkowego układu urbanistycznego miasta Krobia oraz innych obiektów wpisanych do rejestru zabytków zgodnie z przepisami odrębnymi.
4.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr ewidencyjny 195/2 przy ulicy Zachodniej w Krobi	Uchwała Nr XLIX/336/2006 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 3 października 2006 r.	W § 9 wprowadzono zapisy: 1. Inwestycje na etapie projektowania uzgodnić z Konserwatorem Zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, archeologiczne prace dokumentacyjno – zabezpieczające. 2. W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru przy rozjeździe zachodniej obwodnicy miasta Krobia i ulicy Poznańskiej	Uchwała Nr VIII/35/2007 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 30 kwietnia 2007 r.	W § 9 wprowadzono zapisy: 1. Inwestycje na etapie projektowania uzgodnić z Konserwatorem Zabytków, który określi ewentualną konieczność nadzoru archeologicznego. 2. W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
6.	Miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego Krobia – Tereny Sportowe i Rekreacyjne	Uchwała Nr XLII/342/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r.	W §10 wprowadzono zapisy: 1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.
7.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Kuczyna 1	Uchwała Nr XLII/343/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r.	W §10 wprowadzono zapisy: 1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych, o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.
8.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Ścieżka Rowcowa Krobia – Pudliszki	Uchwała Nr XLII/344/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r.	W §10 wprowadzono zapisy: 1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.
9.	Miejscowy plan zagospodarowania	Uchwała Nr XLII/345/2009 Rady	W § 13 wprowadzono zapis: na etapie uzgadniania projektów budowlanych ustala się obowiązek uzgodnienia wszystkich

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

	przestrzennego Farma Wiatrowa Krobia Południe	Miejskiej w Krobi z dnia 29 października 2009 r.	zamierzeń inwestycyjnych lokalizowanych na stanowiskach archeologicznych oznaczonych na rysunku planu z konserwatorem zabytków, który określi, z uwzględnieniem przepisów odrębnych, warunki dopuszczające do realizacji inwestycji.
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Pndliszki I	Uchwała Nr XLII/365/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r.	W §11 wprowadzono zapisy: 1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych.
11.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Chwałkowo 1	Uchwała Nr XLIV/366/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r.	W planie wprowadzono zakaz zabudowy na części obszaru przy parku pałacowym, natomiast w §12 wprowadzono zapisy: 1. Ustala się strefę ochrony archeologicznej obejmującą obszar opracowania planu, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne w strefie ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych tj. prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, prace dokumentacyjno - zabezpieczające, w przypadku zagrożenia obiektów archeologicznych i nawarstwień kulturowych przeprowadzenie badań wykopaliskowych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.
12.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Kuczynka I	Uchwała Nr XLII/367/2009 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 grudnia 2009 r.	W § 12 wprowadzono zapisy: 1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.
13	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto III	Uchwała Nr XLVII/390/2010 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 marca 2010 r.	W §16 wprowadzono zapisy: 1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych. 3. Ustala się obowiązek uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych na terenach stanowisk archeologicznych - o ile przepisy odrębne nie

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

			stanowią inaczej. 4. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na oznaczonym symbolem LZC wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
14	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto IV	Uchwała Nr XLIX/398/2010 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 kwietnia 2010 r.	W §10 wprowadzono zapisy: 1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Ustala się obowiązek uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, obowiązującego inwestora zakresu badań archeologicznych na terenach stanowisk archeologicznych - o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.
15	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Pudliszki 2 - Strefa Aktywizacji Gospodarczej	Uchwała Nr VII/41/2011 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 marca 2011 r.	W §11 wprowadzono zapisy: 1. Obszar opracowania obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. 2. Wszelkie zamierzenia inwestycyjne na obszarze ochrony archeologicznej powinny być uzgodnione z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji w zakresie ochrony zabytków archeologicznych o ile taki obowiązek wynika z przepisów odrębnych.
16	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto V	Uchwała Nr XXXV/274/2013 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 maja 2013 r.	W §13 wprowadzono zapisy: 1. Ustala się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej. 1208/A z 10.06.1991 r. 2. Ustala się strefę ochrony widokowej, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej. 1208/A z 10.06.1991 r. 3. Ustala się strefę „W” ochrony archeologicznej, która jest równoznaczna z obszarem ujętym w gminnej ewidencji zabytków, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.
17	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto VI	Uchwała Nr XXXVI/286/2013 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 26 czerwca 2013 r.	W §11 wprowadzono zapisy: 1. Ustala się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej dla ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łęsznicy z dnia 29.01.1957 r. pod numerem 595 oraz z dnia 10.06.1991 r. pod numerem 1208/A. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej jest równoznaczna z obszarem wpisanym do rejestru zabytków. 2. Ustala się strefę „W” ochrony archeologicznej dla wszystkich nieruchomości w granicach określonych w §1 pkt 5 niniejszej uchwały, która jest równoznaczna z obszarem ujętym w gminnej ewidencji zabytków, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne.
18	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Krobia Miasto VII	Uchwała Nr II/9/2014 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 10 grudnia 2014 r.	W §17 zastosowano następujące zapisy: 1. Ustala się strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej – zgodnie z rysunkiem planu, która obejmuje obiekty stanowiące element zabytku, jakim jest historyczne założenie urbanistyczne i zespół budowlany miasta Krobia, wpisany do rejestru zabytków decyzją z dnia 10.06.1991 r., pod numerem rejestru 1208/A. Realizacja inwestycji na tym

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

			obszarze wymaga uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. 2. Ustala się strefę ochrony widokowej – zgodnie z rysunkiem planu, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej. 1208/A z 10.06.1991 r., w której ochronie podlegają wartości widokowe historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia. 3. Ustala się strefę „W” ochrony archeologicznej, która obejmuje obszar planu i jest równoznaczna z obszarem ujętym w gminnej ewidencji zabytków, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. W strefie „W” ochrony archeologicznej dla inwestycji naruszających strukturę gruntu ustala się nakaz prowadzenia badań archeologicznych.
19.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przy ulicy Ogrodowej w Krobi	Uchwała Nr XXVI/222/2016 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29 listopada 2016 r.	W § 12 zapisano: 1. Ustala się strefę ochrony widokowej – zgodnie z rysunkiem planu, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej. 1208/A z dnia 10.06.1991 r., w której ochronie podlegają wartości widokowe historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia. 2. Ustala się strefę „W” ochrony archeologicznej, która obejmuje obszar planu, w tym stanowiska archeologiczne AZP oznaczone na rysunku planu symbolami 66-28/35, 66-28/36, 66-28/37, 66-28/38 i jest równoznaczna z obszarem ujętym w gminnej ewidencji zabytków, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne. W strefie „W” ochrony archeologicznej dla inwestycji naruszających strukturę gruntu ustala się nakaz prowadzenia badań archeologicznych.
20.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części działki o numerze ewidencyjnym 635/5 położonej w Krobi	Uchwała Nr XXVI/223/2016 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 28 listopada 2016 r.	§ 8. Ustala się strefę W ochrony archeologicznej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych – zgodnie z rysunkiem planu, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej zabytki archeologiczne, stanowiące świadectwo życia i działalności człowieka
21.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla linii elektroenergetycznej 110 kV przebiegającej przez obręby ewidencyjne: Kuczyna, Grabianowo, Chwałkowo i Potarzyca	Uchwała Nr XXXII/273/2017 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 9 maja 2017 r.	§ 14. Ustala się strefę konserwatorskiej ochrony archeologicznej W – zgodnie z rysunkiem planu, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne, stanowiące świadectwo życia i działalności człowieka.
22.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla linii elektroenergetycznej 110 kV przebiegającej przez obręby ewidencyjne: Chwałkowo, Potarzyca i Posadowo	Uchwała Nr XXXIV/292/2017 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 26 czerwca 2017 r.	§ 10. Ustala się strefę konserwatorskiej ochrony archeologicznej W – zgodnie z rysunkiem planu, w której przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej ruchome i nieruchome zabytki archeologiczne, stanowiące świadectwo życia i działalności człowieka.
23.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki o numerze ewidencyjnym 1534/4 oraz części działki o	Uchwała Nr XXXVI/320/2017 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 20 września 2017 r.	W § 9 zaznaczono, że: 1. Na obszarze działki o numerze ewidencyjnym 1534/4 znajdują się obiekty, wchodzące w skład zabytkowego zespołu gazowni (gazownia i zbiornik gazu) – zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

	numeryze ewidencyjnym 1561 położonych w Krobi		2. Przy przebudowie i rozbudowie zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, o których mowa w ust. 1., wszelka działalność inwestycyjna wymaga poszanowania autentycznej zabytkowej substancji obiektów oraz dostosowania rozwiązań architektonicznych do ich zabytkowego charakteru. 3. Ustala się obowiązek zagospodarowania otoczenia zabytków z uwzględnieniem wyeksponowania jego walorów zabytkowych.
24.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki o numerze ewidencyjnym 1133 położonej w Krobi	Uchwałą Nr L/420/2018 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 30 sierpnia 2018 r.	§ 9. W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej, określonej na rysunku planu, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej. 1208/A z dnia 10.06.1991 r., ustala się ochronę wartości historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia.
25.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru pomiędzy ulicą Ogrodową i Ponicką w Krobi	Uchwałą Nr L/421/2018 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 30 sierpnia 2018 r.	§ 18 stanowi, iż: 1. W strefie ochrony widokowej, określonej na rysunku planu, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej. 1208/A z dnia 10.06.1991 r., ustala się ochronę wartości widokowych historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia. 2. W strefie „W” ochrony archeologicznej, obejmującej obszar całego planu, przedmiotem ochrony są znajdujące się w niej zabytki archeologiczne stanowiące świadectwo życia i działalności człowieka. Ustala się ochronę zgodnie z przepisami odrębnymi.
26.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych przy ulicach Hucwarskiej i Św. Ducha w Krobi	Uchwałą Nr II/11/2018 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 3 grudnia 2018 r.	§ 14. W granicy zabytkowego zespołu budowlanego i założenia urbanistycznego, określonej na rysunku planu, wpisano jest do rejestru zabytków pod nr rej. 1208/A z dnia 10.06.1991 r., ustala się ochronę wartości historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia.
27.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego przy ulicy Adama Mickiewicza w Krobi	Uchwałą Nr XIV/119/2019 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 30 października 2019 r.	W § 15 zapisano, iż: 1. W strefie ochrony widokowej, określonej na rysunku planu, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr rej. 1208/A z dnia 10.06.1991 r., ustala się ochronę wartości widokowych historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia. 2. W strefie „W” ochrony archeologicznej, obejmującej obszar całego planu, w tym, stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków pod numerami 66-28/32, 66-28/31, 66-28/30, 66-28/29, ustala się ochronę zgodnie z przepisami odrębnymi znajdujących się w niej stanowisk archeologicznych stanowiących świadectwo życia i działalności człowieka.
28.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części działek położonych w rejonie ulic Domachowskiej, Zachodniej, Ogrodowej, Odrodzenia i Miejsko-Góreckiej w Krobi	Uchwałą Nr XXIV/191/2020 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 26 sierpnia 2020 r.	§15. 1. W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej oraz w strefie ochrony widokowej, określonej na rysunku planu, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr ewid. 1208/A z dnia 10.06.1991 r., ustala się ochronę wartości historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia. 2. W strefie ochrony archeologicznej, określonych na rysunku planu, ustala się ochronę zgodnie z przepisami odrębnymi, stanowisk archeologicznych, stanowiących świadectwo życia i działalności człowieka, ujętych w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

29.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w Krobi w rejonie ulic: Zachodniej, Poznańskiej, Jana III Sobieskiego, Adama Mickiewicza, Janusza Korczaka oraz drogi wojewódzkiej	Uchwała Nr LXV/536/2023 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 12 października 2023 r.	§ 15. 1. W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej, określonej na rysunku planu, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr ewid. 1208/A z dnia 10.06.1991 r., ustala się ochronę wartości historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia. 2. W strefie ochrony widokowej, określonej na rysunku planu, ustala się ochronę wartości historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia wpisanego do rejestru zabytków pod nr ewid. 1208/A z dnia 10.06.1991 r. 3. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanego stanowiska archeologicznego ujętego w ewidencji zabytków: AZP66-28/91 zgodnie z rysunkiem planu, w której działalność inwestycyjna musi uwzględniać przepisy odrębne.
30.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek położonych w Krobi przy ulicy Kobylińskiej, Marii Konopnickiej, Powstańców Wielkopolskich	Uchwała Nr LXVII/546/2023 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 23 listopada 2023 r.	§ 13. W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej, określonej na rysunku planu, która wpisana jest do rejestru zabytków pod nr ewid. 1208/A z dnia 10.06.1991 r., ustala się ochronę wartości historycznego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego miasta Krobia.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z konserwatorem zabytków.

Inwestycje na terenie gminy Krobia, na obszarach, dla których nie sporządzono miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, realizowane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego, które uzgadniane są z konserwatorem zabytków.

4.2.4. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

W 2011 r. opracowano Plan ochrony zabytków gminy Krobia na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Plan ten został uzgodniony z WWKZ i Starostą Gostyńskim - Szefem OC powiatu. Przyjęty został Zarządzeniem Burmistrza Krobi Nr 22/2012 z dnia 23 lutego 2012 r.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich mających na celu ich zachowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

zbrojnego i sytuacji kryzysowych zawiera m.in. charakterystykę zasobów i rozmieszczenie zabytków na terenie gminy, stopień spodziewanego zagrożenia zabytków oraz sposoby ich ochrony i zabezpieczenia w zależności od zagrożenia. Jest to dokument określający zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania.

Plan ochrony zabytków jako dokument będący integralną częścią planów obrony cywilnej poddawany jest corocznej aktualizacji.

4.3. Szlaki turystyczne

Jedną z istotniejszych form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału są szlaki turystyczne. Wyznaczone są głównie przez PTTK, ale także samorządy: powiatowe, gminne, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe. Służą do uprawiania turystyki i stanowią produkt turystyczny łączący kraje, regiony, miejscowości oraz ich mieszkańców. Głównymi zadaniami inicjowanych i istniejących szlaków są: wspieranie społeczności lokalnych (rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów, ochrona tradycyjnych zawodów), korzystanie z lokalnych zasobów (walorów przyrodniczych, kulturowych, bazy noclegowej i żywieniowej oraz innych produktów miejscowych), a także wspieranie i ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Trasy szlaków w wielu przypadkach łączą się, pozwalając zarówno na koncentrowanie się na temacie wiodącym, jak i jednocześnie zwiedzanie obiektów o zróżnicowanej tematyce.

Wytężanie i utrzymywanie szlaków turystycznych należy do jednych z ważniejszych działań w zakresie opieki nad zabytkami. Elementy dziedzictwa kulturowego osadzone w naturalnym otoczeniu stają się coraz istotniejszą składową ofertą turystycznej. Biskupizna i jej folklor wpisane na listę niematerialnego dziedzictwa, cyklicznie organizowane imprezy związane z kalendarzem Biskupiańskiego Roku Obrzędowego oraz aktywne zespoły folklorystyczne i działalność Biskupiańskiego Gościńca, cenne obiekty architektoniczne o bogatym przekroju stylów utrwalone w budowłach sakralnych i rezydencjonalnych, otoczone parkami i folwarkami, zachowane jeszcze w krajobrazie przykłady dawnego budownictwa drewnianego (Domachowo, Niepart), zdarzenia i historyczne postaci, tradycje łowieckie i wytwarzanie powozów konnych, regionalne kulinaria, działalność i zbiory Muzeum Stolarstwa i Biskupizny, stanowią niewątpliwie atut turystyczny i poznawczy. Przebiegające przez gminę szlaki bazują częściowo na wspomnianych walorach i stanowią szczególną formę związku między sąsiednimi gminami, dla których granice administracyjne nie stanowią przeszkody, lecz wręcz implikują nowatorskie rozwiązania w zakresie szeroko

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

pojętego zaspokajania potrzeb społecznych. Warto wymienić niektóre szlaki turystyczne, wiodące do najciekawszych pod względem historycznym i przyrodniczym miejscowości gminy, w których znajdują się także najcenniejsze obiekty zabytkowe gminy:

ZIEMIAŃSKI SZLAK ROWEROWY, stworzony przez Międzygminny Związek Turystyczny „Wielkopolska Gościńska”. Długość trasy - 40 km na terenie powiatu gostyńskiego, prowadzi przez Kunowo, Skowronki, Ostrowo, Bogusławki, Gostyń, Grabonóg, Bodzewo, Ziółkowo, Domachowo, Ludwinowo, Gębice, Pępowo i dalej do Kobylina.

SZLAK BURSZTYNOWY, stanowiący odcinek długodystansowej Europejskiej Trasy Rowerowej R9 EUROVELO, biegnie od Gdańska nad Bałtykiem w Polsce przez Czechy do Austrii, dalej do Słowenii i kończy się w Puli nad Adriatykiem w Chorwacji. Linia nr 9 łączy Poznań z Wrocławiem, wiedzie przez Powiat Gostyński, liczy ok. 40 km. Trasa częściowo pokrywa się z Ziemiańskim Szlakiem Rowerowym, obejmuje Domachowo.

SZLAK CZARTORYSKICH, długość 25,5 km. Trasa prowadzi przez tereny stanowiące niegdyś własność rodu Czartoryskich: Poniec, Dzieczyna, Karzec, Sarbinowo, Włostki, Rokosowo, Drzewce, Śmیلowo, Poniec.

BISKUPIAŃSKI SZLAK TURYSTYCZNY, wiodący przez 13 miejscowości leżących w granicach mikroregionu folklorystycznego zwanego Biskupią. Oprócz gminy Krobia, szlak przebiega również przez teren gmin Gostyń (miejscowość – Sikorzyn) oraz Piaski (miejscowość – Rębowo). W ramach Biskupiańskiego Szlaku Turystycznego opracowano kilka alternatywnych tras wycieczek, zarówno pieszych, jak i rowerowych oraz samochodowych. Na trasie szlaku, którego łączna długość wynosi ponad 50 km, znajdują się zabytki architektury sakralnej i świeckiej, m.in. kościoły w Krobi i Domachowie.

ZABYTKI SAKRALNE POŁUDNIOWEJ WIELKOPOLSKI, szlak samochodowy przebiegający przez trzy powiaty: kościański, gostyński i rawicki, a na jego trasie znajduje się m.in. kościół p.w. św. Mikołaja w Krobi.

WIELKOPOLSKA PODKOWA, szlak konny. Długość szlaku wynosi 125 km i można podzielić go na 5 odcinków, z których jeden – 20 kilometrów, przebiega m.in. przez teren gminy Krobia i nosi nazwę „Szlak górskiej ścieżki”. Wędrówka szlakiem rozpoczyna się w Rokosowie, dalej prowadzi w stronę Pudliszek, przez Żychlewo, Wymysłowo, Posadowo i kończy się w Ludwinowie. Osobliwością tego fragmentu jest krajobraz przypominający beskidzkie ostępy.

MIĘDZYNARODOWY SZLAK ŚW. WOJCIECHA wiedzie z Czech do Polski i obejmuje: Kłodzko – Wrocław – Trzebnica – Żmigród - Miejska Górka – Krobia – Gostyń - Śrem -- Giecz – Poznań – Gniezno – Toruń – Bydgoszcz – Małbork – Elbląg - Gdańsk.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Istniejąca sieć szlaków turystycznych nie wyczerpuje możliwości wytyczenia następnych. Jakość dotychczasowej oferty turystycznej może podnieść kolejny produkt turystyki kulturowej np. opisane i oznaczone stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej, przede wszystkim grodziska w Pudliszkach, Wymysłowic, Karcu, Nieparcie oraz cmentarzyska kurhanowe w okolicach miejscowości Pudliszki, Ziemiń i Karzec lub wytyczony we współpracy z sąsiednimi gminami szlak tematyczny związany z wydarzeniami, np. powstaniem wielkopolskim. Szlak nordic walking, pieszy lub kolejny konny w oparciu o stadniny koni. Pozwoliłyby one wzbogacić ofertę poznawczą walorów przyrodniczo – krajobrazowo - historycznych gminy, gdyż perspektywy rozwojowe gminy wiążą się zarówno z pełniejszym wykorzystaniem wspomnianych walorów dla celów turystycznych, jak również wyekspozowaniem istniejących zasobów zabytkowych.

4.4. Chronione wartości przyrodnicze krajobrazu kulturowego

Z uwagi na dominację form równinnych, walory krajobrazowe gminy Krobia nie są wyjątkowo atrakcyjne. Na obszarze gminy brak jest terenów poddanych szczególnym formom ochrony przyrody, w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody.

Natomiast status pomników przyrody posiadają następujące obiekty:

- dąb szypułkowy – park w Krobi,
- lipa drobnolistna – park w Krobi,
- płatan klonolistny – park w Pudliszkach,
- wiąz szypułkowy – park w Pudliszkach,
- dąb szypułkowy – Karzec
- dąb szypułkowy – 9 szt. – park w Chwałkowie ,
- jesion wyniosły – 2 szt. – park w Chwałkowie.

W ewidencji konserwatorskiej znajduje się 13 parków, z których 7 najcenniejszych zostało wpisanych do rejestru zabytków (wszystkie w zespołach dworskich).

5. Założenia programowe

Dla zapewnienia skuteczności działań związanych z ochroną i kształtowaniem dziedzictwa kulturowego niezbędne jest uznanie, że:

- Ochrona dziedzictwa kulturowego jest ważnym interesem publicznym i stanowi stały element zrównoważonego rozwoju;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości państwa polskiego, regionów i społeczności lokalnych. Wobec tego należy dążyć do utrzymania i eksponowania jego wartości,
- Niezbędne jest pozyskanie społecznej akceptacji zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz wypracowanie zasad łagodzenia ewentualnych konfliktów pomiędzy interesami obywateli zamieszkujących i działających na określonym terenie a zasadami i potrzebami ochrony dziedzictwa.

Sprawowanie opieki nad zabytkami przez władze samorządowe ma szczególny charakter. Przede wszystkim istniejące uwarunkowania prawne dają możliwość kreowania pewnej polityki w stosunku do obiektów zabytkowych i uprawniają organy samorządowe do podejmowania działań o odmiennym charakterze niż np. typowa dla właścicieli troska o utrzymanie obiektów zabytkowych w jak najlepszym stanie. Gmina ze względu na prawny obowiązek ochrony wartości społecznie istotnych posiada instrumenty umożliwiające budowanie i poszerzanie świadomości społecznej względem ochrony i opieki nad lokalnym dziedzictwem kulturowym. Ponadto poprzez prowadzone działania ma możliwość wskazywania kierunków rozwoju w stosunku do podmiotów prywatnych posiadających obiekty zabytkowe i kreowania polityki promocyjnej budującej wizerunek i prestiż gminy Krobia także jako miejsca atrakcyjnego turystycznie nasyconego zachowanymi elementami kulturowymi. Wobec powyższego objęcie – ze strony Gminy – należytą opieką zabytków stanowi jeden z ważnych aspektów działalności lokalnego samorządu.

Powyzsza politykę określać ma *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Krobia na lata 2024-2027*, dla realizacji którego priorytetowe jest osiągnięcie celów określonych w art. 87. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, tj.:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami. Określenie sposobów ich realizacji

Na potrzeby *Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2024-2027* sformułowane zostały podstawowe priorytety, które poprzez realizowane w ich ramach działania w całości wypełniają cele ustawowe dla opracowywania gminnych programów opieki nad zabytkami. Są to:

Priorytet I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa, jego promocja oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości.

Realizacji sformułowanych wyżej celów i założeń służyć będą następujące działania, które Gmina wykona w okresie obowiązywania Programu, a więc w latach 2024-2027:

Priorytet I. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy	
Kierunki działań	Zadania do wykonania w latach 2024-2027
1. Ochrona i rewaloryzacja obiektów zabytkowych.	1. Monitoring stanu zachowania zabytków stanowiących własność gminy. Przeprowadzanie cyklicznych kontroli stanu technicznego. Opracowanie planu niezbędnej konserwacji i remontów.
	2. Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy obiektach zabytkowych nieruchomych będących własnością gminy. Zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie: • Ratusz w Krobi - bieżąca konserwacja, wykonywanie koniecznych napraw wynikających z zaleceń okresowych przeglądów technicznych, prowadzenie prac porządkowych w otoczeniu zabytku. Planowana jest wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, remont elewacji oraz dostosowanie obiektu do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. • Park pałacowy w Pudliszkach (część) - prowadzenie systematycznych

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

	prac sanitarno-porządkowych, m. in. koszenie trawy, grabienie liści, usuwanie wiatrołomów, utrzymywanie ścieżek, uzupełnianie zieleni parkowej nowymi nasadzeniami. Staw zostanie poddany rewitalizacji, wymienione zostanie oświetlenie parkowe. • Aleja lipowa w Pudliszkach - prowadzenie systematycznych prac sanitarno-porządkowych, m. in. koszenie trawy, usuwanie wiatrołomów.
	3. Regulamy monitoring stanu zachowania grodziska stożkowatego w Wymysłowie.
	4. Korzystanie z obiektów zabytkowych w sposób zapewniający trwałe zachowanie wartości.
2. Świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego. Wyeksponowanie zabytków.	1. Troska o estetykę obszaru miasta Krobia (wpisanego do rejestru zabytków założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego): • prowadzenie bieżących prac porządkowych, • dbałość o estetykę kłombów, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjne.
	2. Sukcesywna przebudowa ulic w Krobi w ramach poprawy komunikacji i estetyki.
	3. Park im. Jana Pawła II • systematyczne prace porządkowe i pielęgnacyjne, • rewitalizacja parku –nowe aranżacje zieleni, montaż elementów małej architektury, oświetlenia oraz monitoringu.
	4. Podejmowanie starań o uzyskanie zewnętrznych środków finansowych, w tym również z rozmaitych programów i inicjatyw europejskich przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.
	5. Kontynuacja procesu rewitalizacji poprzez opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji i ustalenie kolejnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
	6. Określenie zasad i ich konsekwentne przestrzeganie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na zabytkach i w przestrzeni zabytkowej.
3. Dotacje celowe na sfinansowanie lub	1. Coroczne podawanie do wiadomości na stronie internetowej Gminy Krobia i w innych mediach informacji o możliwości ubiegania się o dotację wraz

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych z terenu gminy Krobia wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowiących własności gminnej.	z określeniem zasad udzielania dotacji.
	2. Coroczne zabezpieczenie w budżecie, w zależności od możliwości finansowych gminy i oczekiwanych potrzeb, odpowiednich środków na dotacje.
	3. Udzielanie przez Radę Miejską w Krobi, na wniosek Burmistrza Krobi, dotacji celowych na sfinansowanie lub dofinansowanie prac konserwatorskich. Wnioski zainteresowanych podmiotów o dotację przyjmowane są do dnia 15 września roku poprzedzającego rok przeprowadzenia zaplanowanych prac.
	4. W 2024 r. przewidziano udzielenie dotacji dla: Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Michała Archanioła w Domachowie na: • „Prace konserwatorskie ratujące przed zamknięciem najstarszy w Polsce drewniany kościół w Domachowie”, na kwotę 500 000,00 zł • Projekt architektoniczno-budowlany dot. ww. inwestycji, na kwotę 24 000,00 zł Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Mikołaja w Krobi na: • „Prace konserwatorskie przy jednym z najstarszych zabytków w Wielkopolsce – kościele św. Idziego w Krobi”, na kwotę 450 000,00 zł Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Trójcy Świętej w Chwałkowie na: • „Prace konserwatorskie dachu na kościele p.w. Trójcy Świętej w Chwałkowie”, na kwotę 242 000,00 zł. Inwestycje dofinansowane zostaną z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, przy udziale własnym gminy.
	5. Wieloaspektowa współpraca z właścicielami i administratorami zabytków położonych na terenie gminy, doradztwo.
	6. Informowanie o innych zewnętrznych źródłach (zarówno publicznych jak i prywatnych) dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

4. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego. Dążenie do zachowania ładu przestrzennego.	1. Uwzględnianie znajdujących się na obszarze gminy zabytków objętych formami ochrony, o których mowa w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, lub ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, przy uchwalaniu planu ogólnego gminy. 2. Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich oraz poprawa ładu przestrzennego wsi poprzez zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa. 3. Wprowadzanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapisów uwzględniających zabytki wpisane do rejestru oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz postulaty ochrony dziedzictwa kulturowego sformułowane w gminnym programie opieki nad zabytkami. 4. Uwzględnianie uzgodnień i opinii WKZ w wydawanych przez Burmistrza Krobi decyzjach o warunkach zabudowy i decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. 5. Ochrona dziedzictwa archeologicznego. Respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych. Wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych - układu urbanistycznego i zespołu budowlanego Krobi. 6. Coroczna aktualizacja planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
5. Wykorzystywanie wsparcia merytorycznego w działaniach na rzecz opieki nad zabytkami.	1. Podejmowanie działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Miejskiego w Krobi zajmujących się sferą ochrony zabytków, a także pracowników jednostek organizacyjnych, których obszar działania obejmuje zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego (centrum kultury, biblioteka, szkoły) poprzez udział w szkoleniach w zakresie szeroko pojętego zarządzania dziedzictwem kulturowym, m. in. organizowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. 2. Stałe korzystanie z portalu wiedzy o zarządzaniu dziedzictwem w gminach: www.samorzad.nid.pl

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	1. Włączenie do działań związanych z opieką nad zabytkami, w tym prac porządkowych i pielęgnacyjnych na obszarach zabytkowych (m. in. centrum Krobi, wokół obiektów użyteczności publicznej, przy zabytkowych założeniach zieleni) także jednostek zagrożonych wykluczeniem społecznym, wykluczeniem edukacyjnym czy wykluczeniem demograficznym. Kontynuacja działalności podmiotu ekonomii społecznej – spółdzielni socjalnej ECOSS z siedzibą w Krobi.
	2. Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach bądź w ich otoczeniu, oferujących regionalne potrawy, promujących miejscowe tradycje i zwyczaje.
	3. Wspieranie inicjatyw związanych z obsługą ruchu turystycznego.

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa, jego promocja oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości.	
Kierunki działań	Zadania do wykonania w latach 2024-2027
1. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków	1. Zawiadomianie właścicieli obiektów zabytkowych o zamiarze włączenia bądź wyłączenia obiektów z gminnej ewidencji zabytków.
	2. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną dokumentację fotograficzną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek, remontów i modernizacji.
	3. Wnoszenie propozycji skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe.
	4. Aktualizacja istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji (pozyskiwanych sukcesywnie z WUOZ) o wszystkich nowo odkrywanych reliktach przeszłości oraz o wykreśleniach.
	5. Udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

	6. Udostępnianie GEZ na stronach internetowych Urzędu Miejskiego w Krobi.
2. Kształtowanie świadomości społecznej	1. Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez gminę.
	2. Udział krobskich szkół w konkursach propagujących tematykę opieki nad zabytkami, np. w konkursie wiedzy o Wielkopolsce, który wymaga bardzo dobrej znajomości regionu, zwyczajów i gwary, historii i zabytków.
	3. Organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych połączonych z prezentacją najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii.
	4. Organizowanie przez Gminne Centrum Kultury w Krobi konkursów, których celem jest poszerzenie i utrwalenie wiedzy dotyczącej dziedzictwa oraz warsztatów przybliżających tradycję lokalną.
	5. Kształtowanie świadomości i postaw odpowiedzialności za wspólne dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony teraz i w przyszłości.
	6. Systematyczne gromadzenie informacji archiwalnych, map, pocztówek, fotografii dotyczących dziejów gminy Krobia we współpracy z regionalistami i mieszkańcami pamiętającymi dawne, ważne wydarzenia, dziejąc się również na ile ważnych dla dziedzictwa obiektów. Przechowywanie tej spuścizny w GCKiR w Krobi.
	7. Kulturowanie tożsamości kulturowej mieszkańców gminy poprzez wykorzystanie organizacji imprez masowych (dożynki, festyny, festiwale) do prezentacji lokalnego dziedzictwa materialnego i niematerialnego (folkloru).
	8. Wieloaspektowa współpraca ze stowarzyszeniami oraz instytucjami działającymi w sektorach edukacji oraz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (na podstawie Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi): • finansowa – sfinansowanie/dofinansowanie zadań zleconych, pomoc rzeczowa; • pozafinansowa – informacyjna, organizacyjna, szkoleniowa i inna.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

	9. Propagowanie idei konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków, pod patronatem MKiDN „Zabytek zadbany”, którego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów ich konserwacji, właściwego utrzymania i zagospodarowania. Aktywne wspieranie i zachęcanie właścicieli dobrze utrzymanych obiektów zabytkowych do udziału w tym prestiżowym konkursie.
	10. Nadawanie tytułu „Zasłużony dla Gminy Krobia” także za działalność w ochronie zabytków i opiece nad zabytkami czy kultywowanie tradycji.
	11. Wspieranie działalności funkcjonujących na terenie gminy stowarzyszeń i zespołów regionalnych (folklorystycznych) poprzez organizację (dofinansowanie) spotkań, przeglądów, warsztatów, festiwali.
3. Promocja i popularyzacja dziedzictwa	1. Wydawanie i wspieranie publikacji niekomercyjnych, niskonakładowych, szeroko dostępnych i przystępnie opracowanych wydawnictw popularyzujących wiedzę o zasobach kulturowych i przyrodniczych gminy. Upowszechnianie na wszelkich polach dystrybucji (również w internecie).
	2. Promocja dziedzictwa w regionie poprzez sukcesywnie rozbudowywanie informacji o zabytkach umieszczonych na stronie internetowej gminy.
	3. Kontynuacja i popularyzacja Festiwalu Tradycji i Folkloru w Domachowie promującego folklor biskupiański i przybliżający folklor innych regionów, połączonogo z promocją Biskupiańskiego Szlaku Kulinarneho.
	4. Udział w cyklicznych imprezach: w wystawach, w targach promujących region (w tym dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne) zarówno w wymiarze powiatowym jak i na szczeblu wojewódzkim oraz krajowym.
4. Dziedzictwo kulturowe jako element rozwoju turystyki	1. Uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych, rowerowych i ścieżek dydaktycznych oraz przy aktualizacji istniejących. Podjęcie działań w celu ustalenia z właścicielami i zarządcami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania. Podanie tych informacji w broszurach promujących trasy.
	2. Tworzenie elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

	3. Aktywne wspieranie wydawania aktualnych map turystycznych w regionie obejmujących także teren gminy Krobia zawierających m. in. szlaki turystyczne, trasy rowerowe i wszystkie zabytki.
	4. Wykorzystanie potencjału najstarszego kościoła drewnianego w kraju – kościoła pw. św. Michała Archanioła w Domachowic w połączeniu z unikalnym folklorem biskupiańskim do celów promocyjnych gminy i jej zabytków.

7. Wdrażanie gminnego programu opieki nad zabytkami. Monitoring działania programu

7.1. Instrumenty prawne i instytucjonalne

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Krobia na lata 2024-2027 realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. W jego realizacji wykorzystane zostaną instrumenty ogólne – określone w programach rządowych i wojewódzkich, dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym (koordynacja w zakresie realizacji zapisów), a także narzędzia i środki własne Gminy Krobia oraz partnerów uczestniczących w realizacji programu – Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, państwowych i samorządowych instytucji kultury, kościołów oraz organizacji pozarządowych.

Powodzenie realizacji programu wymaga współdziałania Urzędu Miejskiego w Krobi m.in. ze Starostwem Powiatowym w Gostyniu, Powiatowym Urzędem Pracy w Gostyniu, Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi, jednostkami oświatowymi jak i organizacjami pozarządowymi spełniającymi istotną rolę w ochronie i popularyzacji dziedzictwa kulturowego w zakresie działań edukacyjnych, promocyjnych, a także Wielkopolskim WKZ w zakresie prawnym wynikającym z przepisów ustawowych obejmujących m. in. uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji WKZ oraz w zakresie opieki nad zabytkami sakralnymi – archidiecezją poznańską.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

7.2. Instrumenty finansowe.

Najogólniej źródła finansowania opieki nad zabytkami można podzielić na:

1. Źródła publiczne – budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne,
2. Źródła prywatne - środki osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Finansowanie gminnego programu opieki nad zabytkami będzie realizowane z wykorzystaniem środków z wielu źródeł. Będą to zarówno środki własne (w zależności od możliwości finansowych gminy) jak i zewnętrzne źródła finansowania.

7.2.1. Dotacje z budżetu gminy Krobia na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Gminy Krobia

Z uwagi na fakt, iż zdecydowana większość obiektów zabytkowych nie stanowi własności Gminy, nie ma ona możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać także na sposób ich użytkowania. Jedyną formą bezpośredniego udziału w opiece nad zabytkami z terenu gminy nie będącymi jej własnością jest udzielanie dotacji na prace konserwatorskie.

Uchwałą Rady Miejskiej w Krobi Nr XXVI/206/2008 z dnia 2 października 2008 r. przyjęto zasady i tryb postępowania przy udzielaniu i rozliczaniu dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku znajdującym się na terenie gminy Krobia wpisanym do rejestru zabytków. Dnia 29 marca 2023 r. Uchwałą Rady Miejskiej w Krobi Nr LVII/489/2023 zmieniono Uchwałę Nr XXVI/206/2008.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, których katalog określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dotacja jest udzielana wyłącznie podmiotom, które posiadają tytuł prawny do władania obiektem wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Udzielenie dotacji następuje na podstawie złożonego wniosku. Dotację przyznaje się biorąc pod uwagę wartość historyczną, artystyczną lub naukową zabytku, znaczenie dla polskiej kultury, regionu. Zasady udzielania dotacji oraz terminy składania wniosków określają szczegółowo Uchwały.

W ostatnich latach dotację w kwocie 22 000,00 zł (na podstawie Uchwały nr XXXIII/260/2021 Rady Miejskiej w Krobi z dnia 29.04.2021 r.) przyznano Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Michała Archanioła w Domachowie na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku ruchomym, tj. rzeźbie „Pieta” z ołtarza głównego kościoła parafialnego w Domachowie, wpisanej do rejestru zabytków decyzją z dnia 28.02.1969 r., nr rejestru 287/Wlkp/B.

W latach obowiązywania niniejszego Programu opieki nad zabytkami (2024-2027) Gmina nadal będzie wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków zgodnie z zapotrzebowaniem i jej możliwościami finansowymi.

7.2.2. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania

Poniżej wskazuje się możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest jednak, by władze gminy wygospodarowały w budżecie jak największe środki przeznaczone na realizację zapisów gminnego programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach.

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego /www.mkidn.gov.pl/

Programy „Ochrona zabytków”, „Ochrona zabytków archeologicznych”, realizowane w ramach corocznie ogłaszanych naborów.

- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków /www.poznan.wuoz.gov.pl/

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.

- Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego /www.bip.umww.pl/

Środki z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego - udzielane są w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego - ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. O dotację może ubiegać się podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku położonego lub znajdującego się na obszarze województwa wielkopolskiego. Z budżetu Województwa Wielkopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty przy zabytku dostępnym publicznie, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe. Dotacja może zostać udzielona do 70% ogółu nakładów na prace lub roboty. W uzasadnionych przypadkach do 100%.

- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji /www.mswia.gov.pl/

Dotacje z Funduszu Kościelnego udzielane na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej.

- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Dysponentem jego jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Generalny Konserwator Zabytków). Środki z tego funduszu są przeznaczone na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Jest to pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz zasilany jest z kar administracyjnych oraz nawiązek orzeczanych przez sądy za przestępstwa popełniane

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

przeciwno zabytkom. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów zabytków. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków ma pozwolić m. in. na szybkie dofinansowanie napraw zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary.

- Finansowanie z fundacji

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

- Środki z funduszy europejskich
- Środki innych jednostek samorządu terytorialnego.

7.3. Monitoring działania programu

Zgodnie z art. 87, ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, za monitorowanie realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami odpowiada Burmistrz, który co dwa lata przedstawia Radzie Miejskiej w Krobi sprawozdanie z realizacji programu. Po zatwierdzeniu uchwałą Rady Miejskiej w Krobi „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Krobia na lata 2024-2027”, powołany zostanie zespół, który zajmie się monitoringiem realizacji programu.

Stała analiza stopnia zaawansowania realizacji celów Programu i ocena uzyskanych efektów będzie obejmowała: bieżący monitoring uwzględniający stan zachowania zabytków, stosunki własnościowe, ocenę prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych, ocenę realizacji programu edukacji, promocji, rozwoju turystyki, współpracy z instytucjami kultury, ocenę kontaktu z właścicielami obiektów zabytkowych.

**Załącznik nr 1: WYKAZ OBIEKTÓW W GMINNEJ EWIDENCJI
ZABYTKÓW**

Pogrubioną czcionką wyróżniono obiekty wpisane do rejestru zabytków

CHUMIĘTKI

CEMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKI:

- a. park, k. XIX w.,
- b. ogrodzenie, mur., k. XIX w.

DOM NR 21, mur., pocz. XX w.

CHWAŁKOWO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚWIĘTEJ TRÓJCY

- a. kościół, mur., 1854 r., cz. zniszcz. 1939-1945, odbud. i rozbud. 1947 r.,
- b. grobowiec rodziny Bojanowskich, ob. kaplica cmentarna, mur., 2 poł. XIX w.,
- c. cmentarz przykościelny, poł. XIX w.,
- d. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., l. 30 XX w.

SZKOŁA, ob. dom nr 48, mur., l. ćw. XX w.

SZKOŁA, ob. biblioteka nr 43, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- a. pałac nr 73, mur., 1910 r.,
- b. park, ok. poł. XIX w., XX w.,
- c. rządówka nr 45, mur., 4 ćw. XIX w.,
- d. park przy rządówce, 2 poł. XIX w.,
- e. spichlerz, mur., ok. poł. XIX w.,
- f. ogrodzenie z bramami, mur., ok. 1890 r.,
- g. lodownia, mur., k. XIX w.,
- h. obora, mur., 1872 r.,
- i. obora, mur., k. XIX w.,
- j. obora, mur., 1902 r.,
- k. stodoła, mur., 1890 r.,
- l. stodoła, mur., 2 poł. XIX w.,
- l. warsztat, mur., k. XIX w.,
- m. mleczarnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- n. dom nr 76, mur., k. XIX w.,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- o. dom nr 82, mur., 1914 r.,
- p. dom nr 75, mur., k. XIX w.,
- r. dom nr 35, mur., 1905 r.,
- s. ośmiorak nr 46, mur., 2 poł. XIX w.,
- ś. dom nr 77, mur., k. XIX w.

DOM NR 22, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 65, mur., pocz. XX w.

CIOŁKOWO**ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:**

- a. dwór nr 1, mur., ok. 1930 r.,
- b. rządówka (oficyna) nr 2, mur., k. XIX w.,
- c. park, pocz. XX w.,
- d. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,
- e. stodoła, mur., k. XIX w.,
- f. **spichlerz, mur., 1890 r.,**
- g. brama z ogrodzeniem, mur., k. XIX w.,
- h. pozostałości ogrodzenia, mur., I. 30 XX w.
- i. dom nr 8, mur., 1909 r.
- j. dom nr 9, mur., pocz. XX w.

DOMACHOWO**ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA:**

- a. **kościół, drewn., 1568 r., odbudowany 1775 r., rozbud. 1930 r.,**
- b. cmentarz przykościelny, 2 poł. XVI w.,
- c. ogrodzenie z bramą, mur., pocz. XX w.,
- d. plebania nr 78, mur., I poł. XIX w.,
- e. budynek inwentarski z częścią mieszkalną nr 79 a, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, 2 poł. XIX w.,
- b. brama z ogrodzeniem, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- a. dwór nr 4, mur., 3 ćw. XIX w.,
- b. brama, mur., 1 ćw. XX w.,
- c. brama, mur., 1923 r.,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- d. park, XIX/XX w.,
- e. stodoła, mur., pocz. XX w.,
- f. stodoła, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 5:

- a. dom, szach., 3 ćw. XIX w.,
- b. kuźnia, mur., k. XIX w.

DOM NR 21, mur., XIX/XX w.

DOM NR 48, mur., 1 ćw. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 50, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 74, mur., k. XIX w.

DOM NR 75, mur., pocz. XX w.

DOM NR 96, mur., 1931 r.

WIATRAK KOŻŁAK, drew., 1747r.

FLORYNKI**ZESPÓŁ FOLWARCZNY:**

- a. dom pracowników folwarcznych nr 1, mur., 1863 r.,
- b. obora, mur., 1888 r.,
- c. chlewnia, mur., 1883 r.,
- d. stodoła, mur., 4 ćw. XIX w.

GOGOLEWO

SZKOŁA, ob. dom nr 5, mur., XIX/XX w.

ZESPÓŁ PALACOWO – FOLWARCZNY:

- a. pałac nr 71, mur., 1820 r., rozbud. k. XIX w.,
- b. park, l. 30 XIX w., przekształcony 2 poł. XIX w.,
- c. browar, ob. spichlerz, mur., 1818 r., przebud. 1881 r.
- d. oficyna nr 71, mur., 1820 r., przebud. k. XIX w.,
- e. brama, mur., ok. 1820 r.,
- f. brama z ogrodzeniem, mur., 4 ćw. XIX w.,
- g. brama, mur., k. XIX w.,
- h. brama z ogrodzeniem, mur., 1924 r.,
- i. kanał wodny z mostkiem, mur., 1924 r.,
- j. lodownia, mur., k. XIX w.,
- k. zegar słoneczny, mur., XIX w.,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- l. stajnia, mur., 1880 r.,
- ł. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- m. budynek inwentarski, mur., k. XIX w.,
- n. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.,
- o. stodoła, mur., ok. 1890 r.,
- p. stodoła, mur., 4 ćw. XIX w.,
- r. stodoła, mur., 3 ćw. XIX w.,
- s. ośmiorak nr 62, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 49, mur., k. XIX w.

DOM NR 56, mur., I. 30 XX w.

GRABIANOWO

BUDYNEK INWENTARSKI w zagrodzie nr 4, mur., pocz. XX w.

ZAGRODA NR 5:

- a. dom, mur., pocz. XX w.,
- b. budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.

DOM DRÓŻNIKA NR 17, mur., XIX/XX w.

KARZEC

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. dom administratora nr 10, mur., ok. 1890 r.
- b. ośmiorak nr 8, mur., ok. 1890 r.,
- c. spichlerz nr 11, mur., 1916 r.,
- d. obora, mur., 1890 r.,
- e. stodoła, mur., k. XIX w.,
- f. brama, mur., XIX/XX w.

KROBIA

ZESPÓŁ BUDOWLANY I ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE, 2 poł. XIII w. – XIX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚW. MIKOŁAJA:

- a. kościół, ul. Poznańska 7, mur., 1438-1479 r., 1757 – 1763 r.,
- b. brama z ogrodzeniem, mur., 1848 r.,
- c. fragment ogrodzenia od strony południowej, mur., 2 poł. XVIII w.,
- d. pałac arcybiskupi, ul. Biskupiańska 2, mur., 1898 r.,
- e. plebania, ul. Poznańska 3, mur., 1890 r.,
- f. budynek gospodarczy przy plebanii, mur., k. XIX w.,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- g. park, 2 poł. XIX w.,
- h. organistówka, ul. Poznańska 9 mur., 2 poł. XIX w.,
- i. budynek gospodarczy przy organistówce, mur., XIX/XX w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P. W. ŚW. IDZIEGO, ul. Poznańska 13:

- a. kościół, ob. kaplica cmentarna, mur., poł. XII w./1140 r.,
- b. brama, mur., 2 poł. XIX w.,
- c. cmentarz, XII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA P. W. ŚW. DUCHA, ul. Św. Ducha 1:

- a. kościół szpitalny, ob. filialny, szach, mur., 1745 r.,
- b. ogrodzenie z bramą, mur., 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO, ul. Poznańska 42:

- a. cmentarz, 1 poł. XIX w.,
- b. brama, mur., 2 poł. XIX w.

CMENTARZ ŻYDOWSKI, ul. Janusza Korczaka, pocz. XIX w.

RATUSZ, ul. Rynek 1, mur., ok. 1845 r.

SZKOŁA, ob. UM, biblioteka, pl. Kościuszki 3, mur., 2 poł. XIX w.

SZKOŁA EWANGELICKA, ob. dom nr 1/2, ul. Grunwaldzka, mur., 2 poł. XIX w.

POCZTA, ul. Kobylińska 3, mur., k. XIX w.

ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO, ul. Dworcowa 1:

- a. dworzec, mur. 1889 r.,
- b. magazyn, mur. 1889 r.

DWORZEC KOLEJOWY - KROBIA MIASTO, ul. Ponieccka 1, mur., 1904 r.

ul. Dworcowa

DOM NR 3, mur., k. XIX w.

DOM NR 4, mur., k. XIX w.

DOM NR 5, mur., pocz. XX w.

DOM NR 7, mur., XIX/XX w.

ul. Św. Idzi

ZESPÓŁ DOMU NR 10;

- a. budynek inwentarski, mur., 1 ćw. XX w.,
- b. budynek inwentarski, mur., 1 ćw. XX w.,
- c. stodoła, mur., 1 ćw. XX w.

ul. Jutrosińska

DOM NR 6 mur., k. XIX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

DOM NR 10 mur., 1 ćw. XX w.

KUŹNIA NR 37, mur., pocz. XX w.

DOM NR 38, mur., XIX/XX w.

ul. Kobylańska

DOM NR 6, mur., k. XIX w.

DOM NR 13, mur., k. XIX w.

DOM NR 14, mur., 1899 r.

DOM NR 88, mur., XIX/XX w.

SPICHLERZ, mur., 2 poł. XIX w.

pl. Kościuszki

DOM NR 1, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 1a, mur., k. XIX w.

DOM NR 2, 1 ćw. XX w.

DOM NR 4, mur., 1880 r.

ul. Mickiewicza

DOM NR 1/2, mur., pocz. XX w.

DOM NR 9, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 14, mur., k. XIX w.

ul. Miejsko - Górecka

DOM NR 4, mur., pocz. XX w.

DOM NR 20, mur., pocz. XX w.

BUDYNEK INWENTARSKI NR 22, mur., pocz. XX w.

ul. Ogrodowa

ZESPÓŁ DOMU NR 13:

a. dom, mur., pocz. XX w.,

b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

ul. Południowa

OGRODZENIE Z BRAMAMI (należy do posesji ul. Powstańców Wielkopolskich Nr 1),
mur., 1930 r.

ul. Powstańców Wielkopolskich

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 14, mur., pocz. XX w.

DOM NR 15, mur., 1 ćw. XX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

DOM NR 25, mur., k. XIX w.

DOM NR 109, mur., I. 30 XX w.

DOM NR 126, mur., I. 20 XX w.

DOM NR 130, mur., 1906 r.

ZESPÓŁ GAZOWNI:

a. gazownia nr 103 A, mur., 1910 r.,

b. dom nr 104, mur., 1910 r.,

c. zbiornik gazu, 1910 r.

ZESPÓŁ MŁYNA:

a. dom nr 40, mur., 1922 r.,

b. brama z ogrodzeniem, mur., I. 20 XX w.,

c. budynek administracyjny nr 41, mur., 1925 r.

ul. Poznańska

DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 5, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 6, mur., 1904-1905 r.

DOM NR 11, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 22, mur., pocz. XX w.

ul. Rynek

DOM NR 2, mur., 1870 r.

DOM NR 4, mur., 4 ćw. XIX w., nadbud. 1929 r.

DOM NR 6, mur., ok. 1906 r.

DOM NR 7, mur., ok. 1860 r.

DOM NR 8, mur., ok. 1870 r.

DOM NR 9, mur., 1868 r.

DOM NR 10, mur., ok. 1890 r.

DOM NR 11, mur., 2 poł. XIX w.

DOM NR 15, mur., ok. 1880 r.

DOM NR 19, mur., 1896 r.

DOM NR 20, mur., 1910 r.

DOM NR 21, mur., 1872 r.

DOM NR 22, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 23, mur., 4 ćw. XIX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

DOM NR 24, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 27, mur., 1 ćw. XX w.

DOM NR 28, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 29, mur., 4 ćw. XIX w.

ul. Zajazdowa

BUDYNEK GOSPODARCZY, mur., 1926 r.

KUCZYNA**ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:**

- a. dwór nr 15, mur., 1 poł. XIX w., rozbud. k. XIX w.,
- b. obora, mur., 1893 r.,
- c. chlewnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- d. kuźnia, warsztat, mur., pocz. XX w.,
- e. spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w.,
- f. stodoła, mur., pocz. XX w.,
- g. ogrodzenie, mur., k. XIX w.,
- h. czworak nr 1, mur., 4 ćw. XIX w.,
- i. ośmiorak nr 3, mur., 4 ćw. XIX w.,
- j. budynek gospodarczy przy ośmioraku, mur., pocz. XX w.

KUCZYNKA

STODOŁA FOLWARCZNA, mur., 4 ćw. XIX w.

DOM NR 15, mur., 1932 r.

NIEPART**ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P. W. ŚŚ. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA:**

- a. kościół, mur., 1904 -1907 r.,
- b. kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena, mur., k. XIX w.,
- c. cmentarz przykościelny, XVI w.,
- d. plebania nr 28, mur., 2 poł. XIX w.,
- e. wikariat z organistówką nr 29, mur., pocz. XX w.

ZESPÓŁ CMENTARZA KATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, 1903 r.,
- b. kaplica cmentarna, drew., 2 poł. XVIII w.

SZKOŁA, ob. dom nr 48, mur., k. XIX w.

GOŚCINIEC, ob. dom nr 50, mur., 1868 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:

- a. rządcówka nr 51, mur., ok. 1850 r.,
- b. ruiny dworu obronnego na wyspie, mur., XIV-XV w.,
- c. stajnia, mur., 3 éw. XIX w.,
- d. obora, mur., 1863 r.,
- e. spichlerz, mur., 1870 r.,
- f. stajnia, mur., 3 éw. XIX w.,
- g. stodoła, mur., 2 poł. XIX w.,
- h. stodoła, mur., 2 poł. XIX w.,
- i. stodoła, mur., 2 poł. XIX w.,
- j. pozostałości ogrodzenia z bramami, mur., XIX/XX w.,
- k. park, 1 poł. XIX w.

PIJANOWICE

KAPLICZKA, mur., 1 éw. XX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:

- a. pałac nr 1, mur., ok. 1900r., rozbud. ok. 1914 r.,
- b. park, 1 poł. XIX w.,
- c. spichlerz, mur., 1900 r.,
- d. jałownik, mur., 1895 r.,
- e. stolarnia, mur., 1910 r.

POSADOWO

DOM NR 17, mur., 1934 r.

POTARZYCA**ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:**

- a. dwór nr 47, mur., pocz. XX w.,
- b. park, 1 poł. XIX w.,
- c. stajnia, mur., k. XIX w.,
- d. obora, mur., k. XIX w.,
- e. chlewnia, mur., k. XIX w.,
- f. stodoła, mur., 4 éw. XIX w.,
- g. dom robotników folwarcznych nr 41, mur., ok. 1920 r.,
- h. dom robotników folwarcznych nr 42, mur., ok. 1920 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

PRZYBOROWO**ZESPÓŁ DWORSKO – FOLWARCZNY:**

- a. dwór nr 24, mur., ok. 1830 r., przebud. 1920 r.,
- b. stajnia, mur., 4 ćw. XIX w.,
- c. budynek inwentarski, mur., l. 30 XX w.,
- d. spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w.,
- e. wozownia, mur., pocz. XX w.,
- f. kuźnia, mur., pocz. XX w.,
- g. park, pocz. XX w.

ZAGRODA NR 2:

- a. dom, mur., 1913 r.,
- b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 4, mur., k. XIX w.

BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 5, mur., l. 20 XX w.

PUDLISZKI**ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:**

- a. pałac, ul. Fabryczna 53, mur., ok. 1823 r., przebud. ok. 1894 r., po 1957 r
- b. park wraz z otoczeniem, I poł. XIX w.,
- c. brama, mur., pocz. XX w.,
- d. budynek mieszkalno-biurowy, ul. Fabryczna 56, mur., k. XIX w.,
- e. obora, mur., ok. 1880 -1900 r.,
- f. stajnia, mur., k. XIX w.,
- g. chlewnia, mur., ok. 1880 -1900 r.,
- h. stodoła, mur., k. XIX w.,
- i. budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.,
- j. sześciorek, ul. Poniecka 2, mur., 1912 r.,
- k. ośmiorak, ul. Poniecka 3, mur., pocz. XX w.,
- l. sześciorek, ul. Fabryczna 8, mur., 1886 r.

DOM, ul. Fabryczna 26, mur., 1920 r.

DOM, ul. Fabryczna 46, mur., 1933 r.

ALEJA LIPOWA, 1924 r.

ROGOWO**ZESPÓŁ PAŁACOWO – FOLWARCZNY:**

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

- a. pałac, mur., pocz. XX w.,
- b. park, 2 poł. XIX w.,
- c. stajnia, mur., 1900 r.,
- d. spichlerz, mur., pocz. XX w.

STARA KROBIA

- SZKOŁA, ob. świetlica nr 49, mur., I. 30 XX w.
- STODOŁA W ZAGRODZIE NR 29, drew., 1936 r.,
- BUDYNEK INWENTARSKI w zagrodzie nr 35, mur., I ćw. XX w.
- BUDYNEK INWENTARSKI w zagrodzie nr 51, mur., I ćw. XX w.

SULEKOWICE

- BUDYNEK INWENTARSKI w zagrodzie nr 3, mur., 1932 r.
- DOM NR 15, mur., 1926 r.
- DOM NR 29, mur., pocz. XX w.
- DOM NR 89, mur., 1937 r.
- ZAGRODA NR 114:
 - a. dom, mur., k. XIX w.,
 - b. obora, mur., XIX/XX w.

WYMYSŁOWO

- CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.
- SZKOŁA, ob. dom nr 12, mur., XIX/XX w.
- BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 9, mur., pocz. XX w.

ZIEMLIN

- CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.
- ZESPÓŁ FOIWARCZNY:
 - a. spichlerz, mur., 1892 r.,
 - b. obora, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - c. budynek inwentarski, mur., 1872 r.

ŻYCILEWO

- BUDYNEK INWENTARSKI w zagrodzie nr 15, mur., pocz. XX w.
- ZAGRODA NR 39:
 - a. budynek gospodarczy, mur., I ćw. XX w.,
 - b. stodoła, mur., I ćw. XX w.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY KROBIA NA LATA 2024-2027

DOM NR 40, mur., l. 30 XX w.

DOM NR 50, mur., 1 ćw. XX w.